

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Araştırma ve Yayın Organıdır

ISSN 1301-2762

4. Büyük Üstat Mesajı ..... Demir SAVAŞÇIN
9. Message from the Grand Master .....Demir SAVAŞÇIN
13. Cumhuriyetimize Damgasını Vurup
Ebedî Maşrık'tan Bizi İzleyen Kardeşlerimiz ile
Atatürk ve Türk Devrim Kronolojisindeki
Yerleri ..... Seyhun TUNAŞAR
53. Askerî Masonluğun Tarihçesi ..... Tamer AYAN
69. Masonlukta Etik - Masonik Etik ..... Ender ARKUN
83. Disiplin ..... Vitali SAPORTA
90. Dogma - Dogmatizm - Masonluk..... Yusuf KÖKDAMAR
103. Localardan Haberler .....Mimar SİNAN
128. Aramızdan Ayrılanlar .....Mimar SİNAN

YIL : 2002

NO : 126

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.

İnancınız sağlamsa, mutlaka başarılırsınız.

Şâni Yüce Kur'an (111:139)

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTÇU
YENİLİK BASIMEVİ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ✪ İSTANBUL - 2003

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
İmtiyaz sahibi : **DEMİR SAVAŞÇIN**

Yazı İşlerini fiilen idare eden : **TAMER AYAN**

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 126 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 0 212 251 26 50 ARALIK 2002

4. **Büyük Üstat Mesajı ..... Demir SAVAŞÇIN**
9. **Message from the Grand Master ..... Demir SAVAŞÇIN**
13. **Cumhuriyetimize Damgasını Vurup
Ebedî Maşrık'tan Bizi İzleyen Kardeşlerimiz ile
Atatürk ve Türk Devrim Kronolojisindeki
Yerleri ..... Seyhun TUNAŞAR**
53. **Askerî Masonluğun Tarihçesi ..... Tamer AYAN**
69. **Masonlukta Etik - Masonik Etik ..... Ender ARKUN**
83. **Disiplin ..... Vitali SAPORTA**
90. **Dogma - Dogmatizm - Masonluk..... Yusuf KÖKDAMAR**
103. **Localardan Haberler ..... Mimar SİNAN**
128. **Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar SİNAN**

BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

BÜYÜK ÜSTAD EN MUH. DEMİR SAVAŞÇIN'IN 4. SPI(*) TOPLANTISINDAKİ KONUŞMALARI (24 - 25 MAYIS 2002)

Evrensel Kardeşlik Zincirimiz'in halkaları olan Aziz ve Sevgili Kardeşlerim,

Biz Masonların asırlardan beri benimseyip uyguladığımız; insanlar arasında din, dil, ırk, sınıf farkı gözetmeksizin kardeşliği, sevgi, sadakat ve samimiyet ilkesini "Yurtta sulh, cihanda sulh" sözleri ile de benimseyen Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'ün ülkesine hoş geldiniz. Bize onur veren ziyaretiniz, gerek onun ve gerekse bu uğurda uğraşı ve hayatını verip de, Ebedi

(*) *SINAIA PROTOCOLE INITIATIVE MEETING SOUTH EAST EUROPE CONFERENCE OF GRAND LODGES*

Maşrika gönderdiğimiz Kardeşlerimizin ruhlarını da mutlu kılmıştır.

Fikri yapısı ile "Evrensel", idari yapısı ile "Beynelmilel" olan Masonlukta, "Globalleşme" ve "Avrupa Birliği" gibi kavramlara yabancı değiliz. Bu düşünceleri esasen kendi benliğimizle bütünleştirmiş, olgunlaştırmış ve yaşamımıza da uygulamış bulunuyoruz. Bundan dolayı da bugün sizlerle birlikte buradayız.

Ancak son yıllarda, gerek globalleşmede, gerekse özellikle iletişim teknolojisinde süratli ve olağanüstü bir gelişme gerçekleşmektedir. Bu gelişmenin idari yapımıza, bir noktada da eğitim, öğretimimizdeki "giz" kavramımıza kısmen de olsa zarar verecek bir düzeye gelebilmesi mümkündür. Şimdiden gereği için bir önlem alınmadığı takdirde, 21. yüzyılda bu durum çok daha gelişerek, idari yapımızın ve ezoterik eğitim sistemimizin zamanla ortadan kalkmasına neden olabilecektir. Bu nedenle hiçbir şekil ve suretle bir karar mercii ve bir etkileme düşüncesi olmadan, bu konularda geleceğe güvenle bakabilmek için fikir alışverişinde bulunmaya başlamamız bir düşüncemdir.

Aziz Kardeşlerim,

Tarihi geçmişimiz itibariyle biz Masonların kimler olduğumuzu hatırlamamızı istiyorum. Masonluğun tarihi çok eskilere dayanır. En son olarak bu başlangıcı 18. yüzyıldaki spekülatif Masonluğa dayandırırız. Ancak başlangıcımız bizlere yön veren, nur veren büyüklerimize ve Mason atalarımıza dayanır. Bizler bu ataların yaratmış olduğu bir aileyiz. Fakat öyle bir aileyiz ki, o ailelerin her biri, idari yapısına göre, kendi ülkesinde tek bir otorite olup hiçbir kimsenin ve obediyanşın müdahalesini kabul edemez.

Tâbi olduğumuz bir şey vardır, Masonluğun değişmeyen evrensel kuralları, gelenekleri. İşte, biz bugün burada bu evrensel kural ve gelenekleri korumak, ileriye daha parlak aydınlatacak biçimde çalışmak, en azından korumak yükümlülüğü ile buradayız. Buna yardımcı olmak için buradayız.

Bütün mesele bu gerçeğin, bu ışığı yüceltmenin, özellikle ve özellikle, dışa tanıtmanın büyük bir sorumluluğu olduğu bilincine varmamızdır. Bu ışığı yayacak, tanıtacak olan obediyanların büyük lüks binalarda çalışmaları ya da matriküllerinin fazla olması hiç önemli değildir. Bütün mesele orada yetişecek, kendilerini eğitecek olan Masonların, Masonluğu tam anlamıyla temessül ve temsil edebilmesidir.

İşte, biz bu amaçlarla aynı atadan gelen aileleriz. Bu toplantıyı birer karşılıklı aile ziyaretleri olarak kabul etmek zorundayız. Bizde bir atasözü vardır; *"misafir umduğunu değil bulduğunu yer"* derler. Ev sahibinin yapmış olduğu düzenlemelere, yapmış olduğu uygulamalara ve ortaya getirdiği sorunlara saygı duymayı prensip edinmek belki de Masonluğun en başta gelen görevidir. Burada yanlış anlamalara yer vermemek için, hiçbir zaman, hiçbirimizin diğer obediyanların kendimize tâbi olması yahut da onlara hükmetmemiz gibi bir düşüncemizin olmadığını, kesinlikle ve kesinlikle olamayacağını ve bu tarihe kadar da olmadığını bir kez daha ifade etmek istiyorum..

SPI konferansının tüzel kişiliği yoktur. Konferansımız sadece fikir alışverişidir. Bütün mesele bu fikir alışverişinin nasıl en iyi şekilde yapılabileceğidir. Bu grubun daha da fazla genişletilmesinde, yoğun katılımı da yarar görmüyorum.

HKEMBL olarak, İnternet konusunun ileriye yönelik bazı konularda sorunlar yaratacağı düşünce-sindeyiz. Masonluğu kim tanıtacak? Hariciler mi, yoksa muntazam obediyanlar mı? İnter-net'te bugün bu tefriki yapabiliyor muyuz? Bu nedenle biz bu konu üzerinde önemle durmak istiyoruz. Şimdiye kadar Masonluğa gelenler, Masonluğa kabul edilen kimseler, falanca iyi kimseydi, çevrede seviliyordu, onu örnek alıp başvurduk diyorlardı. Artık bu devir değişti. Bilgi iletişimi çok süratle gelişti; bu nedenle, gelenler, özellikle genç nesil, İnternet ve her türlü araçlardan bilgi edinerek bize baş-vuruyorlar ve onun için buraya geldik diyorlar. Bu durum karşısında bizler her türlü olanak-larımızla Masonluğu doğru tanıtmak zorunda-yız. Aslında Masonluktan almış olduğumuz nu-ru dışarıya yansıtmak, tanıtmak çok zor bir gö-revdir.

Teknolojinin büyük bir hızla gelişimi sonucu artan bilgi iletişimi karşısında gerek Masonluğu tanıtmak ve gerekse ilkelerimiz ve gelenek-lerimizi korumak için birbirimize yardımcı ol-mak zorundayız. Bu nedenle yeni kurulan Büyük Localara yardım etmek sırf bu amaca yöneliktir. Yoksa onların muhtariyetine müda-hale diye bir şey kesinlikle hiçbir zaman düşü-nülemez.

Masonlukta anladığım kadarı ile Türk Masonluğu, Alman Masonluğu, İngiliz Masonluğu diye farklı Masonluklar yoktur, Masonluk tektir. Bütün amacımız bu ulvî ve kutsî Masonluğa hizmet etmektir. Ben, Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası Büyük Üstadı olarak bu azmi, bu gayreti değerli komşularımız, Kardeşlerimizde de gördüğüm ve paylaşabildi-ğim için çok mutluyum. Eminim ki bu aile ziya-retleri ile, almış olduğumuz bu ışığı geleceğe daha parlak, daha yansır bir şekilde teslim edeceğiz.

Aziz ve Sevgili Kardeşlerim,

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür eder, şahsım ve H.K.E.M.B.L. olarak sizlere Kardeş sevgi ve saygılarımızı sunarken, çalışmalarımızın başarılı olmasına Evrenin Ulu Mimarının yardımcı olmasını dilerim.

Ziyaretinizle bizlere onur verdiğinizi tekrar ederek burada geireceğiniz gnlerin; sevgi, sadakat ve samimiyetin ileride mutlulukla anılacak zamanlar olmasını dilerim.

En iten Kardeş Sevgi ve Saygılarımla.

Demir SAVAŞIN
Büyük stat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

OPENING SPEECH BY GRAND MASTER

DEMIR SAVAŞÇIN

(MAY 24 - 25, 2002)

My Dear and Honorable Brethren, the links of our Universal Fraternal Chain,

Please allow me to welcome you to the country of our great leader Mustafa Kemal ATATÜRK who has brought us the principle to spread universal brotherhood, human affection, faith and sincerity among all humanity without any consideration of religion, language, race or class and which is a fundamental reality we Freemasons are experiencing since many centuries with his unique doctrine: "Peace at home, peace in the World." I am sure that, this honorable visit of yours will glorify his soul as well as the spirits of our brethren who have passed away to the Eternal East spending their lives and exhausting their efforts for the realisation of this reverend mission.

We Freemasons do not stand far from the modern concepts of "Globalisation" and the "Europe Union" with our philosophical "Universal" body as well as our "International" administrative structure. In fact, we have united these concepts with our personality in the path of maturing ourselves and trying to make them our life style. Therefore, I would like to share my happiness of being with you here today.

As a matter of fact, in recent years we are experiencing a very rapid and an extraordinary development both in globalisation and information and communication technologies. It is highly probable that such

---

(*) SINAIA PROTOCOLE INITIATIVE MEETING SOUTH EAST EUROPE CONFERENCE OF GRAND LODGES

improvements may bring hazard to our administrative structure and to a certain extent may be dangerous to our "mysteries" concept practiced in our teachings. If necessary precautions are not taken without delay, within the 21st Century these developments will improve further and might lead to the disappearance of our esoteric education system and the destruction of our administrative structure. Therefore, I must emphasise that, without being an office of decision in any way and without any thought that may mislead you and in order to be able to look into a safer future, I believe that this is the right time to share our thoughts, ideas and opinions.

My Dear Brethren,

I would like to remind you of our identity as being a Freemason by means of our historical past. The history of Freemasonry relies on very ancient times. We trust our being to the birth of Speculative Masonry within the 18th Century. However, our first initiation goes back to our Mason ancestors and elders who have brightened our path by their endless efforts in the enlightenment of all Freemasons. We are a family born to the world through these ancestors. But we are such a family that, each individual family, according to its administrative body, is the only and unique authority in his country and does not accept the intervention of any other body or any Obedience.

There is one single principle we obey to; the constant universal Masonic rules, traditions and landmarks. That is why we are now here to protect these universal traditions and landmarks, to work and spend great efforts to brighten our path towards a further enlightenment and development of our future or at least to practice the responsibility of the protection of our constants. We are here to help to achieve this success.

The basic principle in subliming our light is this one truth: especially and I emphasise especially, we must realise our major responsibilities, while introducing Freemasonry to the outside world. The luxurious buildings or the number of members of any obedience does not play any important role or does not have any significance in the spreading of this Light. Our final

motto should be to teach and educate our members and bring them up to represent Freemasonry.

Having these common mottos in our mind we must appreciate that we are families coming down from the same ancestors and should accept this convention as a mutual family meeting. We have a proverb : " The visitor eats what he finds, not what he hopes". The major duty of a Freemason must be to respect the arrangements and applications made by the landlord and to praise and share the problems he puts forward. At this stage, in order to be able to prevent any misunderstanding I must emphasise that no one in our craft thinks to be, subject to a foreign obedience or to be above such an obedience. This has always been in this way and will continue to be.

The SPI Convention does not have jurisprudence. Our convention is to share ideas mutually. Our main target is to settle how we can achieve this sharing towards fruitful results. I believe that the expansion of this group or an intensive participation will not bring further use.

As the Grand Lodge of Turkey, we share the idea that the Internet issue will bring certain problems in the future. Who will introduce Freemasonry? The obediences we deem as irregular, outsiders, or us? Can we identify this differentiation on the Internet? That is what we wish to emphasise on this issue. I emphasise on this because it is an important issue.

Up to now, the candidates were applying to Freemasonry with a certain preknowledge that some Masons they knew were good and a reputable men, that is why they wanted to be Masons as well. But the times have changed now, information technologies have improved very rapidly and as a result, the new candidates, especially the young generation collect certain information through the Internet and other means and apply to us with a considerable amount of knowledge. In this case, we must introduce Freemasonry by all our means and facilities and efforts. In fact, it is a very difficult duty to reflect and introduce the enlightenment gained from Freemasonry, to the outside world.

As a result of this immense development in technology and the improvement in communication skills, we have to help each other in the introduction of Freemasonry, as well as protecting and preserving our principles and traditions. Therefore, the main purpose of assistance especially to the new established Grand Lodges should be in this direction. Any interference to their autonomy should not at all be considered.

According to my conception, there is no Turkish Freemasonry, no German Freemasonry or English Freemasonry ; Freemasonry is unique. Our major purpose is to serve this divine and sublime Freemasonry. I, being the Grand Master of the Grand Lodge of Turkish Free and Accepted Masons, must confess my appreciation and pleasure in sharing this determination and valuable efforts which I have observed in our esteemed neighbour brethren. I am confident that, with this family meeting, we shall be able to carry the light we have gained further and will reflect it to the future stronger.

My Dear Brethren,

I would like to thank you very much for listening to me while I express my heartfelt respect and fraternal love in person and in the name of The Grand Lodge of Turkey and ask for the benevolence of The Great Architect of The Universe in our labour.

I once more express my gratitude in giving us the honour by your visit and do hope the days you will spend here will bring you fraternal love, faith and sincerity and will be times you will remember as happy fraternal hours spent together.

With My Heartfelt Fraternal Love and Respect,

Demir SAVAŞÇIN
Grand Master

CUMHURİYETİMİZE DAMGASINI VURUP EBEDÎ MAŞRIK'TAN BİZİ İZLEYEN KARDEŞLERİMİZ İLE ATATÜRK VE TÜRK DEVRİM KRONOLOJİSİNDEKİ YERLERİ

Seyhun TUNAŞAR

OUR BRETHREN WATCHING US FROM THE ETERNAL EAST
WHO HAVE PARTICIPATED IN THE ESTABLISHMENT OF
OUR REPUBLIC AND THEIR POSITION WITHIN THE
ATATÜRK AND TURKISH REVOLUTION CHRONOLOGY

Famous Masonic Portraits who have lived during the Turkish Independence War, establishment of the Republic and the performance and progress of the Revolutions and Reforms of Mustafa Kemal Atatürk. The chronological order brings forward the biographies of the famous Freemasons who played important roles in all the above performance and progresse and puts forward their relation with our great leader Atatürk and the Republican Turkish Government. The eye catching and the very interesting point is that there have been many Freemasons in various fields such as the military, politics, science, medicine, arts, authors, journalists, economists etc., and all have placed important key stones in the Temple of the Turkish Republic and the future of the country.

---

1) Dr. Besim Ömer AKALIN Paşa (1862 - 1940):

Çağdaş Türk Hekimliğinin kurucularından. Profesör, Kadın Hastalıkları Uzmanı. Üç savaş mücahidi. İlk doğumunu ve çağdaş ebelik, hastabakıcılık kuruluşunu kurdu. Çocuk sağlığı üzerine birçok eseri vardır. 1923 yılında ilk defa kadınların Tıp Fakültesine alınması hakkını sağlamıştır. 1885-1933 yılına kadar 48 yıl öğretim üyeliği, 5. ve 6. Dönem Bilecik milletvekilliği yaptı. Bu arada Türk Tıp Tarihi Kurumunu kurdu. 78 yaşında kalp krizinden öldü. Ayrıca, Verem Savaş derneğinin de (1919) kurucusudur. Hiç evlenmedi. Neden evlenmediği sorusuna: "Evlenmiş olsa idim kaç çocuk yapabilirdim. Halbuki benim yüzlerce, binlerce çocuğum var" demiştir.

Tekrisi: 1910-Ziya-ı Şark Locası. 1916'da kurulan Necat Locasında 2. Nazır olarak görüyoruz, 1921-1924 arası Büyük Üstad.

2) Ahmet RASİM (1864 - 1932):

Yazar, gazeteci. İstanbul yaşamını eserlerinde canlı anlatımla yansıtmıştır. 140 kadar eseri bulunmaktadır. 65 civarında, güftesi de kendisinin olan alaturka şarkı bestelemiştir. 1927'de İstanbul Milletvekili olmuş ve ölümüne kadar bu görevde kalmıştır.

Tekrisi: 11.04.1924 - Vefa Locası.

29 Ağustos : Dolmabahçe Sarayında Atatürk'ün huzurunda verilen "Yeni Türk Harfleri, Yeni Düşünce ve Mutalaalar" adlı konferansa Basını temsilen katılması (A ve HD. Sf: 74)

21 Eylül 1932 : Ahmet RASİM'in ölümü (E.İ.S. Sf: 374)

22 Eylül 1932 : Atatürk'ün Ahmet RASİM'in ölümü üzerine, çocuklarına başsağlığı mesajı: "Değerli babanızın ölümü büyük kayıptır. Çok acı duydum." (C. 23.9.1932)

3) Bekir SAMİ (1867-1933):

Yönetici, Ankara Hükümetinin ilk Dışişleri Bakanı, çeşitli illerde valilik yapmıştır. Sivas ve Erzurum Kongreleri üyesi. Son Osmanlı Meclisine Amasya Milletvekili olarak katıldı, 1920'de Anadoluya geçti. 1921'de Sovyetler Birliği ile yapılan ilk Moskova görüşmelerinde ve Londra Konferansında Dışişleri Bakanı olarak Türk Heyetine Başkanlık etti. 1923'te 2. Dönem Meclisine Tokat Milletvekili olarak katıldı. 1927'de politikayı bıraktı.

Tekrisi: 12.12.1910 - Muhibban-ı Hürriyet Locası.

- 10 Ekim 1919** : Atatürk'ün Harbiye Nazırı Cemal Paşa'ya "Salih Paşa ile görüşme yeri olarak Amasya'yı tesbit ettiklerini ve Heyet-i Temsiliye adına kendisi ile Rauf ve Bekir Sami Beylerin bulunacağını" bildiren telgrafı (N. 1. Sf: 234)
- 20 Ekim 1919** : Atatürk'ün, Amasya'da Rauf ve Bekir Sami Beylerle beraber İstanbul Hükümeti'nin Bahriye Nazırı Salih Paşa ile görüşmelere başlaması, "Amasya Mülakata". (N. 1. Sf: 243)
- 25 Nisan 1920** : Geçici İcra Encümeni (Bakanlar Kurulu) Üyesi (T. C. H. Sf: 33)
- 3 Mayıs 1920** : Hariciye Vekili (T.C.H. Sf: 37)
- 14 Ağustos 1920** : Bekir Sami Bey Başkanlığındaki heyetin Moskova'da Lenin tarafından kabulü (M.H. Sf: 72)
- 17 Ağustos 1920** : Heyetin Moskova'da görüşmelere başlaması (V.H. Sf: 161)
- 8 Kasım 1920** : Atatürk'ün Moskova'da bulunan Bekir Sami Bey'e Sovyet teklifleri ile ilgili görüşlerini bildiren telgrafı (V.H. Sf: 190)
- 24 Ocak 1921** : Hariciye Vekili (T.C.H. Sf: 41)
- 26 Şubat 1921** : Bekir Sami Bey'in Londra'dan konferans görüşmeleri hakkında telgrafı: ".....Tevfik Paşa kısa birkaç sözden sonra sözün milleti temsil eden heyete ait olduğunu ifade etti". (A.S.D.İ. Sf: 162)
- Atatürk'ün Bekir Sami Bey'den gelen Londra Konferansı ile ilgili telgrafı hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bilgi sunması (A.S.D.İ. Sf: 162)
- 29 Şubat 1921** : Atatürk'ün Londra Konferansı'na katılan Ankara Heyeti Başkanı Bekir Sami Bey'in 26.2.1921 tarihli telgrafına, barış ilkelerinin Türklerin milli emellerini kesin güvence altına alması gerektiğini bildiren cevabı. (K.S.G.B.S. Sf: 394)
- 1 Mart 1921** : Atatürk'ün Londra'da bulunan Ankara Heyeti Başkanı Bekir Sami Bey'e, İngiltere'ye ödün verilmemesi hususunda gizli telgrafı: "Ekselansınıza ve başkanlığınızdaki kurula verilen yetkiler, Misak-ı Milli'nin saptadığı sınırları aşamaz". (K.S.G.B.S. Sf: 394)
- 16 Mart 1921** : Bekir Sami Bey'in, Londra Konferansı'nın 12.3.1921 tarihli son toplantısında İtilaf Devletleri temsilcilerinin Türk Heyetine sundukları teklifler hakkında, Londra'dan Atatürk'e raporu. (V.H. Sf: 234-235)
- 25 Nisan 1921** : Atatürk'ün Londra Konferansı'ndan dönen Bekir Sami Bey başkanlığındaki heyeti Ankara İstasyonunda karşılayışı. (Ha. 26.4.1921)
- 12 Mart 1921** : Atatürk'ün TBMM'nin gizli oturumunda Bekir Sami Bey'in Fransızlarla yaptığı antlaşma ile ilgili görüşmeler esnasında yaptığı konuşma (G.C.Z. Ct: 2, Sf: 72-73)
- 16 Ocak 1933** : Hariciye eski Vekillerinden Bekir Sami Bey'in ölümü. (C. 17.1.1933)

4) Kâzım Nami DURU (1876 - 1967):

Yazar, öğretmen ve gazeteci. 1897'de Harbiye'yi bitirdi. 1905'te yüzbaşılığa yükseldi. 1910'da askerlikten ayrıldı. 1913'te Kocaali sancağı Maarif Müdürlüğüne atandı. 1906'da örgütlenmeye başlayan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin kurucularından. Asker kökenli. Mütareke

döneminde İstanbul'da Milli Mücadele yanlısı "Türk Dünyası" adlı bir gazete çıkardı. 1920 Mayıs'ında Anadolu'ya geçti. Ulusal Kurtuluş Savaşımızda Maarif vekaleti orta öğretim Genel Müdürlüğü görevini yürüttü. Darüleytam (Yetimler Yurdu) müdürlüğü yaptı. 1935-1943 arası Manisa Milletvekili. 1946'da Demokrat Partinin ilk üyelerinden.

Tekrisi: 01.03.1906 - Selanik Macedonia Rizorta Locası, Tebeni: İstanbul'da Ziya-ı Şark Locası, 1923'te İzmir'de yeni kurulan Güneş Locası'nın kurucu Üstad-ı Muhteremi.

5) Dr. İsmail Hurşit GÜN (1869 - 1936):

Askeri hekim, İstanbul'da doğmuştur. Askeri Tıbbiyeden 1892'de mezun olmuştur. Balkan ve 1. Dünya Savaşı'nda çeşitli askeri hastanelerde görev yapmıştır. 1. Kolordu Heyet-i Sıhhiye Reisliği'nden emekliye ayrıldıktan sonra 1918'de İstanbul Belediyesi doktorluğuna atanmıştır. Hıfzısıhha müfettişi olarak uzun seneler görev yapmış, 67 yaşında görev başında ölmüştür.

Tekrisi: 1909 - Ziya-ı Şark Locası. 1916'da kurulan Necat Locasının kurucularından ve ilk Üstad-ı Muhteremi, yedi yıl bu görevi yürütmüştür.

6) Mehmet Emin YURDAKUL (1869 - 1944):

Ozan; ulusçu, halkçı görüşleri ile ulusal edebiyat akımımızın öncü ozanları arasında yer almıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin üyesidir. Saray kendisine hep kuşku ile bakmıştır. 1909'da Deniz Müsteşarlığına getirilmesine rağmen bu görevi istememiş ve Hicaz Valiliğine atanmıştır. Bir yıl sonra Sivas Valiliği'ne getirildi ve üç ay sonra İstanbul'a döndü. Türk Ocağının kurucuları arasında yer aldı. İttihat ve Terakki yönetimi ile arası açılınca Erzurum Valisi yapılarak İstanbul'dan uzaklaştırıldı. Ertesi yıl emekli oldu. 1913'de Musul Milletvekili seçildi. 1921'de Anadolu'ya geçti. Atatürk tarafından ilgi ile karşılandı. Antalya, Adana ve İzmir yörelerinde dolaşarak halkın ve ordunun moral gücünü arttırıcı konuşmalar yaptı. Beş dönem Şebinkarahisar, Urfa ve İstanbul Milletvekili olarak görev yaptı.

Tekrisi: Tarihi bilinmiyor, fakat Yüksek Şûranın 1930 yılında 116/27 kararı ile 32. dereceye yükseltilmiştir.

16 Temmuz 1915 : Gazeteci, yazar ve şairlerden oluşan bir edebi heyetin harp alanını ziyaret etmek üzere İstanbul'dan Çanakkale'ye gelişi. Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Ahmet Ağaoğlu, Ali Canip (Yöntem), Ömer Seyfettin, Mehmet Emin (Yurdakul), İbrahim Alaettin (Gövsa), Hakkı Süha (Gezgin), Enis Behiç (Koryürek)'in içinde bulunduğu heyet Çanakkale cephesinde Cesaret Tepesine giden yolun düşman kontrolünde tehlikeli oluşu nedeniyle Atatürk'ü ziyaret edememiş, ancak telefonla konuşarak başarılarını kutlamıştır. (Ç.İ. Sf: 1-10)

1 Nisan 1921 : Atatürk'ün İstanbul'dan İnebolu'ya gelen milli şairimiz Mehmet Emin (Yurdakul)'a, Anadolu'ya geçişinden büyük memnuniyet duyduğunu belirten telgrafi "Türk milliyetperverliğinin ilahi müjdecisi olan şiirleriniz bugünkü mücadelemizin kahramanlık ruhuna doğuş ufkudur. Gelişinizden duyduğum memnuniyeti bildirmekle sizi milletimizin mübarek babası olarak selâmlarım." (A.S.D.V. Sf: 131)

12 Nisan 1921 : Mehmet Emin (Yurdakul) ve Yusuf Akçura'nın Ankara'ya gelişi. (T.K.S.K. Sf: 147)

29 Ekim 1923 : Mehmet Emin (Yurdakul)'in TBMM'nde konuşması: "Bu hükümetin temellerinin arzın temelleri kadar sağlam olmasını isterim. Cumhuriyetin ruhu önünde tazimen ayağa kalkarak üç kere (Yaşasın Cumhuriyet) diye hükümetimizi kutlamalarını muhterem arkadaşlardan temenni eylerim. (Bu söz üzerine milletvekilleri "Yaşasın Cumhuriyet" diye üç defa haykırışlardır)". (Z.C. Devre: 2, Ct: 3, Sf: 96)

14 Eylül 1931 : Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı balkonunda bilim adamları ile sohbet esnasında söyledikleri; "Şair Mehmet Emin'in ilk defa Manastır Askeri İdadisi'nde öğrenci iken okuduğum (Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur) mısrasıyla başlayan şiirinde, bana ulusal benliğimin gururunu tattıran ilk anlatımı bulmuştum. Fakat ben asıl onu, orduya katıldığım ilk günlerde, bir Anadolu çocuğunun gözyaşlarında gördüm ve kuvvetle duydum. Ondan sonra Türklük benim en derin güven kaynağım, en engin övünç dayanağım oldu. Kendimi hiçbir zaman Osmanlılığın telkin ettiği başka ulusları öven ve Türklüğü aşağı gören eksiklik duygusuna kaptırmadım." (N.M.T.D. Sf: 71-78)

2 Mayıs 1932 : Milletvekili seçilen Mehmet Emin (Yurdakul)'in TBMM'nde yemin etmesi. (C. 3.5.1932)

7) Raşit ERER (1869 - 1952):

İdareci ve öğretmen. 1919 - 1922 arası sırası ile İaşe, Nafia, Maliye, Maarif ve Evkaf Bakanlıklarında bulunmuştur. 1923-1949 arası Galatasaray Lisesi'nde Tarih ve Coğrafya öğretmenliği yapmıştır.

Tekrisi: 24.08.1908 - Selanik Macedonia Rizorta Locası, 1932'de İzmir Güneş Locası'na tebenni etmiştir. Büyük Üstad Yardımcılığı'na seçilmiştir.

8) Dr. Hamdi Suat AKNAR (1873 - 1936):

Ülkemizde patolojik anatominin ve kanser araştırmalarının öncü hekimidir. 1899'da Askeri Tıbbiye'yi bitirdikten sonra, 1904'de Alman-

ya'da Pataloji Profesörü oldu. 1. Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesinde bulundu, tifüs aşısını ilk kez burada uyguladı. Doku parçalarının korunması için hazırladığı eriyik "Hamdi Mahlülü" adı ile bugün de kullanılmaktadır. 1925'de İstanbul Tıp Fakültesi'nde Kızılay'ında desteği ile ilk kanser Araştırma Derneği onun önerisi ile kuruldu. Seneler sonra 1974'de TÜBİTAK hizmet ödülünü almıştır.

Tekrisi: 04.10.1918 - Muhibban-ı Hürriyet Locası.

9) Servet YESARİ (1873 - 1943):

Hukukçu ve müzisyen. 1873'de İstanbul'da doğmuştur. Galatasaray Lisesini ve Hukuk Fakültesini birincilikle bitirmiştir. Savcı yardımcılığı, Yargıtay üyeliği ve uzun yıllar Beyoğlu 3. Noterliği görevlerini yapmıştır. Selanik'te avukatlık yaparken İttihat ve Terakki Fırkası'na girmiştir. Alaturka bir eseri "Bir hadise var, can ile canan arasında" halen çok beğenilmektedir. 1943'de İstanbul Çamlıca'daki köşkünde vefat etmiştir.

Tekrisi: 27.03.1906, Selanik Macedonia Rizorta Locası (1924-1927), (1930-1933) arası iki devre Büyük Üstatlık görevinde bulunmuştur.

10) Mithat Şükrü BLEDA (1874 - 1956):

Siyaset adamı. İttihat ve Terakki fırkası Genel Sekreteri. Selanik'te doğdu. Lise eğitimini takiben 1895'te İsviçre'ye gitti, Cenevre Üniversitesi Fen Fakültesinde matematik öğrenimi gördü. Bu arada Selanik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı, Jön Türk hareketine katıldı, 1908'de meşrutiyetin ilanından sonra Meclis'te Serez, Drama ve Burdur milletvekilliği yaptı. 1916'da İttihat ve Terakkinin Genel Sekreterliğine getirildi, fırkanın 1918'de kapatılmasına değin bu görevi sürdürdü. Mütareke yıllarında İngilizlerce tutuklanarak önce Mondros'a ardından Malta'ya sürgüne gönderildi. Yaklaşık üç yıllık sürgünden sonra Almanya'ya ailesinin yanına gitti. Kurtuluş savaşı esnasında Atatürk'ün birlikte çalışma önerisini sürgünde çok yıprandığı gerekçesi ile kabul etmedi. Kurtuluş Savaşından sonra İzmir'e yerleşerek ticaretle uğraşmaya başladı. İzmir suikastı nedeniyle Ankara İstiklal Mahkemesinde yargılandı ve aklandı. 1935 seçimlerinde Atatürk'ün önerisi ile Bağımsız Sivas Milletvekili seçildi. 1950'ye kadar dört dönem Sivas Milletvekilliği yaptı. Oğlu tarafın-

dan derlenen "İmparatorluğun Çöküşü - 1979" adlı bir yapıtı bulunmaktadır. İstanbul'da ölmüştür.

Tekrisi: 19.09.1903-Selanik Macedonia Rizorta Locası.

11) Hüseyin Cahit YALÇIN (1874 - 1957):

Gazeteci, yazar. Yazılarındaki tartışmacı yanı ile günün düşün, sanat ve politik ortamında etkili olmuştur. Balıkesir'de doğmuştur. Edebiyat-ı Cedide akımının önde gelen yazarlarından. Mülkiye Mektebini bitirdikten sonra bir müddet Maarif Vekaletinde görev aldı. 1908'de "Tanin" gazetesini çıkardı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında çıkarılan yasaları ve uygulamaları eleştirmesi üzerine İstiklal Mahkemesinde yargılandı ve aklandı. 1925'te ikinci kez yargılanıp Çorum'a sürgün edildi. 1926'da affa uğrayarak İstanbul'a döndü. 1935 ve 1939'da Çankırı, 1943 ve 1946'da İstanbul, 1950'de Kars Milletvekili seçildi. Ulus gazetesinde çıkan bir yazısı nedeniyle 1952'de dokunulmazlığı kaldırıldı ve 1954'de hapis cezası aldıysa da, devrin Cumhurbaşkanı tarafından affedildi. İstanbul'da öldü. T. İş Bankası tarafından yayınlanan anılarında masonik görüşleri de yer almaktadır.

Tekrisi: 26.04.1909, Selanik Perceverancia "Azim" Locası.

29 Haziran 1915 : Başkomutan vekili Enver Paşa, Şehzade Ömer Faruk Efendi ve İstanbul Milletvekili Hüseyin Cahit (Yalçın) Bey'in Kemalileri'nde 3. Ordu Karargâhından sonra 19. Tümen Karargâhında Atatürk'ü ziyaret edişleri. (E.P.Ç.H. Hayat Dergisi Sayı: 35-1959 Sf: 11)

30 Ocak 1919 : İstanbul'da İngilizlerin isteği ve baskısı üzerine içlerinde Hüseyin Cahit (Yalçın) ve Ziya Gökalp'in de bulunduğu 27 İttihat ve Terakki üyesi tutuklanarak Divan-ı Harp'e verilmiştir. (A.H.E. Sf: 201, 269)

7 Mayıs 1925 : Hüseyin Cahit (Yalçın) Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından Çorum'da ömürboyu sürgün cezasına çarptırıldı. (G.G. 3. Sf: 165)

12) Fuat Hulusi DEMİRELLİ (1875 - 1955):

Hukukçu, 1908'de Şam Trablusu, 1915'de Antalya, 1946 ve 1950'de İstanbul Milletvekili seçilmiştir. Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanununun hazırlayıcılarından. 1946'da Demokrat Parti Meclis grubu başkanlığını yapmıştır.

Tekrisi: Kalkedonya Locası. 1909'da Türkiye Büyük Locası kurulurken büyük hizmetler vermiştir. 1918-21 arası Türkiye Büyük Locası Büyük Üstathgını yürütmüştür.

13) Hasan Cemil ÇAMBEL (1877 - 1967):

Asker ve siyaset adamı. Balkan Harbinde Genel Karargâh I. Şb. Müdürlüğü yaptı. Berlin Büyükelçiliğimizde askeri ateşe olarak bulundu. I. Dünya Savaşında 51. Tümen Komutanı olarak Irak'ta savaştı. Cumhuriyetten sonra 3. dönem Bolu milletvekilliği yaptı. Ayrıca Türk Tarih Kurumu Başkanlığında bulundu. İki kızı Prof. Dr. Halet ÇAMBEL Arkeoloji, Prof. Dr. F. Perihan ÇAMBEL Patoloji alanında ileri gelen bilim adamlarımızdandır.

Tekrisi: Meşrutiyetten evvel Bizansio Rizorta Locası.

14) Dr. Rıza NUR (1878 - 1942):

Asker ve devlet adamı. Sinop'ta doğdu. Askeri tıbbiyeyi yüzbaşı olarak bitirdi. 2. Meşrutiyetin ilanından sonra ilk seçimlerde İttihat ve Terakki Listesinden Sinop milletvekili oldu. Ama kısa bir süre sonra muhalefete katıldı ve Osmanlı Ahrar Fırkası'nı destekledi. 31.03.1909 olayından sonra birçok kez tutuklandı. 1911'de Hürriyet ve İtilaf Fırkasının kurucuları arasında yer aldı. İttihat ve Terakki'nin iktidarı doğrudan ele aldığı 1913 Babıali baskını sonrasında yurtdışına sürüldü, Fransa ve Mısır'da yaşadı. Mondros mütarekesinden sonra İstanbul'a döndü. Meclis-i Mebusan'a ve 1920-27 arası ilk iki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisine Sinop Milletvekili olarak katıldı. Ankara Hükümetinin ilk Maarif vekili sonradan Sıhhiye vekilliğinde de bulundu. 1921'de Moskova, 1923'de Lozan anlaşmalarını imzalayan delegasyonda yer aldı. 1924'de Cumhuriyet Yönetimi ile anlaşmazlığa düşerek Fransa'ya gitti. Atatürk'ün ölümünden sonra 1939'da Türkiye'ye döndü. Sinop'taki evini ve kütüphanelerini Milli Eğitim Bakanlığına bağışladı. İstanbul'da öldü.

Tekrisi: 24.12.1923 - Murat Locası.

27 Mart 1920 : Kastamonu Milletvekili Yusuf Kemal (Tengirşek), Sinop Milletvekili Rıza Nur, Konya Milletvekili Hoca Vehbi, Eskişehir Milletvekili Abdullah Azmi'den oluşan heyetin Haydarpaşa'dan hareketi. (V.H. Sf: 140)

3 Mayıs 1920 : Maarif Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 37)

2 Nisan 1920 : Heyetin ve sonradan dahil olan Halide, Dr. Adnan (Adıvar), Yunus Nadi ve Cami (Baykurt)'un Ankara'da Atatürk tarafından karşılanması. (İ. H. Sf: 596)

9 Mayıs 1920 : İlk icra heyeti programının Maarif Vekili Rıza Nur tarafından TBMM'inde okunması (Z.C. 1. Cilt Sf: 241)

7 Ocak 1921 : Yusuf Kemal ve Rıza Nur'dan kurulu Moskova'ya gitmekte olan Murahhas Heyeti'nin Kars'a gelişi. (İ.H. Sf: 582)

16 Ocak 1921 : Ali Fuat Paşa'nın beraberinde Rıza Nur ve Yusuf Kemal Beyler olduğu halde Kars'tan Tiflis-Bakü yolu ile Moskova'ya hareketi (I.H. Sf: 853)

17 Ocak 1921 : Heyetin Tiflis'e varışı. (V.H. Sf: 208)

27 Ocak 1921 : Heyetin Tiflis'ten ayrılışı. (V.H. Sf: 213)

24 Aralık 1921 : Rıza Nur'un Sıhhiye Vekilliğine seçilmesi. (Z.C. 1. Devre, Cilt: 15, Sf: 228)

26 Aralık 1921 : Atatürk'ün Refik (Saydam) Bey'in yerine Sıhhiye Vekilliğine seçilen Rıza Nur'a Sinop'a çekilen telgrafı: "Hastalığımızdan pek müteessirim. Vekiller Heyeti'nde göreceğiniz vazifeyi önemli gördüğümünden, Ankara'da mümkün olan her türlü tedavi sağlanacaktır. Hareketinizin makina başında bildirilmesi"

12 Temmuz 1922 : Sıhhiye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 53)

18 Eylül 1922 : Rıza Nur'un Sıhhiye Vekilliğinden istifası. (Z.C. 1. Devre, Cilt: 23, Sf: 97)

21 Kasım 1922 : Lozan Konferansı'nın ilk oturumu. Bu konferansa katılan Türk Heyeti: Reis: İsmet Paşa, azalar: Sinop mebusu Rıza Nur, Trabzon mebusu Hasan (Saka). (N. Cilt: 2, Sf: 701)

15 Nisan 1923 : Lozan'a ikinci defa gitmekte olan İsmet Paşa'nın yerine Hariciye Vekaleti vekilliğine Rauf Bey'in, Rıza Nur'un yerine Sıhhiye Vekaleti vekilliğine Tefrik Rüştü Bey'in seçilmesi. (Z.C. 1. Devre, Cilt: 29, Sf: 159)

14 Ağustos 1923 : Rıza Nur'un Sıhhiye Vekilliğine tekrar seçilmesi. (Z.C. 2. Devre, Cilt: 1, Sf: 61-62)

15) Dr. Nurettin Ramih ENER (1880 - 1961):

Türk Bakterioloji hekimi. İstanbul'da doğmuştur. 1899'da yüzbaşı rütbesi ile Askeri Tıbbiye'den mezun olmuştur. 1903'de askerlikten istifa etmiş sivil hekim olarak Osmanlı topraklarında çeşitli görevlerde bulunmuştur. Balkan Savaşında Demirkapı Hilaliahmer (Kızılay) Hastanesi başhekimisi olarak çalışmıştır. I. Cihan Harbinde tekrar askerliğe dönmüş, çeşitli cephelerdeki hastanelerde çalışmış; 1921'de Galata Zührevi hastalıklar hastanesi, 1922'de emraz-ı zührevi hastalıklar hastanesi başhekimliğine atanmış; ayrıca 22 sene laboratuvar şefliğini yürüttükten sonra, 1945'de yaş haddinden emekli olmuştur. Kızılay'ın gümüş madalyası sahibi idi.

Tekrisi: 14.03.1910 - Şafak Locası, Uyanış'tan sonra Ülkü Locası.

16) Kâzım ÖZALP (1880 - 1968):

İttihat ve Terakki'nin kurucularından. Hareket Ordusu Subayı; 3 savaş mücahidi. İstiklal Savaşı'nda Kocaeli grup, Sakarya savaşı cephe

komutanı. Sakarya savaşında gösterdiği başarı üzerine generalliğe yükseltildi. 1922'de korgeneral, 1926'da orgeneral oldu. Bu arada 1922-1924 arası Milli Savunma Bakanlığı yaptı. 1924'te T.B.M.M. Başkanlığına seçildi ve ertesi yıl askerlikten emekli oldu. 11 yıl T.B.M.M. Başkanlığını yürüttü. 1935-1937 arası tekrar Milli Savunma Bakanı oldu. 1950 yılında CHP'den Van Milletvekili seçildi. 1954'te politikayı bıraktı.

Tekriri: 29.12.1909, Selanik Macedonia Rizorta Locası.

Mayıs 1910 : Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa komutasında Atatürk, Kâzım (Özalp), Nuri Conker, Kara Vasıf, Şükrü Naili, Aziz ve Bahattin Beyler ile beraber Arnavutluk'ta çıkan isyanın bastırılması. (Ö.A.A. Milliyet 11.11.1969)

2 Haziran 1919 : Kâzım (Özalp) Bey'in Balıkesir'deki 61. Fırka Kumandan vekilliği görevine başlaması. (M.M. Sf: 17)

25 Ekim 1919 : Atatürk'ün Anzavur isyanı üzerine 61. Fırka komutanı Kâzım ve 56. Tümen Komutanı Bekir Sami Beylere bölgelerinde fevkalade görev verildiğini bildiren bildirgesi. (A.T.B.D. Sayı: 77)

17 Mart 1920 : İstanbul'un İtilaf devletleri tarafından işgali münasebetiyle Balıkesir 61. Fırka Komutanı Miralay Kâzım'ın beyannamesi: "Şu hale nazaran memleketin birliğini temin etmek, bir kargaşaya meydan vermemek için İstanbul'da meşru ve bağımsız bir hükümetin varlığı sabit oluncaya kadar bölgem dahilinde mercisiz kalan bütün makamlar tarafından emir alacaklardır." (M.M. Sf: 103-104)

14 Ocak 1922 : Kâzım (Özalp) Paşa'nın Milli Müdafaa Bakanlığına seçilmesi.

13 Haziran 1922 : Atatürk'ün Milli Müdafaa Vekili Kâzım Paşa ile beraber Sarıköy İstasyonu'na gelişi ve vagona Batı cephesi komutanı İsmet Paşa ile görüşmesi. (N. 2. Sf: 672)

12 Temmuz 1922 : Milli Müdafaa Vekilliğine atanması. (T.C.H. Sf: 53)

1 Ağustos 1922 : Milli Müdafaa Vekili Kâzım Paşa'nın Akşehir'e gelişi ve taarruz için ordu hazırlığı ikmalinin görüşülmesi.

6 Ağustos 1922 : Atatürk'ün Kâzım Paşa ile Akşehir'den (Konya yolu ile) Ankara'ya dönüşü. (M.M. 1 Sf: 233)

2 Eylül 1922 : Atatürk'ün bugün esir alınan Yunan Generali Trikopis'in kılıcını Kâzım (Özalp) Paşa'ya armağan edişi ve yazısı: "General Trikopis'in eşyaları arasında ganimet olarak alınan kılıcını siz kardeşime takdim ediyorum". (M.M. 2 Sf: 15)

14 Ağustos 1923 : Ali Fethi (Okyar)'ın Başbakanlığındaki hükümette tekrar Milli Müdafaa Vekilliğine atanması. (Z.C. Devre: 2, Cilt: 1, Sf: 61-62)

1 Kasım 1923 : Tekrar Milli Müdafaa Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 65)

6 Mart 1924 : Tekrar Milli Müdafaa Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 71)

26 Kasım 1924 : Kâzım (Özalp) Paşa'nın TBMM Başkanlığına seçilmesi. (Z.C. Devre: 2, Cilt: 10, Sf: 471)

21 Şubat 1925 : Akşam Çankaya Köşkünde Atatürk'ün Başkanlığında CHP Başkan Vekili İsmet Paşa, Meclis Başkanı Kâzım Paşa, Başvekil Fethi Bey ile

yapılan toplantıda Şeyh Said isyanı ve alınacak tedbirlerin görüşülmesi. (Ş.S.I. Sf: 40)

1 Kasım 1927 : TBMM Başkanlığına yeniden seçilmesi. (TBMM Sf: 83)

27 Aralık 1930 : Atatürk'ün Başkanlığında Dolmabahçe'de İsmet, Fevzi (Çakmak), Kâzım, Fahrettin (Altay) Paşalar ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ile yapılan toplantıda Menemen olayının görüşülmesi. (C. 28.12.1930)

7 Ocak 1931 : Toplantının Milli Müdafaa Vekili Zeki (Apaydın) Bey'in de katılması ile aynı kişilerce Çankaya'da devamı. (O.Y.S. Sf: 434)

19 Ocak 1931 : Atatürk'ün İsmet ve Kâzım Paşalarla beraber akşam Türkocağı salonunda Fransız tiyatro sanatçılarının temsilini izlemesi. (Ha. 20.1.1931)

18 Haziran 1934 : Atatürk'ün TBMM Başkanı Kâzım Özalp tarafından İran Şahı Rıza Pehlevi şerefine verilen öğle yemeğinde bulunması, akşam Şah'ın İran Elçiliğinde verdiği ziyafeti şereflendirmesi. (A.N.D. Sf: 292)

1 Mart 1935 : Tekrar Milli Müdafaa Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 105)

25 Ekim 1937 : Tekrar Milli Müdafaa Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 111)

17) Ali Sami BOYAR (1880 - 1967):

Ressam. Cumhuriyetimizin ilk kâğıt paralarının resimlenmesinde görev aldı ve Londra'da basılmasını denetledi. 1944'te Ayasofya Müzesi Müdürlüğü'nden emekli oldu.

Tekrisi: 01.04.1915 - Muhibban-ı Hürriyet Locası.

18) Yunus Nadi ABALIOĞLU (1880 - 1945):

Gazeteci, Cumhuriyet gazetesinin kurucusu. Muğla, Fethiye'de doğdu. Galatasaray Lisesinde ve Hukuk Fakültesinde okudu. Öğrenciliği sırasında II. Abdülhamid'e karşı 1901'de bir dernek kurduğu gerekçesi ile, üç yıl Midilli adasına sürgün gönderildi. II. Meşrutiyetten sonra İttihat ve Terakki'ye girdi. 1911'de Aydın Milletvekili seçildi. Tasvir-i Efkâr'da yazı işleri müdürlüğü ve başyazarlık yaptı. 02.09.1918'de kendi gazetesi "Yeni Gün"ü kurdu. Gazetesi mütareke döneminde İngilizlerce kapatıldı. Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'ya geçti. 1920'den itibaren altı dönem Muğla milletvekilliği yaptı. Mayıs 1924'te İstanbul'da Cumhuriyet gazetesini kurdu ve ölümüne kadar başyazarlığını yürüttü.

Tekrisi: 13.07.1923 - Murat Locası.

6 Ekim 1919 : Harbiye Nazırı Cemâl Paşa tarafından Nezaret'e davet edilen Yunus Nadi Bey'in, Atatürk'le telgraf görüşmesi. (Bu görüşme Cemâl Paşa'nın emri ile, Ali Rıza Paşa Kabinesi ile Heyet-i Temsiliye arasında anlaşma zemini yaratılmak için yapılmıştır.) (N.I. Sf: 208-214)

- 18 Mart 1920** : İstanbul'da Yunus Nadi Bey'in çıkardığı "Yeniğün" gazetesinin İngilizler tarafından basılıp aranması (A.İ.G. Sf: 24)
- 2 Nisan 1920** : Atatürk'ün Yunus Nadi Bey ve beraberindekileri Ankara İstasyonunda karşılaması.
- 4 Nisan 1920** : Atatürk'ün akşam Ankara'da Anadolu'ya geçen gazeteci Yunus Nadi'yi kabulü ve görüşmesi: "Milletimiz çok büyüktür, hiç korkmayalım. O esir olmayı ve hor görülmeği kabul etmez! Milletin bağımsızlığını vatanın son kaya parçası üzerinde savunacağız, kurtaracağız veya mukadderse öleceğiz! Fakat eminiz ki ölmeyeceğiz ve kurtaracağız." (A.İ.G. Sf: 94-100)
- 10 Ağustos 1920** : Yunus Nadi tarafından yayınlanmakta olan "Yeniğün" gazetesinin Ankara'da yayınlanmaya başlaması. (Baskı makineleri İnebolu-Kastamonu yolu ile Ankara'ya taşınmıştır.) (M.M. Basını, Sf: 187)
- 7 Mayıs 1924** : Yunus Nadi tarafından kurulan "Cumhuriyet" gazetesinin İstanbul'da yayınlanmaya başlaması. (Almanak 1933 Sf: 207)
- 24 Haziran 1926** : Atatürk'ün suikast girişimi ile ilgili olarak İzmir'de Yunus Nadi'ye demeci: "Suikast görünürde şahsıma yönelmiş olmakla beraber, gerçekte milletin talihine kurşun sıkılmak isteniyordu." (C. 25.6.1926)
- 18 Ağustos 1928** : Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayı'nda yeni Türk harfleri ve gramer kuralları üzerine Yunus Nadi'ye demeci. (C. 19.8.1928)
- 9 Eylül 1930** : Yunus Nadi'nin Cumhuriyet gazetesinde Serbest Cumhuriyet Fırkası Başkanı Fethi Bey'in İzmir seyahati esnasında Cumhuriyet Halk Fırkası aleyhine gelişen gösteriler nedeniyle Atatürk'ten bir açıklama yapmasını isteyen mektubu. (C. 9.9.1930-S.F.H. Sf: 48)
- 10 Eylül 1930** : Mektuba Atatürk'ün cevabı: "Bana hitaben yazılan bu açık mektupta, son günlerde İzmir'de meydana gelen olaylar işaret olunarak, beni Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan başka partilerin kendilerine mal etmeye çalıştıkları görüldüğünden söz edilerek durumun aydınlatılması için gerçeğin ifadesi isteniyor. Ben Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Genel Başkanıyım. Cumhuriyet Halk Fırkası Anadolu'ya ilk ayak bastığım andan itibaren kurulup benimle çalışan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden doğmuştur. Bu örgüte tarihen bağlıyım. Bu bağı çözmek için hiçbir sebep ve lüzum yoktur ve olamaz." (C. 10.9.1930 - S.F.H. Sf: 49-50)
- 2 Ağustos 1932** : Keriman Halis'in Dünya Güzeli seçilmesi nedeni ile Atatürk'ün Yunus Nadi'ye demeci. (C. 3.8.1932)
- 18 Ağustos 1932** : Atatürk'ün Yalova'da Türk Dili Cemiyeti (sonradan Türk Dil Kurumu adını almıştır)'nin amacı ve Türk dili çalışmaları üzerine Yunus Nadi ile görüşmesi: "Amaç Türk milletine kendi mazisinde mevcut ve miras kalmış, geleceğini de kapsayan kendi kültürünü ortaya çıkararak göstermektir. (C. 21.8.1932)
- 16 Mayıs 1934** : Atatürk'ün Cumhuriyet gazetesinin kuruluşunun 10. yıldönümü nedeniyle Yunus Nadi'ye telgrafi: "Gazetenizin onuncu yıldönümünü idrak etmesinden memnun oldum. Başarı temenni ederim." (C. 17.5.1934)

19) Nazmi Ziya GÜRAN (1881-1937):

Türk ressamı. İzlenimci (empresyonist) ekolün yurdumuzda ilk temsilcisi. 1901'de Mülkiye-i Şahane (Siyasal Bilgiler Fakültesi) bitirdi.

İdarecilikle uğraşmadan 1902'de Sanayi-i Nefise'ye (Güzel Sanatlar Akademisi) yazıldı. 1908'de mezun oldu. Aynı yıl Paris'e gitti. Orada altı yıl çalıştı. 1918-1921 ile 1923-1927 yılları arası Güzel Sanatlar Akademisi müdürlüğü yaptı. Eserlerinden bir bölümü olan 19 adedi bugün İstanbul Resim ve Heykel müzesinde kendi adını taşıyan salon-da sergilenmektedir.

Tekrisi: 28.10.1910, Resne Locası.

20) Mehmet Cemil UYBADIN (1881-1957):

Asker ve idareci. Üç savaş mücahidi. Tekirdağ Milletvekili olarak Cumhuriyet Halk Fırkasının kurucuları arasında yer aldı. CHP Genel Sekreterliği ve İçişleri Bakanlığı yaptı. 1950 yılına kadar Tekirdağ Milletvekili olarak kaldı.

Tekrisi: Murat Locası.

5 Ocak 1925 : Dahiliye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 77)

4 Mart 1925 : Tekrar Dahiliye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 81)

5 Mart 1925 : Atatürk'ün öğleden sonra Milli Müdafaa Vekili Recep (Peker) Bey'i ziyareti, daha sonra onunla birlikte Dahiliye Vekili M. Cemil (Uybadın) Bey'i makamında ziyareti (Ha. 6.3.1925)

25 Kasım 1925 : Atatürk'ün akşam Başbakanlığa giderek İsmet Paşa ile bir süre görüşmesi. Görüşme sırasında Dahiliye Vekili M. Cemil (Uybadın) Bey de bulunmuştur. (Ha. 28.11.1925)

21) M. Edip SERVET TÖR (1881-1960):

Asker ve politikacı. İstanbul'da doğmuştur. Selanik Askeri İdadisi ve Kuleli'yi bitirip 1909'da Kurmay subay olmuştur. Selanik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin kurucularından, gizli toplantılara katılmış, takibata uğradığından İstanbul'a kaçmıştır. Atatürk'ün çok yakın arkadaşı ve sırdaşıdır. 1916'da Kafkasya'da, 1917'de Gazze ve Dobruca'da savaşmıştır. Bu arada kendisine başarıları üzerine nişan verilmiştir. Mondros ateşkesinden sonra askerlikten istifa etmiş ve Kurtuluş savaşına katılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Gümüşhane ve İstanbul milletvekilliği yapmıştır. Atatürk'ün yanında özel danışmanlık görevini yürütmüştür. Diplomatik pasaport ile Atatürk'ün verdiği bazı gizli görevleri yerine getirmek üzere Mısır, Filistin, İngiltere ve Yunanistan'ı ziyaret etmiştir. Türk Hava Kurumu (Tayyare Cemiyeti)'nin kurucularındandır. Atatürk'ün ölümünden sonra aktif politi-

kadan çekilmiş 1944'de İstanbul Arnavutköy'de vefat etmiştir. Çırağan, Yahya Efendi mezarlığında yatmaktadır.

Tekrisi: 11.04.1904. Selanik Macedonia Rizorta Locası. 1927-1930 arası Büyük Üstat. 29.07.1927'de derneğimizin "Tekamül-ü Fikri Cemiyeti" adı altında resmen tescili onun Büyük Üstatlığı zamanında olmuştur. Bugün İstanbul'da Nuru Ziya Sokağında bulunan ilk bina da onun zamanında satın alınmıştır.

22) Refet BELE Paşa (1881-1963):

Türk asker ve siyaset adamı. Ulusal Kurtuluş savaşımızın komutanlarından ve Cumhuriyet dönemimizin ilk muhalefet partisi Terakkiperver Cumhuriyet fırkasının kurucularından. 1899'da Harbiye'yi, 1912'de kurmay mektebini bitirdi. 1. Dünya savaşında Filistin cephesinde görev aldı. Mütareke döneminde albay rütbesi ile 3. Kolordu komutanlığına atandı. 19.05.1919'da Atatürk'ün yanında Samsun'a çıktı ve 13.07.1919'da İstanbul hükümetince görevden alındı. Erzurum ve Sivas kongrelerine katıldı. 1. dönem İzmir milletvekili seçildi ve 1920'de İçişleri Bakanı oldu ve aynı zamanda 09.10.1920'de Batı cephesinin ikiye ayrılması üzerine Güney Cephesi Komutanı oldu ve generalliğe yükseltildi. Bir ara Milli Savunma Bakanlığı da yaptı. 1922'de Ankara Hükümetinin İstanbul temsilciliğine getirildi. 2. dönem İstanbul milletvekili seçildi. İzmir suikastı ile ilgili olarak yargılandı ve aklandı. 1935'de İstanbul Milletvekili olarak tekrar meclise girdi ve 1950'ye kadar dört dönem bu görevde kaldı. Haziran 1950'de DP hükümetince Beyrut'taki Mülteci Komisyonu'na Türk delegesi olarak atandı. Bu görevi Mart 1961'e değin devam etti. İstanbul'da öldü.

Tekrisi: 09.10.1922 - Murat Locası.

15 Şubat 1919 : Refet (Bele) Bey'in Atatürk'ü Şişli'deki evinde ziyareti, görüşmeleri ve Atatürk'ün bir sözü: "Eğer atına binip Anadolu'nun içlerine gitmek istiyorsan, ben bir gün senin bu arzunu tatmin ederim." (O. M. Sf: 997)

17 Mayıs 1919 : Refet (Bele) Bey'in irade-i seniye (sultan buyruğu) ile 3. Kolordu Komutanlığına atanması. (A.S.C. Sf: 42)

22 Haziran 1919 : Atatürk'ün Amasya Tamimi'ni yaveri Cevat Abbas'a dikte ettirmesi ve gece, Ali Fuat Paşa, Rauf Bey ve Samsun'dan gelen Refet Bey ile görüşerek tamimi onlara imza ettirmesi. (N. 1 Sf: 30-34)

13 Temmuz 1919 : 3. Kolordu Komutanı Refet Bey'in İstanbul Hükümeti tarafından görevden alınması. (A.S.Ç. Sf: 32)

Yarbay Ian Smith'in Samsun ve Amasya ile ilgili raporu: "Mustafa Kemal ve Refet'in buradan alınması, Hristiyan halk arasında güvenin iadesine oldukça yardım edecektir." (İ.B.İ.M.K.M.M.İ. Sf: 41)

- 26 Eylül 1919** : Damat Ferit kabinesine bağlı bulunan Konya Valisi Cemal Bey'in Heyet-i temsiliye tarafından Refet Bey'in Konya'ya gönderilmesi üzerine İstanbul'a kaçması. (N. 1 Sf: 170)
- 23 Ekim 1919** : Heyet-i Temsiliye'nin Albay Refet Bey'i komuta birliğini temin etmek ve durumu anlamak üzere Batı Anadolu'ya göndermesi. (T.İ.H. Cilt: 2, Ks: 2, Sf: 108)
- 16 Kasım 1919** : Albay Refet Bey'in Denizli'ye gelişi ve cephe vaziyetini gözden geçişi. (M.M.D. Sf: 35)
- 10 Aralık 1919** : 3. Kolordu Komutanı Albay Refet Bey'in Aydın Kuva-i Milliye Kumandanlığını almak üzere Nazilli'ye gelişi. (B.R.G. Sf: 196)
- 15 Aralık 1919** : Albay Refet Bey'in Demirci Mehmet Efe ile birlikte Akşehir'e gelişi. (B.R.G. Sf: 197)
- 14 Nisan 1920** : Atatürk'ün Afyon'da bulunan Albay Refet Bey'e telgrafı: Bölgeniz içindeki İtalyan Ajansı bildirimlerinin düzenli olarak gönderilmesi. (M.M.A.A.K. Sf: 593)
- 20 Mayıs 1920** : Albay Refet Bey ile Yarbay Arif Bey'in komutayı almak üzere Muduru'ya gelişi. (T.İ.H. Cilt: 6, Sf: 51)
- 6 Ekim 1920** : Albay Refet komutasındaki milli kuvvetler ile Konya'da isyan çıkaran asiler arasında çarpışma ve milli kuvvetlerin Konya'ya girişi. (N. 2 Sf: 494)
- 9 Kasım 1920** : Batı Cephesi'nin ikiye ayrılarak, Genel Kurmay Başkanı Albay İsmet Bey'in Garp Cephesi, Albay Refet Bey'in Güney Cephesi Komutanlıklarına tayini. (T.İ.H. Cilt: 2, Ks: 2, Sf: 331)
- 11 Aralık 1920** : Demirci Mehmet Efe'nin Ankara Hükümeti'ne isyanı üzerine, Güney Cephesi Komutanı Refet Bey'in emrindeki suvariler ile Güney'e hareketi, Dinar İğdecik köyünde gece baskını ile asilerin dağıtılması, Efe'nin kaçışı. (T.İ.H. Cilt: 2, Ks: 3, Sf: 64)
- 26 Aralık 1920** : İsyen eden Çerkez Etem'in Albay Fahrettin ve Refet Bey'lerin cepheden uzaklaştırılmasını istemesi. (N. 2, Sf: 538)
- 30 Aralık 1920** : Atatürk'ün Albay İsmet ve Refet Bey'lere telgrafı: Ethem Bey'le kardeşlerine kesin şekilde, kuvvetleri başından ayrılıp hükümete sığınmaları için son bir teklif yapılması. (A. H. B. D. Sayı : 73, Bölüm: 1587)
- 29 Aralık 1920** : Albay Refet Bey'in Tuğgeneralliğe terfii. (T.K.S.K. Sf: 134)
- 24 Ocak 1921** : Dahiliye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 41)
- 21 Mart 1921** : Refet Bey'in Dahiliye Vekilliğinden istifası. (Z.C. Devre: 1, Cilt: 9, Sf: 169)
- 2 Mayıs 1921** : Atatürk'ün beraberinde Fevzi ve İsmet Paşalar olduğu halde Refet Paşa'nın karargahına gelişi. (A.K.D.D.A.Y. Sf: 339)
- 19 Mayıs 1921** : Milli Müdafaa Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 47)
- 13 Haziran 1921** : Harington'un direktifi ile İngiliz subaylarından Binbaşı J. Douglas Henry ve Binbaşı Stourton ile Refet Paşa arasında İnebolu'da görüşme. (İ.B.S.İ. Sf: 76)

- 30 Haziran 1921** : Refet Paşa'nın tekrar Dahiliye Vekilliğine seçilmesi. (Z.C. Devre: 1, Cilt: 11, Sf: 85)
- 5 Ağustos 1921** : Refet Paşa'nın Milli Müdafaa Vekilliğine seçilmesi. (Z. C. Devre: 1, Cilt: 12, Sf: 20-21)
- 14 Ağustos 1921** : Atatürk'ün Milli Müdafaa Vekili Refet Paşa'ya telgrafi: "Düşman ileri yürüyüşe başlamıştır. Üç, dört gün sonra meydan muharebesinin başlamasını bekliyoruz. Buna göre, bu müddet içinde ordunun istifadesine verilebilecek ne varsa hemen verilmesini rica ederim." (H.T.V.D. Sayı: 56, V: 1299)
- 27 Ağustos 1921** : Atatürk'ün bir kısım mevkilerin terke mecbur kalınışı üzerine Ankara'da bulunan Milli Müdafaa Vekili Refet Paşa'ya telgrafi: "Meydan muharebesinin (Sakarya) Ankara'ya kadar uzanması ihtimal dahiline gelmiştir. Meclis ve Hükümetin ilk aşama olarak Keskin'e, ondan sonra zorunluluk halinde Kayseri'ye nakli lazımdır. Nakil 29 Ağustos akşamına kadar sonlanmalıdır. (A.T.B.D. Sayı: 8, b: 1762)
- 29 Ağustos 1921** : Milli Müdafaa Vekili Refet Paşa'nın millet tarafından yapılan fedakârlık ve yardımlara teşekkürü.
- 10 Ocak 1922** : Refet Paşa'nın Milli Müdafaa Vekilliğinden istifası. (Z.C. Devre: 1, Cilt: 16, Sf: 16)
- 12 Ocak 1922** : Refet Paşa'nın bir takdirname ile taltif edilmesine dair TBMM kararı. (Z.C. Devre: 1, Cilt: 16, Sf: 16-17)
- 11 Ekim 1922** : Trakya'yı Milli Hükümet adına teslim almaya memur Refet Paşa'ya TBMM'nce izin verilmesi. (Z.C. Devre: 1, Cilt: 23, Sf: 342)
- 19 Ekim 1922** : Ankara Hükümeti tarafından Trakya'yı teslim almaya mecbur edilen Refet Paşa'nın Mudanya'dan Gülnihal vapuru ile İstanbul'a gelişi, heyecan ve törenle karşılanması. (M.M.M.T. Sf: 182)
- 20 Ekim 1922** : Refet Paşa maiyetinde İstanbul'a gelen 100 Türk Jandarmasının Sirkeci İskelesinde karaya çıkışı. (A.S.Ç. Sf: 77-81)
- 23 Ekim 1922** : Refet Paşa'nın İstanbul'da İtilaf generalleri ile Doğu Trakya'nın devir ve teslim tarihlerini tesbit etmesi. (T.M.M.I. Sf: 458)
- 5 Kasım 1922** : İstanbul'da Refet Paşa'nın Bakanlık Müsteşarlıklarına her türlü faaliyetleri kesmeleri hakkında emir vermesi, bu suretle İstanbul Hükümetine fiili olarak son verilmesi. (T.İ.H. S: 2, Sf: 6)
- 17 Kasım 1922** : Refet Paşa'nın Sultan Vahdettin'in kaçışını Ankara Hükümetine telgraf ile bildirmesi. (Z.C. Devre: 1, Cilt: 24, Sf: 562)
- Atatürk'ün Sultan Vahdettin'in kaçışı üzerine İstanbul'da bulunan Refet Paşa'ya telgrafi: "Emanetleri korumak önemlidir. İngilizler emanetleri ancak silah kullanarak ve kan dökerek almahdılar. Bu hususta gerekenlere bu açıdan kesin emirler verilmelidir." (A.T.T.B. Sf: 477-478)
- 18 Kasım 1922** : Atatürk'ün İstanbul'da bulunan Refet Paşa'ya telgrafi: "Abdülmecit Efendi (Halife-i Müslimin) ünvanını kullanacaktır. Bu ünvana, başka sıfat ve kelime ilave edilmeyecektir. (N. 2 Sf: 696)
- 16 Aralık 1922** : Refet Paşa'nın İstanbul'daki görevini Dr. Adnan (Adıvar)'a devreledişi. (S.H.İ. Sf: 211)
- 9 Kasım 1924** : Refet Paşa'nın "Halk Fırkası"ndan istifa etmesi. (A.S.Ç. Sf: 99)

17 Kasım 1924 : Ankara'da "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası"nın kuruluşu. (Başlıca kurucuları: Refet (Bele), Ali Fuat (Cebesoy), Kâzım (Karabekir), Rauf (Orbay), Dr. Adnan (Adıvar)'dır. Fırka Bakanlar Kurulunun 3.6.1925 günlü kararı ile kapatılmıştır.) (B.M.İ. Sf: 176)

25 Haziran 1926 : İzmir suikasti nedeni ile Refet Paşa'nın İstanbul'dan İzmir'e getirilişi. "Mahkemede beraat etmiştir". (S.1 Sf: 21)

1 Kasım 1926 : Refet Paşa'nın İstanbul Milletvekilliğinden istifası. (A.S.Ç. Sf: 107)

5 Ocak 1927 : Kâzım, Refet, Cafer Tayyar ve Ali Fuat Paşaların emekliye sevkedilmeleri. (S.H. 2 Sf: 225)

23) Nazif SOMER (1881 - 1980):

Asker, üç savaş mücahidi emekli Albay. Masonik yaşı 70'dir. Bu bir Türkiye rekorudur.

Tekrisi: 05.10.1910 - İzmir - Homer Locası, son Locası Ankara-İnanış.

24) Faik Sabri DURAN (1882 - 1943):

Cumhuriyetimizde çağdaş coğrafya ilminin kurucusu. 1909-1912 arası Paris'te coğrafya eğitimi aldıktan sonra İstanbul Üniversitesine öğretim görevlisi olarak atanmıştır. Dikkate değer bir husus da, dünya'da coğrafya ilminin kurucusunun yurttaşımız Amasyalı Strabon (M.Ö. 64 - M. S. 24) olmasıdır. Devlet matbaası ve Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. 1942'de Türk Coğrafya Kurumu'nu kurmuştur.

Tekrisi: 27.06.1914 - Muhibban-ı Hürriyet Locası.

25) Mustafa Reşat MİMAROĞLU (1882 - 1953):

Saint Joseph ve Mülkiye mezunu, İdareci Kaymakamlıktan sonra 1914'te Polis Umum Müdürlüğü siyasi kısım Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. İttihatçılık isnadıyla 1919 ve 1920'de iki defa tevkif edilmiş, daha sonra Malta'ya sürülmüştür. 1921'de İngiliz esirlerinin değişimi ile İnebolu'da serbest kalmış, Anadolu'ya geçmiştir. Zonguldak ve Adana Valiliği yapmıştır. 1931'de Adana valisi iken Şûra-ı Devlet (Danıştay) Başkanlığı'na atanmıştır. 1939'da emekli olduktan sonra İzmir Milletvekili seçilmiştir. CHP İstanbul İl Başkanlığı yapmıştır. 1946'da Ziraat Bankası İdare Meclisi Başkanlığına getirilmiştir.

Tekrisi: 20.07.1916 - Ziya-ı Şark Locası. Ölümünde Ülkü Locası üyesi idi.

26) Şükrü KAYA (1882 - 1959):

Hukukçu, hariciyeci. İttihat ve Terakki Cemiyetinin ileri gelenlerinden olduğu için İngilizler'ce Malta'ya sürüldü. 1921'de kaçarak Kurtuluş Savaşımıza katıldı. Lozan heyetinde danışman idi. Muğla Milletvekili olarak 1924'de Tarım, 1925'de Dışişleri ve 1927-1938 yılları arasında İçişleri Bakanlığı görevlerinde bulundu. 1936-1938 yılları arasında ayrıca C.H.P.'si Genel Sekreterliği görevini de yaptı. 1938'de İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığına karşı çıktı ve politikayı bıraktı.

Tekrisi: 11.05.1924, Resne Locası.

1 Kasım 1927 : Dahiliye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 87)

27 Eylül 1930 : Dahiliye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 93)

27 Aralık 1930 : Dolmabahçe Sarayında Atatürk'ün başkanlığında İsmet, Fevzi, Kâzım, Fahrettin Paşalar ile İçişleri Bakanı Şükrü (Kaya)'nın katılması ile Menemen olayı ile ilgili bir toplantı yapılması. (C. 28.12.1930)

7 Ocak 1931 : Çankaya'da Atatürk'ün başkanlığında İsmet, Kâzım, Fahrettin Paşalar, İçişleri Bakanı Şükrü Bey ve Milli Savunma Bakanı Zekai (Apaydın) Bey'in katılması ile bir toplantı yapılması ve Menemen olayının görüşülmesi. (O.Y.S. Sf: 434)

4 Mayıs 1931 : Dahiliye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 99)

18 Mart 1934 : İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın Çanakkale şehitleri için yapılan törende, hayatlarını kaybeden diğer millet askerlerine de hitap edilmek üzere Atatürk'ün yazdırdığı ünlü söylevi okuması. (A ve A Sf: 6)

1 Ocak 1935 : Dahiliye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 105)

18 Haziran 1936 : Şükrü Kaya'nın Recep Peker'in yerine CHP Genel Sekreterliğine getirilmesi. (C. 19.06.1936)

6 Ocak 1937 : Atatürk'ün trenle İstanbul'dan Eskişehir'e gelişi ve Başbakan İsmet İnönü ile İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ile görüştüktan sonra Konya'ya hareketi. (C. 7.1.1937)

21 Mayıs 1937 : Atatürk'ün 19 Mayıs 1937 günü Ankara Stadyumunda yapılan tören nedeniyle milletin sevgi ve bağlılık duygularını ileten Şükrü Kaya'ya teşekkür telgrafı. (A.T.T.F. Sf: 41)

25 Ekim 1937 : Dahiliye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 111)

12 Kasım 1937 : Atatürk'ün Başbakan Celâl Bayar, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya ile beraber Ankara'dan trenle doğu seyahatine çıkışı. (C. 13.11.1937)

20 Şubat 1938 : İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'nın Halkevlerinin 6. kuruluş yıldönümü nedeniyle Atatürk'e telgrafı. (T. 23.2.1938)

2 Haziran 1938 : Atatürk'ün Savarona yatında Başbakan Celâl Bayar, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ'ı kabulü ve İstanbul İmar Projesi üzerinde görüşmesi. (A.S. Gü, İ. 20.8.1939)

- 16 Haziran 1938** : Atatürk'ün Savarona yatında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ile görüşmesi. (A.N.D. Sf: 730)
- 29 Haziran 1938** : Atatürk'ün Savarona yatında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ'dan İstanbul'un imar planı hakkında bilgi alış ve bazı direktifler veriş. (A.S.E.G., I. 7.7.1939)
- 3 Ağustos 1938** : Atatürk'ün İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'yı kabulü ve görüşmesi. (A.S.H. Sf: 25)
- 10 Eylül 1938** : Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve Budapeşte Büyükelçisi Behiç Erkin'i kabulü ve görüşmeleri. (A.N.D. Sf: 744)
- 17 Eylül 1938** : Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayında Ankara'dan gelen Başbakan Celâl Bayar ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'yı kabulü. (S.P. 18.9.1938)

27) Dr. Neşet ÖMER İRDELP (1882 - 1948):

Yurdumuza çağdaş kardiyolojiyi getiren hekim, Profesör. I. Dünya Savaşı'nda Güney Cephesi'nde görev aldı. Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk'ün hekimliğini üstlendi ve bu görevi onun ölümüne kadar sürdürdü. Ayrıca 1925 Tıp Fakültesi dekanı, 1927'de rektörlüğe yükseldi. 1934'de bir dönem İstanbul Milletvekilliği yaptı.

Tekrisi: 24.03.1911 - Resne Locası

- 14 Kasım 1923** : Prof. Dr. Neşet Ömer Bey'in İstanbul'dan Ankara'ya gelişi ve Çankaya'da Atatürk'ü muayenesi. (A.H.Z. Sf: 722)
- 2 Şubat 1924** : Prof. Dr. Neşet Ömer Bey'in Atatürk'ün sağlığı hakkında kamuoyuna açıklanan raporu: "Halen Cumhurbaşkanı hazretlerinin tamamen sıhhatte bulduklarını bildirir bu rapor takdim kılındı." (Ha. 4.2.1924)
- 23 Ocak 1938** : Atatürk'ün Yalova'ya çağrılan Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp tarafından muayenesi. (A.Y.D. Sf: 93-94)
- 8 Şubat 1938** : Atatürk'ün Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Prof. Dr. Nihat Reşat Belger tarafından zatürree teşhisi konularak ve 10 gün tedavi altına alınması. (A.H.Z. Sf: 738)
- 28 Şubat 1938** : Atatürk'ün Başbakan Celâl Bayar'ı kabulü ve yabancı hekim getirilmesi isteğine karşı söyledikleri: "Ortada Hatay meselesi var; hastalığım dışarıda duyulursa fena olur. Dr. Neşet Ömer'le konuş; bizim doktorlar bir muayene ve konsültasyon yapınlar." (A.H. 2 Sf: 730)
- 6 Mart 1938** : Atatürk'e Çankaya'da Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Prof. Dr. Akil Muhhtar Özden, Dr. Hüsamettin Kural, Dr. Ziya Naki Yalıtırım ve Dr. Asım Arar'dan oluşan bir hekim gurubu tarafından muayene ve konsültasyon yapılması. (A.G.A. Sf: 33-34)
- 29 Mayıs 1938** : Atatürk'ün bir önceki gece Florya'dan İstanbul'a dönerken bir fenalık geçirmesi üzerine Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp tarafından muayene edilmesi. Neşet Ömer bu muayenesinde karında su toplanmaya başladığını belirlemiştir. (A.H. 2 Sf: 741-742)
- 19 Ekim 1938** : Sağlık Bakanı Dr. Hulusi Alataş'ın Atatürk'ü tedavide gösterdikleri başarı nedeniyle müdavi ve müşavir hekimlere Bakanlar Kurulu'nun tebrik ve

teşekkürlerini bildirmesi. "Üç müdavi (hastaya devamlı bakan) hekim arasında Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp ve Prof. Dr. M. Kemal Öke bulunmaktadır." (A.S.H. Sf: 38)

23 Ekim 1938 : Atatürk'e müdavi ve müşavir hekimler tarafından muayene ve konsültasyon yapılması. (A.S.H. Sf: 34)

25 Ekim 1938 : Atatürk'ün kardeşi Makbule (Atadan), Afet (İnan) ve Sabiha (Gökçen)'i beraber kabulleri ve söyledikleri: "Doktorlarım beni yeniden canlandırdılar." (A.S.H. Sf: 35)

27 Ekim 1938 : Atatürk'e müdavi ve müşavir hekimler tarafından muayene ve konsültasyon yapılması. (A.S.H. Sf: 35)

3 Kasım 1938 : Tekrar muayene ve konsültasyon yapılması. (S.N.D. Sf: 90)

6 Kasım 1938 : Tekrar muayene ve konsültasyon yapılması. (S.N.D. Sf: 96)

10 Kasım 1938 : Atatürk'ün ölümü üzerine müdavi ve müşavir hekimlerin raporu: "8.11.1938 Salı günü bir kere daha beliren ve bütün bakım ve tedaviye rağmen ilerlemesine mani olunamayan ve büyük bir koma içinde 10.11.1938 Perşembe sabahı, saat dokuz beş geçte çok muazzez ve büyük hasta terk-i hayat etmiştir." (A.S.H. Sf: 39-41)

28) Dr. Tevfik Rüştü ARAS (1883 - 1972):

Siyaset adamı. Beyrut Tıp Fakültesi mezunu. İttihat ve Terakki üyesi. Mütareke sırasında Yüksek Sağlık Kurulu üyeliği yaptı. 1920'de TBMM'ne Muğla Milletvekili olarak girdi. Bir süre Kastamonu İstiklal Mahkemesi üyeliği yaptı. Atatürk'ün izni ile Türkiye Komünist Fırkası'nın kurucuları arasında yer aldı. 1923'de İzmir Milletvekili ve Dışişleri Bakanı oldu. 1938'e kadar bu bakanlıkta kalarak kırılması zor bir rekor kırdı. 1939'da Londra Büyükelçiliğine atandı. 1943'de emekli oldu. İnönü ile aralarındaki sürtüşme nedeni ile Demokrat Parti'yi destekledi. 1952-1959 arası İş Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı yaptı. Uluslararası Diplomasi Akademisi tarafından yayınlanan "Diplomasi Sözlüğü" adlı bir yapıtı bulunmaktadır.

Tekriri: 21.04.1910, Selanik Macedonia Rizorta Locası.

Ağustos 1914 : Atatürk'ün Sofya'dan İstanbul'da bulunan Dr. Tevfik Rüştü (Aras) Bey'e mektubu: "Bu savaş çok uzun sürecektir. Ona girmekte geç kalınmaz; bundan korkup acele etmeyelim." (A.Y.A. Sf: 23)

17 Eylül 1914 : Atatürk'ün Sofya'dan Dr. Tevfik Rüştü (Aras) Bey'e Birinci Dünya Harbi'nin seyri ve geleceği hakkında görüşlerini ve kişisel duygularını yansıtan mektubu: "Pekalâ bilirsin ki benim bütün hayatımda, bu ana kadar takip ettiğim gaye hiçbir vakit şahsi olmamıştır. Her ne düşünmüş ve her neye teşebbüs etmiş isem daima memleketin, milletin ve ordunun nam ve menfaatine olmuştur. Hiçbir zaman şahsımın sıvrılması ve üste çıkmasını gözönüne almamışımıdır." (A.G.S.G. Sf: 431-433)

- 15 Eylül 1915** : Sofya elçisi Fethi (Okyar) ve Dr. Tevfik Rüştü (Aras) Bey'lerin, Atatürk'ün misafiri olarak Çanakkale cephesine gelişleri ve Anafartalar Grubu karargâhında misafir edilişleri. (A.H.Y.H., Y.S., 4-5.4.1941)
- 15 Nisan 1923** : Lozan'a giden Rıza Nur'un yerine Sıhhiye Vekaleti vekilliğine seçilmesi. (Z.. Devre: 1, Cilt: 19, Sf: 159)
- 4 Mart 1925** : Hariciye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 81)
- 24 Haziran 1926** : Atatürk'ün İsmet Paşa, Fahrettin (Altay) ve Dr. Tevfik Rüştü (Aras) ile beraber İzmir'de Karşıyaka Spor Kulübünü (KSK) ziyareti. (B.T.S.T.A. Sf: 70)
- 1 Kasım 1927** : Tekrar Hariciye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 87)
- 20 Şubat 1928** : Atatürk'ün gece Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) ve eşinin verdiği resepsiyonu şerefliendirmeleri. (Ha. 22.2.1928)
- 27 Eylül 1930** : Tekrar Hariciye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 93)
- 4 Mayıs 1931** : Tekrar Hariciye Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 99)
- 25 Nisan 1932** : Başvekil İsmet Paşa'nın Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) Bey ile Moskova'ya hareketleri. "Heyet 10.5.1932'de yurda dönmüştür." (C. 25.4.1932)
- 22 Mayıs 1932** : Başvekil İsmet Paşa'nın Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) Bey ile beraber İstanbul'dan gemi ile İtalya'ya hareketi. "Heyet 2.6.1932'de İstanbul'a dönmüştür." (C. 23.5.1932)
- 31 Aralık 1932** : Yeni yıl münasebetiyle Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa ve Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) Bey'in Türk-Yunan dostluğu üzerine Atina Haber Ajansına demeçleri. (Aynı gün Yunan Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve Dışişleri Bakanı da Anadolu Ajansına demeç vermişlerdir.) (C. 1.1.1933)
- 16 Haziran 1933** : Londra'da 12.6.1933'de açılan "Dünya İktisat Kongresi"nde Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) Bey'in konuşması. (C. 17.6.1933)
- 12 Temmuz 1933** : Roma'da Faşist diktatör Mussolini ile Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) arasında Türk-İtalyan ilişkileri hakkında görüşme. (C. 13.7.1933)
- 19 Eylül 1933** : Başvekil İsmet Paşa ve Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) Bey'in Sofya'ya gitmek üzere İstanbul'dan hareketi. "21.9.1933'te Bulgar Kralı Boris ile görüşmüşlerdir." (C. 20.9.1933)
- 28 Eylül 1933** : Atatürk'ün Bulgaristan'dan dönen Başvekil İsmet Paşa ile Hariciye Vekili Tevfik Rüştü (Aras) Bey'i Dolmabahçe Sarayında kabulü. (C. 26.9.1933)
- 6 Ocak 1937** : Atatürk'ün trenle İstanbul'dan Eskişehir'e gelişi, Başbakan İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'la görüşüp Konya'ya hareketi. (C. 7.1.1937)
- 3 Şubat 1937** : Milano'da Tevfik Rüştü Aras ile İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Ciano arasında görüşme "Milano Mülakatı" (C. 4.2.1937)
- 15 Şubat 1937** : Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evi ziyareti. (U. 16.2.1937)
- 10 Eylül 1937** : Nyon'da "Akdeniz Konferansı"nın açılması. "Türkiye adına Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras katılmıştır." (C. 11.9.1937)
- 25 Nisan 1938** : Başbakan Celâl Bayar'ın Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'la beraber İstanbul'dan Atina'ya hareketleri "28.4.1938'de Yunan Kralı tarafından kabul edilmişler, 2.5.1938 günü İstanbul'a dönmüşlerdir." (C. 26.4.1938)

16 Haziran 1938 : Atatürk'ün Savarona yatında Başbakan Celâl Bayar, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ile görüşmesi. (A.N.D. Sf: 730)

30 Temmuz 1938 : Atatürk'ün sabah Dolmabahçe Sarayında Bükreş'ten dönen Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'la görüşmesi. (Öğleden sonra da Başbakan Celâl Bayar'ın da katılması ile tekrar görüşmesi." (T. 1.8.1938)

15 Ağustos 1938 : Atatürk'ün Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ı kabulü ve görüşmesi. (A.S.Gü.İ. 11.9.1939)

8 Eylül 1938 : Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayında Milletler Cemiyeti Toplantısına katılmak üzere Cenevre'ye gidecek olan Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ı kabulü ve görüşmesi. (A.S.Gü.İ. 11.9.1939)

2 Ekim 1938 : Atatürk'ün Dolmabahçe Sarayında Cenevre'den dönen Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ı kabulü. (S.P. 3.10.1938)

12 Ekim 1938 : Atatürk'ün Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ı kabulü ve görüşmesi.

29) Süleyman Asaf İLBAY (1883 - 1957):

Atatürk'ün çocukluk arkadaşı, Ankara Belediye Başkanı. Askeri Mühendis. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara Bayındırlık Müdürlüğü ve Belediye Başkanlığı yapmıştır. Ankara için Jansen Nazım planını yeterli görmesi üzerine Atatürk'ün "ben geceleri içkiliyim, ama sizler anadan doğma sarhoşsunuz" sözüne muhatap olmuştur. T.B.M.M.'ne Bilecik Milletvekili olarak girmiş, sonradan Türkiye Köylü Partisinin kurucuları arasında yer almıştır.

Tekriri: Selanik, sonra Ankara'da çalışan Cumhuriyet Locasına tebenni etmiş, 1931'de Üstatlığına yükselmiştir.

11 Mayıs 1924 : Atatürk'ün Ankara Şehremini (Belediye Başkanı) Asaf (İlba) Bey'i Orman Çiftliği kurulması için düşünülen arazi üzerindeki çadırlı karargâha çağırarak direktifi: "Burada bir çiftlik kurmak istiyorum. Bu çiftliğin faydası, memlekette çağdaş ziraat usulünü yerleştirmek için bir örnek teşkil etmesi olacaktır. Modern bir çiftliğe gerekli bütün tertibat ve araçlara sahip olunmalıdır." (A.H.H., T. 28.6.1948)

17 Ocak 1937 : Atatürk'ün çocukluk arkadaşlarından Asaf İlba'yı akşam evinde ziyareti ve sohbet esnasında söyledikleri: "Her zaman samimi olalım, bütün duygularımızı samimiliğe, açıklığa ve dürüstlüğe doğru iletelim, içi başka, dışı başka insanlar vicdan rahatlığı duyamazlar." (Bu ziyarette İsmet İnönü ve Sabiha Gökçen de bulunmuştur.) (A.H.H.)

30) Dr. Niyazi İsmet GÖZCÜ (1884 - 1965):

Çağdaş Türk Göz Hekimliğinin kurucularından. Profesör; Göz hastalıkları uzmanı. Üç savaş mücahidi. 28 yıl Gülhane Hastanesi Müdür-

lüğünde bulundu. Emekliye ayrıldıktan sonra İstanbul Milletvekilliği yaptı.

Tekrisi: Necat Locası.

31) Fazıl Ahmet AYKAÇ (1884 - 1967):

Şair ve yazar. Çağdaş Türk Edebiyatının temeli sayılan Fecr-i Ati'nin (Geleceğin Tan Zamanı) kurucularından. Cumhuriyetimizin ilk yıllarında çeşitli öğretim kurumlarında Fransızca, pedagoji ve psikoloji dersleri verdi. 1927-1938 yılları arasında Elazığ Milletvekilliği yaptı.

Tekrisi: 1921 - Muhibban-ı Hürriyet Locası.

32) Muhittin ÜSTÜNDAĞ (1884-1953):

İstanbul Valisi. İlk Emniyet Genel Müdürlerinden. 1928-1938 yılları arası İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı yaptı.

Tekrisi: 18.05.1917, Ziya-ı - Şark Locası.

6 Ekim 1930 : Atatürk'ün İstanbul'un kurtuluşunun 7. yıldönümü nedeniyle İstanbul Valisi Muhittin (Üstündağ) Bey'in şehir adına gönderdiği saygı ve bağlılık telgrafına cevabı: "İstanbul halkının sevincine bütün kalbimle iştirak ederim. Hakkımda gösterilen hislerden de pek minnettarım." (C. 9.10.1930)

14 Şubat 1933 : Atatürk'ün Vali Muhittin (Üstündağ) Bey'le akşam yemeği için Tokatlıyan'a gidişi. (M. 15.2.1933)

22 Temmuz 1936 : Atatürk'ün Montrö Sözleşmesi'nin imzalanması nedeniyle İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ tarafından (şehir adına) çekilen telgrafa cevabı: "Yurdumuzun boğazlardaki güvenliğini belgeleyen Montrö Sözleşmesi münasebetiyle muhteşem halkın coşkun heyecan ve sevinçlerini bildiren telgrafına samimi teşekkürlerimi bildiririm." (T. 23.7.1936)

2 Haziran 1935 : Atatürk'ün Savarona yatında Başbakan Celâl Bayar, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ'ı kabulü ve İstanbul İmar Projesi üzerinde görüşmesi. (A.S.E.G.İ. 20.8.1939)

29 Haziran 1938 : Atatürk'ün Savarona yatında İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ile İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ'ı kabulü ve İstanbul'un imarı hakkında bilgi alış ve bazı direktifler verışı. (A.S.E.G.İ. 7.7.1939)

28 Eylül 1938 : Atatürk'ün Barbaros'u anma nedeniyle denizde düzenlenen tören için Vali Muhittin Üstündağ'ın halkın saygı ve bağlılık duygularını bildiren telgrafına teşekkür cevabı. (A.T.T. Sf: 45)

7 Ekim 1938 : Atatürk'ün İstanbul'un 15. kurtuluş yıldönümü nedeniyle İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Muhittin Üstündağ tarafından çekilen telgrafına cevabı: "Sayın halkın bana karşı gösterdiklerini bildirdiğiniz samimi hislerden çok duygulandım. Aziz İstanbul'lulara candan teşekkür ve sevgilerimin iletilmesini rica eder, hepimize daima artan refah ve saadetler dilerim." (Ku. 8.10.1938)

33) Dr. M. Kemal ÖKE (1884 - 1955):

Karın cerrahisi alanında çalışmaları ile tanınan operatör, Askeri hekim. 1911-1912 Trablus Savaşı'na gönüllü olarak katıldı. Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında Ankara Cebeci Askeri Hastanesi'nde, 1922'de Isparta'da Kızılay ağır yaralı hastanesi'nde görev yaptı. 1941'de emekli oluncaya kadar Atatürk'ün doktorluğu ve Gülhane Askeri Hastanesi I. hariciye kliniği profesörlüğünü ve klinik şefliğini yürüttü. Atatürk'ün ölümünde başucunda bulunuyordu. 1946 yılında İstanbul Milletvekili seçildi.

Tekrisi: 20.01.1925 - Muhibban-ı Hürriyet Locası. 1930-1933 arası Büyük Üstadlık.

7 Eylül 1938 : Atatürk'e Op. Dr. M. Kemal Öke tarafından birinci defa karın ponksiyonu yapılarak toplanan suyun dışarı alınması (Bu işlem esnasında Prof. Dr. Fissinger de hazır bulunmuştur.) (U. 10.11.1959)

21 Eylül 1938 : Atatürk'e Op. Dr. M. Kemal Öke tarafından ikinci defa karın ponksiyonu yapılarak toplanan suyun dışarı alınması. (H.A.Y. Sf: 262)

NOT: *Diğer hususlar Dr. Neşet Ömer İRDELP K.'in dizininde.*

34) Savmi UÇAN (1885 - 1953):

İlk pilotlarımızdan. Heybeliada Bahriye Okulunu birincilikle bitirdikten sonra Yeşilköy Tayyare Okulu'na devam edip birinci derece pilot diploması almıştır. Almanya'ya ısmarlanan uçakları almak üzere Almanya'ya gitmiş, orada da pilot brövesi almıştır. Denemesini yapmakta olduğu çift motorlu bir uçakla Kiel kanalı üzerindeki köprülerin altından geçerek büyük bir uluslararası başarıya imzasını atmıştır.

Tekrisi: Resne Locası, Uyanıştan sonra Doğu ve Ülkü Locaları.

35) Mithat Cemal KUNTAY (1885 - 1956):

Hukukçu, Yazar. Adliye Nezareti Özel Kalem Müdürü; Beyoğlu 4. No. teri. Tek romanı olan "Üç İstanbul"da II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinde İstanbul'u ve İstanbul'da yaşayan değişik kesimlerden insanları anlattı. Kapsadığı dönemlerin toplumsal yapısını çok iyi yansıtan bu eser 1983'de TV filmi olarak çekilmiş ve büyük ilgi uyandırmıştır.

Tekrisi: 11.11.1910 - Resne Locası.

36) Dr. Mustafa Şefik TUNÇ (1886 - 1958):

Çağdaş Türk psikoloji ilminin kurucusu. 1919'da profesör, 1952'de ordinaryus profesör oldu. T. Tarih Kurumu üyeliğinde bulundu. T. Felsefe derneği başkanlığı yaptı. Uluslararası Felsefe Derneğinin daimi üyeliğinde bulundu.

Tekrisi: 19.06.1924 - Resne Locası.

37) Cevat Abbas GÜRER (1887 - 1943):

Ulu Önder Atatürk'ün Samsun'a çıkışında yanındaki başyaveri. 1941'e kadar aralıksız beş dönem Bolu Milletvekilliği yaptı.

Tekrisi: 15.08.1918 - Resne Locası.

27 Temmuz 1918 : Atatürk'ün İstanbul'a acele dönmesinin arzu edildiğine dair yaveri Cevat Abbas'tan aldığı telgraf üzerine Karlsbad'dan ayrılışı. (A.A.K. Sf: 61)

13 Kasım 1918 : Atatürk'ün Adana'dan İstanbul'a gelişi ve deniz ortasında demirlemiş düşman donanmasını gördüğü zaman yaveri Cevat Abbas Bey'e söylediği söz: "Geldikleri gibi giderler." (A.H.E. Sf: 188)

16 Mayıs 1919 : Atatürk'ün yaveri olarak akşam üzeri Bandırma gemisi ile İstanbul'dan ayrılışları. (A.H. Sf: 124-125)

21/22 Hazr. 1919 : Atatürk'ün Amasya Tamimini yaveri Cevat Abbas Bey'e yazdırması. (N. 1. Sf: 30-34)

13 Aralık 1920 : Atatürk'ün TBMM kararıyla Anadolu'nun özlem ve selâmlarını bildirmek üzere Trakya'ya gönderilen Cevat Abbas (Gürer) ve Galip Bahtiyar Beyler aracılığı ile Trakya ve Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne mesajı: "Trakya davası Anadolu davası ile eşittir. Türk milletinin fedakârlığı, gayreti sayesinde her iki dava da kurtarılacaktır. Başarı temenni ve en samimi selâmlarımı sunarım. (T.M.M.İ. Sf: 386)

11 Mayıs 1937 : Atatürk'ün Ankara Halkevi'nde Cevat Abbas Gürer'in "Atatürk ve 19 Mayıs" konulu konferansını takiben Halkevi'ne gelişi ve halk oyunlarını izlemesi. (U. 12.5.1937)

38) İbrahim Necmi DİLMEN (1887 - 1945):

Edebiyat tarihçisi ve dilci. Çeşitli öğretim kurumlarında öğretmenlik yaptı. Türk Dil Kurumu merkez kurulu üyeliğine getirildi ve 1933-1945 yılları arasında kurumun genel sekreterliğini yaptı. 1935'te Burdur milletvekili seçildi ve ölümüne kadar milletvekili kaldı.

Tekrisi: 11.12.1920 - Selamet Locası, Üstadı Muhteremlik yapmıştır.

25 Ağustos 1928 : Dolmabahçe Sarayında yeni Türk harfleri üzerinde verilmeye başlayan derslerin ikincisinin Atatürk'ün katılması ile yapılması. Dört buçuk saat süren bu dersi 150 kadar milletvekili izlemiş ve öğretmenliğini İbrahim Necmi (Dilmen) Bey yapmıştır. İbrahim Necmi Bey bu derste Türkçedeki ünlüler ile ünsüzleri anlatmıştır. Bu arada bazı milletvekillerine "Devlet Matbaasında ilk hamlede 100 bin nüsha basılıp bütün Türkiye içine dağıtılan" Yeni Alfabe kitabından parçalar okutulmuş, bunun arkasından yine bazı milletvekilleri tahta başına çağrılarak kendilerine yeni Türk harfleri ile cümleler yazdırılmıştır. (A ve H.D. Sf: 73-74)

39) Vasfi Raşit SEVİĞ (1887 - 1971):

Hukukçu. Profesör, 1930'da Şebinkarahisar, 1934'de Sivas Milletvekili seçildi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Roma Hukuku Kürsüsü başkanlığı yaptı.

Tekrisi: 17.10.1927 - Resne Locası.

40) Dr. Lütfü KIRDAR (1888 - 1961):

Hekim ve idareci. Ulusal kurtuluş savaşında Kızılay Derneği Genel Başkanlığı yaptı. Manisa Valiliği, İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığı'nda bulundu. Demokrat Parti Milletvekili oldu ve Sağlık Bakanlığı yaptı. 1961'de Yassıada'da öldü.

Tekrisi: 18.12.1924, İzmir Güneş Locası.

25 Kasım 1957 : Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına atanması. (T.C.H. Sf: 209)

41) Hasan Hüsnü SAKA (1886 - 1960):

Siyaset ve devlet adamı, eski başbakan. Trabzon'da doğdu, Trabzon orta okulunu ve İstanbul Mercan İdadisini bitirdi. Yüksek tahsilini Mekteb-i Mülkiye (Siyasal Bilgiler Fakültesi)'de 1908'de tamamlayıp Divan-ı Muhasebat (Sayıştay)'a kâtip olarak girdi. 1909'da Paris'e gitti. 1912'de Libre des Sciences Politique (Siyasal Bilgiler) Fakültesini bitirerek İstanbul'a döndü ve eski görevine başladı. 1915 Nisan'ında Maliye Nezaretine geçti. Bu arada Hukuk Fakültesinde ek olarak ekonomi dersleri verdi. Maliye Nezaretinde çeşitli görevlerde bulunduktan sonra 1916 Ekim ayında Eskişehir Sancağı İktisat müdürü oldu. 1917 Eylül ayında eski görevine döndü. 1918 Eylül ayında Mekteb-i Mülkiye'de ekonomi dersleri vermeye başladı.

1920 Ocak ayında toplanan son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ına Trabzon Milletvekili olarak girdi. 16 Mart 1920'de meclis işgal kuvvetleri tarafından kapatılınca, İaşe Genel Müdürlüğünde görev yaptı. 6

Şubat 1921'de Anadolu'ya geçerek TBMM'ne Trabzon Milletvekili olarak katıldı. Çeşitli cumhuriyet hükümetlerinde Maliye, İktisat, Ticaret ve Dışişleri Bakanlıkları görevlerinde bulundu. Lozan Konferansına katılan Türk kurulunda görev aldı. 1926 Kasım ayında TBMM Başkan Vekili seçildi. 1936'dan sonra Siyasal Bilgiler Okulu'nda ekonomi profesörü olarak görev aldı ise de, öğretim üyeliğinin politika ile bağdaşmayacağı gerekçesi ile 1941'de bu görevinden istifa etti.

İktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi ile muhalefetteki Demokrat Parti arasındaki ilişkilerin gerginleştiği bir sırada, 10 Eylül 1947'de devrin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından Recep Peker'in yerine Başbakanlığa atandı. O esnada Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunuyordu.

Ancak, bir süre sonra DP tarafından yeterince liberal olmadığı, CHP tarafından ise fazla ödün verildiği biçimde eleştirilince 8.6.1948'de istifa etti. İki gün sonra, 10.6.1948'de yeniden hükümeti kurmakla görevlendirildi. Bu hükümette, özellikle liberal ekonomi yanlılarına yer verdi. 9.7.1948'de TBMM'nden çıkarılan yeni seçim yasası ile gizli oy, açık sayım ilkeleri getirildi. Siyasi partilere seçim kurullarına katılma hakkı tanındı. Kimseye yaranamadı ve sonunda 14.1.1949'da Başbakanlık görevinden ayrıldı. Genç cumhuriyetimizin özgürlükçü, çoğulcu, demokratik parlamenter rejime geçişinin İsmet Paşa'dan sonraki mimarıdır. Daha sonra CHP grup başkan vekilliğine getirildi. 1950'de yeniden Trabzon Milletvekili seçildi. 1954'de siyasal yaşamdan çekildi. 29.7.1960'da İstanbul'da öldü. İlimi-i İktisat (Ekonomi bilimi-1918) ve Dış Ticaret ve Gümrük Politikası (1945) adlı iki yapıtı bulunmaktadır.

Tekrisi: Bilinmiyor. Sonradan adını 21.1.1923 günü İstanbul'da kurulan Aydın Locasının üyeleri arasında görüyoruz.

19.05.1921-09.07.1922 : Maliye Vekili (Başbakan: Fevzi Çakmak) (TCH: Sf. 47)

24.09.1923-27.10.1923 : İktisat Vekili (Başbakan: Fethi Okyar) (TCH: Sf. 59)

01.11.1923-06.03.1924 : İktisat Vekili (Başbakan: İsmet İnönü) (TCH: Sf. 65)

06.03.1924-30.08.1924 : Ticaret Vekili (Başbakan: İsmet İnönü) (TCH: Sf. 71)

04.03.1925-13.07.1926 : Maliye Vekili (Başbakan: İsmet İnönü) (TCH: Sf. 81)

13.09.1944-10.09.1946 : Dışişleri Bakanı (Başbakan: Şükrü Saraçoğlu) (TCH: Sf. 143, 149)

10.09.1947-11.01.1949 : Başbakan (İki hükümet kurdu) (TCH: Sf. 157, 163)

42) Ahmet Emin YALMAN (1888 - 1972):

Gazeteci ve yazar. Selanik'te doğdu. 1907'de "Sabah" gazetesinde gazeteciliğe başladı. 1910'da İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. Daha sonra ABD'ne giderek Columbia Üniversitesi'nde iki yıl sosyoloji asistanlığı yaptı. 1917'de "Vakit" gazetesini çıkardı. 1919'da Damat Ferit hükümetince Kütahya'ya sürgün gönderildi. İstanbul'un işgalinden sonra İngilizler'ce Malta Adası'na sürüldü. 1921'de sürgünden döndü. 1923'de "Vatan" gazetesini çıkardı. 1925'te gazete kapatıldı. Ağustos 1940'da "Vatan"ı yeniden çıkardı. 1952'de Malatya'da bir suikast girişiminden kurtuldu. DP Hükümetine yönelttiği sert eleştiriler nedeniyle 1959'da 15 ay hapse mahkum edildi. 1960 ihtilalinde serbest kaldı. Son senelerinde çeşitli gazetelerde makaleler yazdı.

Tekrisi: Bilinmiyor. 1917'de adına Necat Locası üyeleri arasında rastlıyoruz.

18 Kasım 1918 : Atatürk'ün Meclis-i Mebusan'ın kapatılacağı söylentileri üzerine Vakit gazetesi sahibi Ahmet Emin'e demeci: "Her halde millet ve memleketimizin pek ziyade muhtaç olduğu barışı gerçekleştirecek hükümetin bugünkü Meclis-i Mebusan'ımıza dayanması bir zorunluluk olmaktadır. (M.K.İ.D. Sf: 490-492)

16 Ocak 1922 : Atatürk'ün gazeteci Ahmet Emin (Yalman) Bey'le yaptığı "hayatına ait" uzun görüşmenin Vakit gazetesinde yayımlanması: "Her tarafta çeşitli isimler altında bir takım örgütler başlamıştı. Bunları aynı program ve aynı ad altında birleştirerek bütün milleti ilgilendirmek ve bütün orduyu da bu amaca hizmet ettirmek gerekirdi. Anadolu'ya girdiğim zaman daha ordu müfettişi görevi ve yetkisi üzerimde iken bu noktadan işe başladım ve bu amaç az zamanda belirdi. İzlediğim çalışma şekli İstanbul'ca anlaşılınca beni İstanbul'a getirtmek istediler. Gitmedim; neticede istifa ettim." (A.S.D.V. Sf: 84-95)

19 Haziran 1922 : Atatürk'ün Adapazarı yolunda Vakit Gazetesi sahibi Ahmet Emin (Yalman) Bey'e umumi vaziyet hakkında demeci: "Orduda mevcut pek yüksek manevi kuvvet, dayanışma, azim ve iman, şevk ve neşe çok defalar gözlerimi sevinç yaşları ile dolduracak derecede tesir bırakmaktadır." (A.Y.G. Sf: 27)

26 Mart 1923 : Vatan Gazetesi'ni çıkardı. (A.B. Cilt: 22 Sf: 271)

12 Ağustos 1925 : Vatan gazetesinin Elazığ'da çalışan Doğu İstiklal Mahkemesi tarafından kapatılma kararı ve Ahmet Emin (Yalman) Bey'in İstanbul'da tevkihi. (G.G.3 Sf: 171)

15 Ağustos 1925 : Atatürk'e Suphi Nuri (İleri), İsmail Müştak (Mayakon), Ahmet Emin (Yalman) ve Ahmet Şükrü (Esmer) imzaları ile Adana'dan telgraf: "Biz yüksek dehanızın kurduğu rejimin tabii ve samimi adamları ve hizmetkârlarıyız. Gericilerin suikastını kolaylaştırma gibi bir zan altından kurtarılmamızı en derin saygılarımıza ekleyerek rica ederiz." (Adı geçen gazeteciler ayrıca Diyarbakır'dan da aynı anlamda bir telgraf daha çekmişler, bu telgraflar Atatürk tarafından İstiklal Mahkemesi'ne gönderilmiştir.) (A.H.İ. Sf: 346-347)

43) Reşat Nuri GÜNTEKİN (1889 - 1956):

Çağdaş Türk Edebiyatının geniş bir okur kitlesine seslenmesinde öncülük etmiş olan roman, öykü ve tiyatro yazarı. 1939 - 1943 yılları arasında Çanakkale Milletvekilliği yaptıktan sonra devlet memurluğuna dönme büyüklüğünde bulunmuştur. Milli Eğitim Baş Müfettişi olmuştur. 1950 yılında Paris Kültür Ataşeliği'nde bulunmuştur. UNESCO'nun Türkiye temsilciliği görevini de yürütmüştür.

Aşk kırgını Feride öğretmen, bir kaçış içinde Anadolu'ya gitmesi ve kendini geri kalmış Anadolu'nun yoksul yörelerinde bu göreve adanması konusunu içeren "Çalıkuşu" romanı, Kurtuluş Savaşı Anadolu'sunun Bursa, Çanakkale, İzmir ve Kuşadası gibi değişik yörelerini, insanları ve gelenekleri ile ele alarak çağdaş Türk edebiyatında gerçekçi yönelimin ilk örneğidir. Öğretmen Feride'nin kişiliğinde Cumhuriyet öğretmenin idealist bir tablosu çizilmiştir.

Tekrisi: 1921 - Muhibban-ı Hürriyet Locası.

44) Namık İSMAİL (1890 - 1935):

Çağdaş Türk Resim sanatının kurucularından. Paris'te eğitim gördü. 1914 kuşağı ressamı. Birinci Dünya Savaşında Kafkas cephesinde yaptığı savaş resimleri ile ünlü oldu. 1928'den ölümüne kadar Güzel Sanatlar Akademisi Müdürlüğünü yaptı. Yapıtlarının çoğunu izlenimci anlayışıyla gerçekleştirmiş olmakla birlikte, gerçekçi çalışmaları ve dışavurumcu esinler taşıyan tabloları da vardır.

Tekrisi: Vefa Locası, Çırak derecesinde 23.01.1930'da Resne Locasına tebenni etmiştir.

45) Dr. Remzi GÖNENÇ (1891 - 1952):

Hekim. Ulusal Kurtuluş Savaşında Ankara'da Sarı Kışla'da görev yapmıştır. Sağlık Bakanlığı'ndan emekli olmuş ve Kızılay Genel Müdürlüğü'ne atanmıştır.

Tekrisi: 06.12.1951 - Ankara Yükseliş Locası.

46) Behzat BUDAK (1891 - 1963)

Çağdaş Türk Tiyatrosunun kurucularından. Çanakkale gazisi. 1927'de İstanbul Şehir Tiyatrosuna girdi ve yaşamının sonuna değin burada kaldı. Türk sinemasının ilk oyuncularındandır.

Tekrisi: 10.07.1930 - Resne Locası.

47) Salih Murat UZDİLEK (1891 - 1967)

Çağdaş Türk Fizik ilminin kurucusu. Londra Üniversitesinde Elektrik Mühendisliği öğrenimi yaptı. İstanbul Teknik Üniversitesinin temelini oluşturan mühendis mektebinde öğretmen olarak göreve başladı. 1928'de ordinaryus profesör oldu. 1956'da Maden Fakültesi dekanlığına getirildi.

Tekrisi: 1926, Sebat Locası.

48) Naki Cevat AKKERMAN (1891 - 1986)

Çağdaş Türk Veterinerliğinin kurucularından. Köklü bir ailenin çocuğu olarak Ankara'da doğdu. Oniki yaşında Bektaşî tarikatine girdi. Ankara Askeri Veteriner okulunu bitirdi. İhtisasını Berlin Veteriner ve Felsefe Fakültesinde tamamladı. Üç savaş mücahidi. Çağdaş Kızılay'ın ve Türk Ocaklarının kurucularındandır. 1940 yılında Kızılay Şeref Madalyasını almıştır. Ankara'nın ilk milletvekillerindendir.

Atatürk'e karşı girişilecek bir suikast planını bir mektubun boş yerlerini kimyevi bir buluşla açığa çıkartarak önlemiş ve suikastçı Ali Asgar idam edilmiştir. Ankara, Ulucanlar'daki Aşoçasına adı verilmiştir. "Mabette Dua" adlı masonik bir şiiri vardır. Her zaman Mimar Sinan Locasının akademik bir kimliğe dönüşmesini istemiştir.

"Ben İslamiyeti Mason olduktan sonra anladım" sözü çok anlamlıdır. 08.10.1986'da 95 yaşında Ankara'da ölmüştür.

Tekrisi: 1925 - İzmir Güneş Locası. Kısa bir müddet sonra Ankara Cumhuriyet Locası'na tebenni etmiştir. Uyanıştan sonra Ankara Uyanış, Bilgi ve Üçgül Localarının kurucuları arasında yer almıştır.

49) Dr. Ekrem TOK (1892 - 1975):

Bakteriyolog, parazitolog hekim. Samsun'da doğmuştur. 1914'te İstanbul Tıp Fakültesi'nden mezun olmuştur. Birinci Cihan Savaşında Kızılay'ın Trabzon kuruluşunda çalışmıştır. 1923-1924 arası Fransa'da parazitoloji ihtisası yapmıştır. 1935'te Sağlık Bakanlığı Sosyal Yardım İşleri Genel Müdürlüğü'ne, 1946'da Sağlık Bakanlığı Müsteşarlığı görevine atandı.

Tekrisi: 1933, Cumhuriyet Locası. Birisi 1956, diğeri 1963-1965 yılları olmak üzere iki defa Büyük Üstatlık görevlerinde bulunmuştur.

50) Ömer Rıza DOĞRUL (1893 - 1952):

İslam ve dinler tarihi üzerinde çalışmaları ile tanınan gazeteci ve yazar. İslam tutuculuğunun kalesi sayılan Kahire'deki El-Esher Üniversitesi mezunudur. Koyu bir İslam akımı savunucusudur. 1950'de Demokrat Parti'den Konya milletvekili seçilmiştir. Şubat 1951'de Karaside toplanan Dünya İslam Konferansına katılan Türk Heyetine başkanlık etmiştir.

Tekrisi: 12.10.1926, Selamet Locası. Uyanıştan sonra Ankara Doğuş Locasına katılmıştır.

51) İ. Galip ARCAN (1893 - 1974):

Çağdaş Türk tiyatrosunun kurucularından, Türk sinemasının ilk oyuncularındandır. 1923'de İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girdi. Paris'te "Comedie Française" ve "Odem" tiyatrolarında çalıştı. Çok sayıda oyunu Türkçe'ye çevirdi.

Tekrisi: 12.10.1926 - Selamet Locası.

52) Mustafa NECATİ (1894 - 1929):

Cumhuriyetimizin ulusal eğitiminin kurucusu, Hukukçu. İzmir'in işgali üzerine Balıkesir Cephesindeki ulusal çetelere katılmış ve Batı Cephesi Kuvayi Milliye komutanı olmuştur. 1920'de Saruhan (Manisa) milletvekili olarak T.B.M.M.'ne girdi. Kastamonu ve çevresi İstiklal Mahkemesi Başkanlığı'nı yürüttü. 1923'te İzmir Milletvekili seçildi. Aynı yıl İmar ve İskân Bakanı, 1924'te Adalet Bakanı oldu. 20.12.1925'te Milli Eğitim Bakanlığı'na atandı. Cumhuriyetimizin eğitim sistemini laik ve ulusal bir temelde düzenleyen yasa olan 03.03.1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat (öğrenim birliği) yasasının ilk uygulayıcısıdır. 01.10.1926'da "Talim ve Terbiye" kurulunu kurmuştur. İlk köy öğretmen okulları olan Pazarören (Kayseri) ve Ortaklar (Aydın) okullarını 1926-27'de açmıştır. 26.05.1927'de Teknik ve Mesleki okulları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlamıştır. 01.02.1928'de kabul edilen Latin harflerinin ilk uygulaması onun döneminde gerçekleşmiştir. Öğretmenler için sonradan adı "Tebliğler Dergisi" olan "Terbiye" adlı bir dergi çıkartmıştır. 01.01.1929'de basit bir apandisit ameliyatı esnasında Bakan olarak öldü.

Tekrisi: 13.02.1925 - Resne Locasına niyabeten Vefa Locası.

16 Kasım 1919 : Balıkesir'de Mustafa Necati Bey'in idaresi altında Vasıf (Çınar) ve kardeşi Esat Bey'ler tarafından "İzmir'e Doğru" gazetesinin yayın hayatına başlaması. (M.M. Basını Sf: 21)

14 Ağustos 1923 : Mübadele, İmar ve İskan Vekilliğine atanması. (T.C.H. Sf: 59)

6 Mart 1924 : Adliye Vekilliğine atanması. (T.C.H. Sf: 71)

20 Aralık 1925 : Maarif Vekilliğine atanması. (T.C.H. Sf: 81)

30 Eylül 1926 : Atatürk'ün Çankaya'da Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı Kongresi adına Maarif Vekili M. Necati Bey başkanlığındaki spor heyetini kabulü ve konuşması: "Cihanda spor hayatı, spor alemi çok önemlidir. Bu kadar önemli olan spor hayatı, bizim için çok daha önemlidir; çünkü ırk meselesidir, ırkın düzelmesi ve gelişmesi meselesidir ve hatta biraz da uygarlık meselesidir. (Ha. 1.10.1926)

11 Ağustos 1928 : Atatürk'ün Maarif Vekili Mustafa Necati Bey de hazır olduğu halde "Latin Harfleri Komisyonu" üyelerini kabul etmesi. (Ha. 14.8.1928)

23 Ağustos 1928 : Atatürk'ün öğretmenlerin yeni yazıyı öğrenme ve öğretmedeki fedakar çalışmaları nedeniyle Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'e telgrafı: "Yeni Türk yazısını öğrenmek ve öğretmek hususunda memleketin her tarafında sarfedilen ateşli faaliyet ve çalışmaları derin bir haz ve memnuniyetle görüyorum. Öğretmenlere teşekkür ve selamlarımın iletilmesini rica ederim." (A.T.T.B. Sf: 538)

53) Nevzat TANDOĞAN (1894 - 1946):

Hukukçu ve idareci. Malatya valisi iken 1927'de Konya'dan Milletvekili seçildi. 1929'da Ankara valiliğine getirildi. 17 yıl süren valiliği sırasında şehrin Başkent olarak imarına önem verdi. Çok erken saatlerde görevine başlaması nedeni ile "Tandoğan" soyadı Atatürk tarafından kendisine verilmiştir. "Komünizm çok gerekli ise, biz devlet olarak onu getiririz" sözü ile meşhurdur. Bilinmeyen bir nedenle intihar etmiştir.

Tekrisi: Necat Locası, Yüksek Şûra'nın 1931'de 517/28 Kayıt Nosu ile 32. dereceye, 1934'te 33. dereceye yükseltilmiştir.

14 Haziran 1929 : Nevzat (Tandoğan) Bey'in Ankara Valiliğine atanması. "Öldüğü tarih olan 9.7.1946'ya kadar bu görevde kalmıştır." (C. 15.6.1929)

17 Mayıs 1935 : Atatürk'ün Cumhuriyet Halk Partisi 4. Büyük Kurultayı'nın bitişi nedeniyle Ankara Valisi Nevzat Tandoğan'ın Ankara Palas'ta verdiği çayı şerefleştirmesi. (Z. 18.5.1935)

54) Kerim ERİM (1894 - 1952)

Matematik bilgini. Ordinaryüs profesör, 1933'de İstanbul Darülfünun'unun Üniversiteye dönüştürülmesi esnasında reform komitesi

üyesi. 1933 ve 1948'de iki defa Fen Fakültesi dekanlığı yaptı. 1977 yılında TÜBİTAK hizmet ödülünü aldı.

Tekrisi: 1929 - Selamet Locası.

55) Dr. Fethi ERDEN (1895 - 1966):

Bakteriolog hekim. Selanik'te doğmuştur. 1918'de İstanbul Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. 1919'da Cerrahpaşa Hastanesi asistanlığına atanmış, 1924'de aynı hastanenin laboratuvar şefi, 1943'de Haseki Hastaneleri Başhekimisi olmuştur. İki senelik başhekim iken tekrar askere çağrılmış, Sarayburnu ve Gümüşsuyu Askeri Hastaneleri bakteriologluğunu yapmış, ikinci terhisini takiben 1946'da Beyoğlu Belediye Hastanesi Bakteriologluğu ve Başhekimliğini 1960 yılında emekliliğine kadar sürdürmüştür.

Türkçülük ve ulusculuk akımlarında ön saflarda yer almış, Türk Ocağı Genel sekreterliği ve 1931'de Genel Başkanlığını üstlenmiştir. Birçok yardım derneklerinde kuruculuk ve başkanlık yapmıştır. 23.02.1966'da ölmüştür.

Tekrisi: 1928'de Muhibban-ı Hürriyet Locası. 1953 - 1955 yılları arası Büyük Üstadlık yapmıştır.

56) Hasan Âli YÜCEL (1897-1961):

Eğitimci, yazar ve devlet adamı. 1921'de İstanbul Üniversitesi Edebiyatı Fakültesi Felsefe bölümünü bitirdi. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Mütareke ve Kurtuluş Savaşı yıllarında ateşli şiirleri ile ulus ve vatan sevgisini dile getirdi. 1927'de Milli Eğitim Müfettişi oldu. 1932'de Gazi Eğitim Enstitüsü (bu günkü Gazi Üniversitesi) müdürlüğü, 1933-1935 arası orta öğrenim Genel Müdürlüğü yaptı. 1935'te İzmir Milletvekili seçildi. 1938'de Celâl Bayar hükümetinde Milli Eğitim Bakanı oldu. 1946'ya kadar sekiz yıl aynı görevi yürüttü. 1939'da ilk eğitim şurasını toplayarak bir çağdaş eğitim planı hazırlattı. Ankara Fen ve Tıp Fakültesini, İzmir Y. Ticaret ve İktisat okulunu, Balıkesir ve Edirne öğretmen okullarını eğitime açtı. İstanbul Mühendis okulunu İstanbul Teknik Üniversitesi haline getirdi. Üniversiteler yasasını çıkartarak düşünce, bilim ve kürsü özgürlüğünün korunmasını sağladı. Tiyatro ve Operayı kamu hizmeti kapsamına aldı. Köy Enstitülerini kurarak kırsal kesime bilimi sokmayı düşündü. Dünya edebiyatı klasiklerini dilimize kazandırmak için Bakanlığının bünyesinde ünlü "Tercüme Bürosu"nu kurdu. Türk ve İslam ansiklopedileri

onun devrinde yayına başladı. 1950 yılında politikayı bıraktı. 1950-60 yılları arasında İş Bankası Kültür Yayınlarını yönetti. 1961'de "Kuru-cu Meclis" üyeliği yaptı.

Tekrisi: 10.04.1925 - Vefa Locası.

28 Aralık 1938 : Maarif Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 117)

25 Ocak 1939 : Maarif Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 123)

3 Nisan 1939 : Maarif Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 129)

9 Temmuz 1942 : Maarif Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 137)

9 Mart 1943 : Maarif Vekilliğine atandı. (T.C.H. Sf: 143)

57) Celal Tevfik KARASAPAN (1899 - 1974):

Diplomat ve politikacı. Medine'de doğdu. Ulusal Kurtuluş Savaşımıza gönüllü olarak katıldı. 1920'de Akhisar cephesinde Yunanlılara esir düştü, sonradan İstiklal Madalyası verildi. 1926-1928 arası Paris'te gazetecilik ve diplomasi eğitimi aldı. İş Bankası'nda ve Dışişleri Bakanlığında çalıştı. Hatay sorunu esnasında 1938'de Antakya'da T. C. Başkonsolosu idi. Dışişleri Bakanlığında 1950'de Personel Genel Müdürü, 1951'de Genel Sekreter (Müsteşar) yardımcısı, 1952'de Şam, 1953'de Libya, 1957'de Bükreş Büyükelçisi olarak görev yaptı. 1961'de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nden Afyon senatörü seçildi. 1962-1963 yıllarında 2. Koalisyon hükümetinde Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı yaptı.

Tekrisi: 1925 - İzmir, Ehram Locası, sonra Ankara Cumhuriyet Locasına tebenni etti. Uyanıştan sonra Ankara Yıldız Locası.

25 Haziran 1962 : Basın Yayın ve Turizm Bakanlığına atandı. (T.C.H. Sf: 243)

58) Ramiz GÖKÇE (1900 - 1952):

Çağdaş Türk karikatür sanatının kurucularındandır. Güzel Sanatlar Akademisi'nden ve İstanbul Muallim Mektebi'nden mezun oldu. AL-FABE'yi resimlemiştir. Karikatüristliğe onaltı yaşında başlamış ve "Tombul Teyze" tipi geniş ilgi görmüştür. Şişli Terakki Lisesinde Resim öğretmenliği yapmıştır.

Tekrisi: 03.12.1927 - Selamet Locası.

59) Hayrullah ÖRS (1901 - 1977):

Yazar ve eğitimci. İstanbul'da doğdu. 1921'de İstanbul Öğretmen Okulunu bitirdi. Cumhuriyet döneminde açılan ilk yurt dışı öğrenim sınavını kazanarak 1927-1931 arası Almanya'da Köln İş Okulu ve Bonn Pedagoji Akademisi'nde öğrenimini tamamladı. Yurda döndükten sonra 1932'de Gazi Terbiye Enstitüsü El İşleri Öğretmenliğine, 1935'te Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişliğine atandı. Bu arada bir çok köy enstitüsünün kuruluşunda emeği geçti. 1950 yılında Eski Eserler Genel Müdürlüğü, 1951-1954 arası Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurul'u üyeliği, 1954-1957 arası İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü yaptı. 1970 yılında Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü'nden emekli oldu. 06.10.1977 günü öldü.

Tekrisi: 12.10.1926 Selamet Locası. 1965-1973 arası Büyük Üstadlık yapmıştır.

60) Dr. Rasim ADASAL (1902 - 1982):

Yurdumuzda psikiyatri hekimliğinin kurulmasında büyük katkıları olan hekimdir. Girit Adası'nın Kandiye şehrinde doğdu. 1925'te hekim teğmen olarak orduya katıldı. 1932'de doçent oldu. 1936-38 yılları arasında Paris Tıp Fakültesi'nde görev yaptı. 1945'te Askeri Tıp Akademisi nöropsikiyatri kliniğinde profesör ve klinik başkanı oldu. 1946'da Ankara Tıp Fakültesi kurucuları arasında yer aldı ve psikiyatri direktörlüğüne seçildi. 1972 yılına kadar bu görevini sürdürdü. 4 Şubat'ta doğmuş ve 4 Şubat 1982'de hiç evlenmemiş olarak öldü. Psikoloji ve psikiyatri konusunda bir çok eseri vardır.

Tekrisi: 1931 - Necat Locası, uyanıştan sonra Ankara Doğuş ve İnanış Locası, İnanış Locasının Üstadı Muhteremi.

61) Cevat Memduh ALTAR (1902 - 1995):

Çağdaş Türk müzikçisi ve sanat tarihçisi. İstanbul'da doğmuştur. İlk ve orta eğitimini İstanbul'da yaptıktan sonra 1922'de Almanya'ya gitti. Leipzig eyalet konservatuarında müzik ve sanat tarihi öğrenimi gördü. 1927'de yurda dönerek Ankara'da Dil - Tarih ve Coğrafya fakültesini bitirdi. 1929-43 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsü Müdür yardımcılığı, 1943-51 arası Radyo Dairesi Müdürlüğü, 1951-54 arası Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğü, 1954-60 arası Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü görevlerinde bulundu. TRT Genel Müdür Yardımcılığı

yaptı. Ankara Devlet Tiyatrosu kurucularındandır. Fransız ve Almanya devletlerinin ulusal nişanlarına sahiptir. 24.03.1995 günü vefat etti. Bakanlar Kurulu kararı ile İstanbul'da özel bir mezarlığa gömülmüştür.

Tekrisi: 14.07.1929 - Ziya-ı Şark Locasına niyabeten Ankara'da Cumhuriyet Locası, Üstadı Muhteremlik.

62) Mümtaz Faik FENİK (1904 - 1974):

Hukukçu, gazeteci. Hukuk Fakültesinden sonra Brüksel Bağımsız Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni (1934) bitirdi. 1949'da Demokrat Partinin yayın organı "Zafer" gazetesinin kurucuları arasında yer aldı. 1950 ve 1954 seçimlerinde DP listesinde Ankara'dan Milletvekili seçildi. 27.05.1960 darbesinden sonra tutuklandı, Yassıada'da yargılanarak hüküm giydi. 1963 affı ile özgürlüğüne kavuştu. Ölümüne kadar "Son Havadis" gazetesinde başyazarlık yaptı.

Tekrisi: 21.03.1929 - Resne Locası.

63) Mükerrerem KEYMEN (1905 - 1979):

Fransa'da Sorbonne Üniversitesinde hukuk öğrenimi görmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı'nda öğretmenlik ve idari görevler yapmıştır. 1965'te Güzel Sanatlar Genel Müdürü olmuş, 1970'de emekli olmuştur.

Tekrisi: 03.02.1955 - Ankara Yükseliş Locası.

64) Ahmet Salih KORUR (1905 - 1982):

Bürokrat, hukukçu, harita mühendisi. İstanbul'da doğdu. 1922'de Kurtuluş Savaşımıza İmalat-ı Harbiye ustası er olarak katılmıştır. 1926'da Bursa Mudanya kadastro mühendisliğinde, 1928'de Ankara Merkez Kadastro ve Tapu Fen memurluğunda çalışmıştır. 1928-1936 arası Ankara Fen İşleri Müdür Yardımcılığı görevini yapmış ve bu arada 1935'de Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 1936'da Fen İşleri Başmüfettişliği, 1937'de Ankara Kadastro Müdürlüğü, 1939-1945 arası Teftiş Heyeti Reisliği, Tapu ve Kadastro Genel Müdür yardımcılığı ve Genel Müdürlüğü, 1945'de Toprak İşleri Genel Müdürlüğü, 1950'de Toprak İskan İşleri Genel Müdürlüğü, 1950 - 1952 arası Başbakanlık Müsteşar vekilliği ve Müsteşarlığı, 1952 - 1956 arası İçişleri ve Maliye Bakanlıkları Müsteşar vekilliği, 1957'de Milli İstihbarat

Hizmetleri Reis vekilliği görevlerini yürütmüştür. 1957'de tekrar Başbakanlık Müsteşarlığına atanmıştır. 27.05.1960 askeri darbesinden sonra tutuklanmış ve üç gün sonra da 30.05.1960'da re'sen emekli edilmiştir. Yurduna yaptığı yukarıdaki hizmetleri gözardı edilerek sadece merhum Başbakan Adnan Menderes'in en güvendiği kamu görevlisi olduğu için Yüksek Adalet Divanı'nca hüküm giymiş, sonradan affedilmiş ve İstanbul'da ölmüştür.

Tekrisi: 01.10.1933. Ankara Cumhuriyet Locası, Uyanıştan sonra Ankara Doğuş Locası. 1956 - 1960 arası Büyük Üstat.

Yüksek Adalet Divanı'nın aldığı mahkumiyet kararı üzerine Büyük Loca'nın 09.10.1961 gün 180 sayılı levhası gereği Doğuş Locasından altı Demokrat Partili milletvekili ile birlikte harici âleme iade edilmiştir. Sonradan bu yanılğı düzeltilmiş ve Büyük Loca'nın 11.03.1973 tarihinde toplanan Büyük Kurulu intizama dönmesine karar vermiş, 27.03.1973 günü İstanbul Pınar Locası'nda intizama dönmüştür.

65) Enver Ziya KARAL (1906 - 1982):

Osmanlı tarihine ilişkin araştırmaları ile ünlü tarihçi. Kosova'da doğdu. 1928'de Edirne Sultanisi'ni bitirdikten sonra devlet bursu ile Fransa'ya gönderildi. 1933'de Lyon Üniversitesi Tarih-Coğrafya bölümünden lisans diploması aldı. Paris'te doktora çalışmalarını sürdürürken yurda çağrıldı. 1933-1940 arası İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Yakınçağ, 1935-1940 arası aynı üniversitede Türk İnkılap Tarihi Doçenti olarak görev yaptı. 1940'da Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesine geçti. 1941'de profesörlüğe yükseldi ve Türk Tarih Kurumu üyesi oldu. 1942-1945, 1949-1956 ve 1959-1960 yıllarında bu enstitünün müdürlüğünü yaptı. 27.05.1960 askeri darbesinden sonra Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) temsilcisi olarak Kurucu Meclis'e girdi ve Anayasa Komisyonu Başkanlığını yaptı. Nisan 1973'de üstlendiği Türk Tarih Kurumu Başkanlığını ölümüne değin sürdürdü. Birçok eserinin yanı sıra "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi" adlı yapıtı 1941'den 1981'e kadar lise ders kitabı olarak okutuldu. 18.01.1982'de öldü.

Tekrisi: 11.04.1957. Ankara Yükseliş Locası.

66) Mümtaz TARHAN (1908 - 1970):

Yönetici, eğitimci, yazar. İstanbul'da doğdu. Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Maliye Bakanlığı'nda çeşitli kademelerde görev aldı.

1939'da İzmir Defterdarı oldu. 1942'de Gelirler Genel Müdürlüğü'ne atandı. Maliye Meslek Lisesinin kurucusudur. Neumark komisyonunu kurarak Gelir Vergisi ve Vergi Usul Yasalarını hazırlattı. 1947'de Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'ne atandı. Tapu Meslek Lisesi ile İstanbul Tapu Kadastro Mühendisliği Okulunu kurdu. 1951'de Sayıştay Başkanı oldu. 1954'te Demokrat Parti Ankara Milletvekili seçildi. Çalışma Bakanlığı yaptı. 1957'de İstanbul Vali ve Belediye Başkanlığı'na atandı ve aynı yıl bu görevinden ayrıldı. Ankara Türk Eğitim Derneğinin (TED) uzun yıllar başkanlığını yaptı. TED Ankara Kolejinin bugünkü durumuna gelmesini sağladı. 1958'de İstanbul'da TARHAN Kolejinin kurdu. Ayrıca Futbol Federasyonu Başkanlığı'nı da yaptı.

Tekrisi: Ankara Uyanış Locası. Kendisini 12.08.1955 günü Ankara Büyük Locası Büyük Üstat Kaymakamlığı, 16.12.1956'da Türkiye Büyük Locası, Ankara Büyük Üstat Kaymakamlığı görüşlerinde görüyoruz.

9 Aralık 1955 : Çalışma Bakanlığına atandı. (T.C.H. Sf: 201)

KISALTMALAR

- A** : Akşam Gazetesi
A.A. : Atatürk'ü Anarken-Afet İnan - 1953
A.A.K. : Atatürk'ün Askeri Kişiliği - Fahri Belen - 1963
A ve H.D. : Atatürk ve Harf Devrimi-M. Sakir Ülkütaşır-TTK
A.B. : Atatürk'le Beraber - A. Tufan Yazman - 1969
A.H.1,2 : Atatürk'ten Hatıralar - H. Rıza Soyak - 1973
A.H.E. : Atatürk'ün Hayatı ve Eseri - Y. Hikmet Bayur - 1963
A.H.H. : Atatürk'ün Hususi Hayatı - Asaf İlbaý. Tan Gazetesi 8.6.1949
A.G.S.G. : Atatürk'ün Geleceği Seziş Gücüne ve İnsanlık Anlayışına Üç Örnek - 1968
A.İ.G. : Ankara'nın İlk Günleri - Yunus Nadi - 1955
A.N.D. : Atatürk'ün Nöbet Defteri - Özel Şahingiray - 1955
A.K.D.D.A. : Atatürk - Cihat Akçakayalı T. C. Genel Kurmay Başkanı - 1980
A.S.D.İ.1,2,3 : Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri
A.S.H. : Atatürk'ün Sağlık Hayatı - Bedii Şehsuvaroğlu - 1981
A.S.Ç. : Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar - Fethi Tevetoğlu - 1971

- A.S.E.G.** : Atatürk'ün Savarona'da 56 Günü-İkdam Gazetesi - 1939
A.S.Gü. : Atatürk'ün Son Günleri - Rahmi Yağız İkdam Gazetesi - 1939
A.T.B.D. : Askeri Tarih Belgeleri Dergisi - T.C. Genel Kurmay Bşk.
A.T.T. : Atatürk'ün Toplanmamış Telgrafları - Utkan Kocatürk - 1971
A.T.T.B. : Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Bayannameleri - 1964
A.Y.A. : Askeri Yönü ile Atatürk - T.C. Genel Kurmay Bşk. - 1981
A.Y.G. : Atatürk'ün Yurt Gezileri - Mehmet Önder - 1975
B.M.İ. : Büyük Meclis ve İnkılap - Neşet Halil - 1933
B.R.G. : Bir Roman Gibi - B. Nusret Kaygusuz - 1958
B.T.S.T.A. : Belgeleri ile Türk Spor Tarihinde Atatürk - Haluk San - 1981
C. : Cumhuriyet Gazetesi
C.H.F. : Cumhuriyet Halk Fırkası
Ct. : Cilt
Ç.İ. : Çanakkale İzleri - İ. Alaettin Gövsa - 1932
E.İ.S. : Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü - Behçet Necatigil - 1972
E.P.Ç.H. : Esat Paşa'nın Çanakkale Hatıraları - Hayat Dergisi Sayı: 27
G.C.Z. : TBMM Gizli Celse Zabıtları - 1980
G.G. : Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim, 3. Cilt A. Emin Yalman - 1970
Ha. : Hakimiyeti Milliye Gazetesi
H.A.Y. : Hep Atatürk'ün Yanında - Salih Cemil Bozok - 1985
İ.B.S.İ. : İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e (1921 - 1922) Bilal Şimşir - 1972
İ.H. : İstiklal Harbimiz - Kâzım Karabekir - 1969
İ.S. : İzmir Suikastinin İçyüzü - 2. Cilt - Kandemir - 1955
İ.S.V.R. : İstiklal Savaşının Vesika ve Resimleri - Nurettin Peker - 1955
Ks. : Kısım
K.S.G.B.S. : Kurtuluş Savaşı Günlerinde Batı Siyasamız - Selahi R. Son-yel - 1981
Ku. : Kurun Gazetesi
M. : Milliyet Gazetesi
M. H. : Moskova Hatıraları - A. Fuat Cebesoy - 1955
M.K.İ.D. : 1918 Bırakışması Sırasındaki Tinsel Durum ve Mustafa Kemal'in İki Demeci - Hikmet Bayur - 1968
M. M. : Milli Mücadele, 2. Cilt - Kâzım Özalp - 1971
M. M. Basını : Milli Mücadele Basını - Ömer S. Coşar

- M.M.A.A.K.** : Milli Mücadele'de Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu ve Faaliyetine ait Bazı Belgeler - Yücel Özkaya - 1985
- M.M.D.** : Milli Mücadele'de Denizli - A. Aktif Tütenk - 1949
- M.M.M.T.** : Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi - Ali Fuat Türkgeldi - 1948
- N.** : Nutuk, 3. Cilt - M. Kemal Atatürk - 1961
- N.M.T.D.** : Ne Mutlu Türküm Diyene - F. Reşit Unat - 1963
- O. M.** : 19 Mayıs (Konferansı) - Cevat Abbas Gürer - 1937
- O.Y.S.** : 10 Yıl Savaş (1912-1922) ve Sonrası - Fahrettin Altay - 1970
- Ö.A.A.** : Özalp, Atatürk'ü Anlatıyor - Milliyet Gazetesi Kasım 1969
- S.F.H.** : Serbest Fırka Hatıraları - Ahmet Ağaoğlu - 1969
- S.H.1,2** : Siyasi Hatıralar - Ali Fuat Cebesoy - 1957, 1960
- S.N.D.** : Son Nöbet Defteri - Özel Şahingiray - 1955
- S.P.** : Son Posta Gazetesi
- Sf.** : Sayfa
- Ş.S.İ.** : Şeyh Sait İsyanı - Behçet Cemal - 1955
- T.** : Tan Gazetesi
- T.B.M.M.** : Türkiye Büyük Millet Meclisi - S. Karaibrahimoğlu - 1968
- T.C.H.** : T. Cumhuriyeti Hükümleri - Başbakanlık - 1998
- T.İ.H.** : Türk İstiklal Harbi, 11. Cilt - Genel Kurmay Başkanlığı - 1962-1973
- T.K.S.K.** : Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi - G. Jaeschke - 1970
- T.M.M.1** : Trakya'da Milli Mücadele - Tevfik Bıyıkoğlu - 1955
- U.** : Ulus Gazetesi
- V.** : Vatan Gazetesi
- V.H.** : Vatan Hizmetinde - Y. Kemal Tengirşek - 1967
- Z.** : Zaman Gazetesi
- Z.C.** : Zabıt Cerideleri (Türkiye Büyük Millet Meclisi)

NOT : Kronolojiler

- 1-) *Kaynakçalı Atatürk Günlüğü - Prof. Dr. Ukan KOCATÜRK - T. İş Bankası Yayınları*
- 2-) *Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi - Prof. Dr. Utkan KOCATÜRK - T. İnkılap Tarihi Enstitüsü - 1973*
- 3-) *TBMM'nin Kuruluşundan Günümüze Hükümetler - T.C. Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü - 1998*

ASKERÎ MASONLUĞUN TARİHÇESİ

Tamer AYAN

HISTORY OF THE MILITARY MASONRY

As all Masons are aware, one of the basic principles of Freemasonry is the loyalty to your country and state and obedience to laws. Courage is emphasised amongst the Four Basic Virtues of Masonry. The social duty of a Mason can be depicted as the settlement of a humanity living in peace supported by his affection to his country. However, in order to sustain peace, sometimes war may be essential. As will be seen below, throughout history, Masons, especially Masons in the armies, have played an important role and many have lost their lives in defending their country. Many have fought and died in battles for a sustainable peace on Earth. Grand Master Faik Süleyman Pasha outcomes as a typical example who lost his life in August 7, 1916 during a battle in the Caucasean Front while defending his country against the Russians.

GİRİŞ

Masonların üç sembolik derecede özümledikleri Âmentü: *Yüce Ahlâk İlkeleri, Toplumsal Erdemler ve Evrensel Kardeşlik Sevgisi*'dir. Masonik âmentünün temeli, vatana millete sadakat ve kanunlara itaattir. Kendi milletine bağlı olmayan bir kişinin, diğer insanları sevmesi ve onların mutluluğu için *İnsanlık Mabedi* ülküsü altında çalışmaya kalkması gerçekçi değildir.

Hümanizma ve filantropi insan merkezinden çevreye eş merkezli daireler şeklinde yayılır. Masonun hem sevgi ufku, hem görev ve ilgi alanı, kendisinden başlayarak; ailesi, çevresi ve milleti vasıtasıyla bütün insanlığa doğru yayılmak üzere ben merkezlidir. Mason dairenin tam merkezindeki nokta olduğundan, pergelin sabit ucu kendisini merkez alır. Ancak, pergelin hareketli kolu da diğer insanların gönüllerini eş ve eşit olarak dolaşır. Altruizm, bu dinamiğin balansıdır. Egoizmde kalmamasını, ama şövenizme de dönüşmemesini dengeler.

Masonun görev tarifi olarak öncelikle kendisi; sonra, sorumlu olduğu çevre; sonra da kendi halkı ve milleti gelir. Daha sonra, evrensel ölçekte bütün insanlık âlemi yer alır. İnsan bir toplumun, o toplum da insanlık

âleminin ayrılmaz parçasıdır. Mason, kâmil insan olarak, kendisiyle başlayan bu çevrimin merkezi olduğunun farkındadır. Üstlendiği görevleri vatani ve milleti için başardığı takdirde, bunun olumlu sonucunun insanlık âleminin oluşturacağı Ülkü Mabedi'nin inşasına kullanılacak küptâşa eşdeğer anlam taşıdığını idrak eder. Bundan dolayı her Mason, kendi vatanının ve milletin barışı; huzuru ve refahı için elinden geldiği kadar çalışmaya mecbur, hatta mahkûm bir aydın olduğu gibi; bu kutsal değerlerin tehlikeye düşmesi hâlinde, bağımsızlık ve özgürlüğün yeniden kazanılması için her türlü fedâkarlığa hazır bilinçli bir bireydir.

1723 Mason Yasası, Mükellefiyetler bölümünün 2. Maddesinde "*Masonluk, savaşlardan, kan dökülmesinden ve kargaşadan hep zarar görmüştür.*" şeklinde ifade edildiği gibi; kuruluş döneminin savaşlarından ve karmaşasından endişe duyan Masonluk uzlaşmacı ve barışçıdır. Atatürk'ün özdeyişi olan "*Yurtta barış, cihanda barış*" ilkesine bağlı olarak; hep savaştan kaçınarak; konuşmayı, tartışmayı, uzlaşmayı ve meseleyi barışla çözmeyi diler. Sonuna kadar barışı korumak için çaba gösterir. Ancak, çözümsüzlük ve saldırganlığın sürmesi hâlinde nefisini müdafaa

için vatanını savunmak ve barışı sağlamak için savaşı.

Masonluğun Dört Temel Erdemi'nden ilki *İtidal* ve ikincisi Cesaret'tir. İnsandaki bedenî gücün *İtidal* hâline *Şecaat* denir. İfratı olan *tehevvür* gibi, tefriti olan cebanet, yani korkaklık da ruhsal zaaftır. Masonluk, masonik erdemler arasında özellikle *Cesaret-Şecaat-Metanet* erdemlerini ruhsal yücelmenin kriterleri sayar. Bu nedenle, Masonluğun sosyal görev pratiği barışa yönelik insan sevgisi ve memleket aşkıdır. Her sevginin bir fedakârlığı ve külfeti vardır; bu sevginin bedeli de martaval değil; eğer gerekirse can da dahil, her türlü fedakârlıktır.

MASON MABETLERİNDEKİ ULUSAL BAYRAK

Mason Mabedlerindeki bu anlayışın ve şuurlu fedakârlığın sembolü ulusal bayraktır. Bu nedenle, Mason Mabedlerinin Doğu'sundaki sabit sembollerden en önemlisi bayraktır. Ulusal bayrak, Mabedin bulunduğu vatanın ve milletin istiklâlinin ve hürriyetinin sembolüdür. Atatürk'ün, Kurtuluş Savaşı'nın muzaffer başkomutanı olarak İzmir'e girdiğinde, misilleme olarak, çiğnemesi için önüne serilen Yunan bayrağını "*bir milletin şeref ve namus timsali*" olarak değerlendirip, saygıyla yerden kaldırtması; kendisinin fikrî yü-

celiğini ve yetkinliğini sergilemesinin yanında; aynı zamanda, bayrağın saygınlığına ve kutsallığına verilmesi gereken önemin güzel bir örneğidir. Türkiye Büyük Locası mabetlerinde de ulusal bayrağın, ülkenin bağımsızlık, bölünmez bütünlük ve özgürlüğünün sembolü sabit demirbaş olarak mutlaka bulundurulması geleneği vardır.

Masonluğun öğretisel olarak bireysel ve toplumsal bazlarda işlediği kavramların arasında bağımsızlık ve özgürlük yaşamsal önem taşır. Masonik platformda, Masonların oluşturduğu obediyanın ulusal çerçevede Masonluğu yönetim ve denetim hakkı anlamındaki *jurisdiksyon*, Büyük Locaların bağımsızlık ve özgürlüğünün hem nedeni hem de sonucudur. Bir ülkenin bağımsız ve özgür olması, Büyük Locasının hür ve müstakil olmasının ön şartıdır. Bu itibarla, mabedlerdeki bayrağın temel sembolizması, bağımsız ve özgür ülkede, hür ve bağımsız obediyanın jurisdiksyonu altında yapılan masonik aktivitenin hür, millî, meşrû, *nizamî ve muntazam* olduğunu göstermesidir.

Türkiye Büyük Locası Büyük Görevlilerinin regalyalarındaki *Ay Yıldız* arması da ulusallık kavramının resmî sembolüdür. Türkiye Masonluğunda kullanılan *Sancak* terimi, *flama* veya *banner* türü, örnek olarak *Bü-*

yük Loca Sancağı ve *Loca Sancağı* gibi özel birimsel semboller niteliğinde olan, ulusal bayrak dışındaki alâmetler için geçerlidir. Loca Sancağı, tarihsel köken olarak şövalyelik tarikatlarından aktarılmıştır. Yoksa, Operatif Mason Localarının sancak kullanmak alışkanlıkları ve görenekleri işlevsel olarak yoktur. Ancak, bazı obediyanların agaplarında Masonların şerefe kadeh kaldırırken, dileklerinin gönülden ve içten olduğunu simgelemek üzere, sol omuzlarına koydukları beyaz peçeteye de bayrak (*Flag, Flagge, Drapeau*) adını verdikleri bilinmektedir.

Masonluğun ulusal bayrağa sembol olarak verdiği önem o kadar büyüktür ki, bazı ülkelerdeki masonik kurumlarda normal Loca görevlisi olan *Sancaktar (Standart Bearer)* ile birlikte Bayraktar (*National Flag Bearer*) adlı bir görevli de yer alır. Bayrak, aynı sancak gibi, sabit demirbaş olarak mabette sürekli tutulmaz. En azından önemli günlerde yapılan toplantılara ulusal bayrak Locanın açılışı sırasında Kutsal Kitaplar ve Sancakla birlikte törensel kortejle yerine getirilir. Bazı obediyanlarda Konvan veya Büyük Üstad is'adı gibi özel toplantıların açılışında bayrak töreni ile Ulusal Marş çalınması göreneği vardır. Böylece, bu sembolik kutsalların bağımsızlık ve özgürlükler açısından değeri seremonilerle pe-

kiştirilerek Masonlukta da yüceltilir. Türkiye Büyük Locası'nın, Loca çalışmalarına ilişkin resmî düzenlemesinde bayrağa saygı şeklinde törensel bir ritüelik uygulama yoktur.

Türk Masonluğu mabedlerinin Doğu'sunda ulusal bayrağı ve Yemin Kürsüsülerinde, özel inanç hoşgörüsüyle, Türkiye'deki üç dinin Kutsal Kitaplarını bulundurmakla millî ve dinî kutsal değerlere verdiği önemi sembolik olarak sergileyen gelenekçi bir kurumdur. Bu itibarla, Masonluğun dinsiz ve milliyetsiz olduğuna ilişkin olarak sağ ve sol radikal fundamentalistler veya marjinal enteller tarafından yapılan antimasonik propaganda tutarsızdır. Kaldı ki, toplantılarında millî bayrağı ve kutsal kitapları sürekli olarak saygıyla bulunduran, bu kutsallar mevcut ve açık olmadan çalışmaya asla geçmeyen, yazışmalarının başına **Evrenin Ulu Mimarını Anarak veya Evrenin Ulu Mimarının Yüce Şanına** ibaresini koyup da kelâma Allah adıyla başlayan, Masonluktan başka acaba kaç sivil kurum vardır?

MASONLUKTA HÜR'LÜK FARKI

Bayrağın Masonlukta sembolik önemini vurgulayabilmek için Masonluğun bağımsızlık ve özgürlük kavramlarına verdiği öneme değinmek gerekir. Ma-

sonluğun adının önüne takılacak kadar önem verdiği *Hür* sıfatının tarihsel masonik gelişimi, aynı zamanda sosyal açıdan da, önemli bir evrimdir. Orta Çağ döneminin toprağa bağlı köleliğini *Operatif Mason* imtiyazı kazanarak aşmak anlamındaki *Hür* ünvanı; spekülâtif evrede de önemini korumuş ve *Mason* sıfatının önüne takılarak *Hürmason* şeklinde yeni moda bir terimle Operatif Loca Hürmasonunu tefrik ve imtiyaz vesilesi olmuştur.

Spekülâtif anlamdaki Hür'lük, operatif anlamdaki Hür'lükten sosyal ve siyasal terminoloji bakımından farklıysa da; Hürmasonun fikir, vicdan ve irade hürriyetini yansıtmaması bakımından anlamlıdır. Spekülâtif Masonluğun temel karakteri operatif meslek adamı kökenli *Hürmason* sınıfı ile meslekten olmayan aydın taze kan *Kabul Edilmiş Mason* sınıfını birleştirerek ortaya yepyeni bir kurum çıkarmasıdır. *Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar* adı yeni yapılanan Spekülâtif Masonluğun ayırtlayıcısı olmuştur. Meslek adamı Operatif Masonun Hür'lüğünün yanında, Kabul Edilmiş aydın üye niteliğindeki Spekülâtif Masonun Hür'lüğü daha bilinçlidir. Hürmason, operatif olarak zorla fiziksel olarak çalıştırılabilir ve angarya yaptırılabilir. Ama, spekülâtif zihinsel çalışmaya, yani

düşünmeye ve fikir üretmeye hiçbir şekilde zorlanamaz.

Masonluktaki Hür sıfatı daha sonraki evreye damgasını vurmuştur. Millet kavramından bağımsız Operatif Masonluğun kimliksizliğinden; Aydınlanma Çağı ile başlayan Rasyonalizm ve Pozitivizm akımlarının ürünü Sanayi Çağı'nın yarattığı ulus-devlet vatandaşlığının kapsamında Masonluğun kavramsal ve terminolojik olarak, milliyet, hürriyet ve istiklâl kavramlarıyla donanmasını sağlamıştır. Masonluk bu yükselen değerlere uyum sağlamış ve ritüelik öğretilerle var gücüyle desteklemiştir. Hürriyet ümidi Masonlar için yaşamsal öneme sahiptir. Zaten, ülkeleri düşman tarafından işgal edilen veya totaliter rejimlerin zulmü altında ezilen Masonların kozaya girerek varlıklarını korumaya ve bu süreçte istiklâl ve hürriyetlerini yeniden kazanabilmeye çalışmaları; eşref saati geldiğinde de Kardeşlerinin desteği ile resmen uyandırılmaları bu azmin ve sabrın geleneksel uygulaması değil midir?

Hür dünya toplumlarının özellikle ahlâkî bazda yönlendirici odakları niteliğindeki Spekülâtif Mason Localarında billurlaşan *Hürriyet ve İstiklâl* ilkeleri; yine masonik kaynaklı *Adalet, Eşitlik* ve *Kardeşlik* erdemleriyle globalleşerek, yepyeni slo-

ganlarla sürdürülen insancıl eylemler ve savaşmlar hâlinde ortaya çıkmıştır. Ulus-devlet siyasasına uygun bağımsızlık ve hürriyet kavramları masonik modeli ve öğretileri etkilemiş, Mason sıfatlı asker-devlet adamları ve düşünür-siyaset adamları karizmatik kimlikleriyle ülkelerini yönetmiş ve dünya siyasetini yönlendirmişlerdir. Amerikan Bağımsızlık Savaşı, İtalyan Millî Birliğinin kurulması ve aslında basit bir hapisane isyanını evrensel ölçekte düşünce devrimine dönüştüren *Fransız İhtilâli* gibi önemli sosyo-strüktürel değişimlere yönelik savaşmlarda, ulus-devletçi vatansever ve milliyetçi izlerin yanında; *Büyük Friedrich, Washington, Franklin, Wellington Dükü, Kont Cavour, Garibaldi, Miranda, Çankay-Şek, Garcia, Bolivar, Allande, Gambetta, La Fayette, Talleyrand, Churchill ve Truman* gibi Mason kimlikli önderlere rastlanması hiç de tesadüf değildir. Masonlukta özellikle işlenen hür ve hürriyet erdemleri ve ilkeleri; ulus-devletin bireyelerine, yani vatandaşlarına özgü istiklâl, vatan, millet ve bayrak gibi kavramlarla birleşince Masonluğun sosyal pratiklerini yapacak görev alanları ve ödevleri de belirlenmiştir. Dolayısıyla, bir *Washington*'un veya bir *Garibaldi*'nin veya bir *La Fayette*'nin veya bir *Bolivar*'in belleesindeki **Mason Önlüğü**'nün

yüklediği sorumlulukla ellerine bayrak alıp vatanlarının ve milletlerinin istiklâli ve hürriyeti için canları pahasına ortaya atılmalarının sebebi çok daha iyi anlaşılır.

İstiklâl Savaşı'yla başlayıp, laik cumhuriyetin kurulmasıyla devam eden **Atatürk İnkılâbı**'nı da bu cümleden olmak üzere, Doğu tarzı bir feodal toplumun, Batı Uygarlığı modeline yönelik topyekun zihniyet değişimi teorisi olarak görmek ve pratiğini gerçekleştiren kadrodaki Mason öncülüğünün varlık nedenini, yukarıda açıklanan örneklerle göre anlamak gerekir. Batı Uygarlığı hedefinde, Türkiye açısından, benzer hatta ortak ilkeler ve amaçlardan dolayı, Atatürkçülük ve Masonluk özdeşleşmiştir. Bu platformun günümüzdeki Masonik görev uzantısıysa, insan hakları, demokratik haklar ve hürriyetlerin en geniş anlamda sağlanması ve kullanılmasının yanında; vatanın bağımsızlığı ve milletin bölünmez bütünlüğünün dış ve iç tehlikelerden korunması şeklinde süregelmektedir. Türkiye Büyük Locası tarafından vâz edilen Hürmasonluğun Temel Prensipleri Madde VIII.'de:

"Hürmasonlar, bir Mason ve bir Vatandaş olarak, ülkelerinin yasalarına uymak, vatanlarına şerefle hizmet etmek mecburiyetindedirler.

Her Mason vatanına sadakatla bağlıdır. Ülkesinin yararlarını, bağımsızlık ve hürriyetlerini, dirlik ve düzenliğini korumayı kutsal bir görev bilir."

ifadesiyle bulunulan taahhüt üstlenilen görevin en somut kanıtıdır.

Masonlar mecbur kaldıkları zaman vatanlarının istiklâli ve milletlerinin hürriyeti için katıldıkları savaşlarda ön saflarda çarpışmışlardır. Bu zor süreçte bile masonik aşılmanın etkisiyle şartların elverdiği ölçüde masonik ilke ve aktivitelerini sürdürmeye çalışmışlardır. Örnek olarak, İngiliz, İskoçya, İrlanda iç savaşlarında; İngiltere-Fransa savaşlarında, Avrupa iç savaşlarında; Kırım savaşında, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda çarpışan Amerikan-Fransız müttefik güçleriyle İngiliz birlikleri içindeki Masonların dillere destan kahramanlıkları; Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında karşılaşan İngiliz, Fransız, Alman ve Amerikan ordularına mensup Asker Masonların efsanevî öyküleri hatırlanmaya değer. Asker Masonlar arasında, Amerika'da *Amiral Dewey ve General Lee*, İngiltere'de *Mareşal Haig ve Amiral Nelson*, Almanya'da *Mareşal Blücher ve Amiral Tirpitz*, İtalya'da *General Bixio ve General Capello*, Çekoslovakya'da *General Stefanik*, Rus-

ya'da *General Kutuzof*, Fransa'da *Mareşal Messina ve Mareşal Ney*, ülkemizde Plevne kahramanı *Gazi Osman Paşa*, Hürriyet kahramanı *Resneli Niyazi Bey*, *Müşir Deli Fuat Paşa*, Rus cephesi şehidi *Mirliva Faik Süleyman Paşa* ve Büyük Millet Meclisi Başkanı *Orgeneral Kâzım Özalp Paşa* ve diğerleri verilebilir.

ASKERÎ MASONLUK / LOCALAR

Askerî Masonluğun tarihçesi bir hayli eskiye dayanır. Tarihteki ilk *Kabuledilmiş* Mason olan General Sir Robert Moray, bir asker ve Kuzey İngiltere'yi işgal eden İskoç ordusunda görevli bir komutandır. Bu olay, Spekülatif Masonluk için bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Sir Moray, Kral I. Charles Stuart döneminde, 20 Mayıs 1641 günü Newcastle-upon-Tyne şehrinde İskoçya'nın *Edinburgh (Mary's Şapel)* Locası'nın Masonları tarafından oluşturulan özel bir Askerî Loca'da tekris edilmiştir. Sir Moray, 1645 *Invisible College*'ın kurucu üyesi olduğu gibi, bu derneğin II. Charles tarafından 1666 yılında *Royal Society*'e dönüştürülmesinde kurucu başkan olacaktır. Royal Society, ünlü bilgin ve filozof Sir Francis Bacon'ın görüşleri doğrultusunda Spekülatif Masonluğun kurulmasında fikir ve üye potansiyeli

yönünden önemli rol oynayacaktır.

Askerî Masonlukla ilgili diğer bir ilginç olay da, İngiltere'de 1745'de geçen Culloden Moor Savaşı'dır. Bu savaş, İngiliz ordusu ile ayaklanmacı İskoçlar (yandaşları İrlandalı ve Fransızlar) arasında yapılmış; İskoçların mağlubiyeti ile sona ermiştir. İngiliz ordusunun başında Hannover hanedanından Kral II. George'un oğlu Cumberland Dükü William Augustus bulunmaktadır. İskoç kuvvetlerinin başında da Stuart hanedanının varisi Young Pretender olarak bilinen Prens Charles Edward (*Bonnie Prens Charlie*) vardır. Cumberland Dükü, Belçika'da bir Askerî Loca'da tekris edilmiştir. Charles Edward da 1740 yılında Mason olmuş ve hatta İskoçya Royal Order'in Büyük Üstadlığına getirilmiştir. Yani, her iki komutan da Masondur. Ayrıca, her iki tarafta ve özellikle İskoçların tarafında bir hayli Mason vardır. Stuart Hanedanından Charles Edward'ın İngiltere Kraliyet tacını giymesi Stuartçı Masonlar tarafından desteklenmektedir. Hatta bunun için, Charles Edward'a "*taht iddiası olanların genci*" anlamında Young Pretender adı takılmıştır. İngiliz ordusu, yenilen İskoçları ve Prensi beş ay süreyle kovalar ve yakalananlar hemen idam edilir. İdam edilen Masonların arasın-

da, İskoçya Büyük Locası 1742-43 Büyük Üstadı Lord Kilmarnock ve Fransa Büyük Locası 1737-38 Büyük Üstadı Derwentwater Kontu Charles Radcliffe de vardır. Prens Charles Edward, sadık taraftarlarının ve özellikle çok sevilen bir halk ozanı olan bayan Flora Mc Donald'ın halk şarkılarına ve öykülerine geçen kahramanlıklarıyla hayatını kurtarıp Fransa'ya kaçar. Bu yenilgi, Stuartların İngiltere tahtı üzerindeki iddiasının sonu olacaktır.

Asker Masonların adı geçtiğinde **Askerî Masonluk** ve **Askerî Localar** meselesi gündeme gelir. Dünya Masonluk tarihinde önemli bir yer tutan Askerî Masonluk ve Askerî Localar, oluşum itibarı ile, kara ve deniz kuvvetleri olarak iki bölüme ayrılır. Kara kuvvetlerindeki Askerî Localar, alay ve tümen düzeyinde sabit ve seyyar birliklerdeki muvazzaf askerlerin yanında askerlik hizmeti yapan sivilleri veya gönüllü sivillerin katıldığı masonik aktiviteyi kapsar. İngiliz Masonluğu'nda ilk Askerî Loca beratı 1728 yılında Cebelitarık'ta üslenen kara birliğine verilmiştir. İrlanda Masonluğu'nda ilk berat 1732'de 1. Piyade Alayı'na (*Royal Scots*); İskoçya Masonluğu'nda 1747'de Norfolk Dükü'nün 12. Piyade Alayı'na (şimdiki *Royal Anglians*) verilmiştir. İngiltere, İrlanda ve İskoçya da-

hil Anglosakson Masonluğu'ndaki toplam Askerî Loca sayısı 419'dur. En son iki Askerî Loca beratından biri 1947 yılında Royal İrlanda Alayı'na ve diğeri de 1949 yılında Royal Scots Alayı'na verilmiştir. Her iki Loca da günümüzde Londra'da çalışmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'yı işgal eden İngiliz birlikleri tarafından Ren bölgesinde Köln ve diğer yerlerde İngiliz obediyanasına bağlı Askerî Localar kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da Ren Bölgesi'nde İngiliz Ordusu tarafından çeşitli merkezlerde yürütülen masonik aktivite *Almanya'daki İngiliz Hürmasonluğu Birliği* adı altında örgütlenmiştir. Aynı şekilde, Almanya'daki Amerikan ve Kanada müttefik kuvvetleri tarafından organize edilen Askerî Masonluk, Birleşik Almanya Büyük Locası'nın kurulmasını takiben, bu birliğe dahil olarak İngilizce konuşan iki ayrı Bölge Büyük Locası (biri İngiliz ve diğeri Amerikan-Kanada)'na bağlı Locaların üyeleri olan askerler, askerî görevliler, sivil yakınları tarafından hâlen sürdürülmektedir. Almanya'daki *Turkey Locası* da, Amerikan-Kanada Büyük Locası'na bağlı olarak kurulmuştur.

İngiliz Deniz Kuvvetlerinde Donanma'ya bağlı çeşitli savaş gemilerinde Bahriye Locaları kurulması için çeşitli beratlar ve

rilmiştir. Bu beratlarla kurulan Askerî Localar, seyir halindeki gemilerde veya gemilerin bağlandığı limanlarda ve daha sonra da belirli merkezlerde çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Donanmaya ait beratların verilmesinde en büyük rol bir deniz subayı olan Masonluğun büyük ismi *Thomas Dunckerley*'e aittir. Bahriye Locası kurulan gemiler, 1760'da Vanguard savaş gemisi (şimdi Londra'daki *No.108 Londra Locası*) ve 1761'de Prince savaş gemisi ve aynı beratla 1764'de Guedeloupe (şimdiki *Royal Somerset House ve Inverness Locası*)'dır. Üçüncü berat ise 1762 yılında Quebec limanındaki *Canceaux* gemisine Bahriye Locası kurulması için verilmiştir. Çeşitli savaş gemilerinde seyir halinde veya limanda Masonik Loca toplantıları yapıldığı bilinmektedir; örnek olarak, Amiral William Brown'ın Üstadı Muhterem olduğu Hercules savaş gemisi... Bunların dışında gönüllü ve ihtiyat olarak Donanma'ya katılan Masonlar tarafından kurulmuş başka Localar da vardır. Bunların arasında, bazı kraliyet mensuplarının da tekris olduğu *Navy Lodge* ve mottosu *Royal Marines olan Per Mare Per Terram* Locası sayılabilir.

Boston-Massachusetts'de Amerikan Silâhlı Kuvvetleri'ne ait Masonların oluşturduğu *General Henry Konx* Locası'nın

1926 yılındaki konsekrasyon töreni Charleston Donanma Tersanesi'nde Constitution eski savaş gemisinin top güvertesinde yapılmıştır.

A.B.D.'de eyaletlerdeki müstakil Büyük Locaların yanında bir de sadece zencilerin girebildiği Prince Hall Büyük Locaları vardır. Büyük Localara ve Prince Hall'lara önemli sayıda Askerî Loca da bağlıdır. Askerî Loca'lar ülke içinde ve bazıları da deniz aşırı denilen ülkelerde kurulmuş bulunan askerî üslerde çalışırlar. Türkiye'de A.B.D.'ye bağlı, Türkiye Büyük Locası tarafından tanınmayan, askerî üslerde çalışan 5-6 tane Prince Hall Locası vardır.

Askerî Masonluğun bir başka boyutu incelendiğinde, ülkeleri için karşı cephelerde savaşan Askerî Masonların, muktesebatları gereğince *Kardeşlik Sevğisi* ve *Tolerans* ilkelerinin ışığında, birbirlerine bireysel olarak, düşmanlık ve husumetle değil, *Şefkat ve Merhamet*'le davrandıkları görülür. Böylece savaş gibi olağanüstü şartların egemen olduğu en olumsuz ortamlarda bile, *Masonik Dayanışma*'nın en güzel bireysel örneklerini vermişlerdir. Savaştaki bireysel masonik dayanışmayı üç ilginç örnekle somutlaştırmak mümkündür.

İlk örnek, Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda yer almıştır. Lond-

ra'da 1776 yılında tekris edilen Mohawk kızılderili reisi Josef Brand, İç Savaş sırasında kendisi gibi kızılderililerden kurulan İngiliz birliğine komuta etmektedir. İngiliz birliği, muharebe esnasında Amerikan ordusundan yine Mason olan Yüzbaşı McKisty'i esir alır ve bir direğe bağlar. Bu sırada kızılderili komutan Brand olay yerine gelir. Direğe bağlı McKisty'nin can kaygısıyla sürekli vermekte olduğu Yardım İşareti'nden onun Mason olduğunu anlar. Derhal müdahale ederek hayatını kurtarır ve salıverilmesini sağlar.

Aynı savaşın Atlanta harekâtını yürüten ünlü Mason General Carson'ın, işgal ettikleri topraklarda ilerlerken rastladığı, kapısına Mason Önlüğü asılmış bir evin hanımının, kocasının askere giderken evin korunması için önlüğünü kapıya çivilediğini generale söylemesi de ilginçtir!

İkinci örnek, Kırım Savaşı'nda görülür. Mason bir İngiliz subayı, Redan'a yapılan hücum sırasında yaralanıp yere düşer. Rus piyadeleri tarafından tam süngüleneceği sırada, kendisine doğru eğilmiş olan bir Rus subayının eline can havliyle Arslan Pençesi yaparak sarılır. Rus subayı Mason olduğu için, dokunulduğundan yaralı düşmanın Kardeş olduğunu anlar. Askerleri durdurur ve yaralı kardeşi sırtına alıp geriye taşır; tedavi ettirir.

Esareti sırasında da iyi davranarak kurtulmasını sağlar.

Üçüncü örnek, *Amity Biscuit* olayıdır. Meşhur Fransız deniz korsanı Jacques le Bon Masondur. 1813 Yılında İngiliz Oak gemisini ele geçirir. Zaptettiği geminin kaptanının da Mason olduğunu anlayınca onu ve boynuna bisküvi paketi asılı kaptanın küçük köpeğini serbest bırakır. Kardeşini esir olarak asla tutamayacağı gibi, onun hayatı ihtiyacı olan yemeği taşıyan köpeğini de alıkoyamayacağını söyler ve Oak gemisi Kaptanı ve köpeğini serbest bırakır. Bu bisküvi paketi, No. 134 *Poole-Amity* Locası'nda hâlâ hatıra olarak saklanmaktadır.

Askerî Masonluğun farklı bir boyutu da, savaş sırasında kara ve deniz kuvvetlerinde, hatta donanma gemilerinde veya esir kamplarında kurulan tek uluslu veya çok uluslu *Askerî Localar* mensuplarının son derece ilginç efsanevî öyküleridir. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı'nı takiben, Alman, İtalyan ve Japon esir kamplarındaki çok yönlü masonik aktivite, tutulan şifreli tersimatlar, şişe kapağı, gözlük camı gibi muhtelif malzemeden hazırlanan bijular ve avadanlıklar yanında; sergilenen şefkat, dayanışma ve cesaret ilkeleri masonik çalışmanın eğer istenirse en olumsuz şartlarda bile sürdürülebileceğini kanıtlamaktadır.

Esir Masonların öyküleri İngiltere ve Fransa arasındaki Yedi Yıl Savaşları (1756-63) ve Napolyon Savaşları'na da uzanır. Esir Fransız Masonları, bazıları Büyük Üstad Moria Kontu tarafından verilen izinle ve bazıları da patentsiz, çok sayıda Loca kururlar ve çeşitli derecelerde çalışırlar. Masonik aktivitelerinde kullandıkları malzeme günümüzde Mason müzelerinde sergilenmektedir. Fransa'daki esir İngiliz askerlerinin kurduğu Localar arasında en ünlüsü 1813 yılında 9. Piyade Alayı Locası (Eskiler'in No.183)'dir. Bu Locaya Fransız Masonları tarafından yardım edildiği ve müştereken hazırlanan kaçış planlarının başarıyla uygulandığı anlatılır. Birinci Dünya Savaşı'nda Hollanda'da enterne edilen İngiliz askerleri için Hollanda Grand Orienti tarafından biri *Hospitality* ve diğeri *William Orange* olmak üzere iki ayrı Loca kurulmuş; savaştan sonra bu iki Loca, İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın verdiği özel beratlarla Londra'ya taşınmıştır. Hâlen çalışmalarını sürdürmektedirler.

Fizikî esaret altında bile, aklî ve fikrî hürlük; işte Masonluk!

TÜRKİYE ASKERİ MASONLUĞU

Lâle Devri olarak tanımlanan ve maalesef henüz fidanken budanmış *Osmanlı Aydınlanması*

başlangıç süresinde tohumları atılan; Kırım Savaşı, Tanzimat hareketi ve Meşrutiyet sürecinde Batı ile olan yakın ilişkiler sırasında köklenen Türk Masonluğunun kurucuları, halk arasında *Harbiye-Tıbbiye-Mülkiye* olarak tanımlanan asker-aydın entelejansiyasıdır. Bu nedenle, özellikle Türk Masonluğunun ilk evrelerindeki Localarda, en az sivil kadar, asker aydınlar da vardır.

1904-1911 tarihleri arasında Selanik'te İtalyan obediyanındaki *Macedonia Risorta Locası*'nın yıllar itibarı ile matrikül listesindeki Asker Masonların isimleri tekris tarihlerine göre verilmiştir. **1904:** Mustafa Edib (Sb.), Hasan Cafer (Sb.), Osman Nafiz (Sb.). **1906:** Hüseyin Muhiddin (Jan. Bnb.), Şükrü Bey (Ask. Hek.). **1907:** İsmail Hakkı (Kur. Bnb.), İsmail Canbolat (Tğm.). **1908:** Osman Galip (Jan. Alb.), Faik Süleyman (Yb.), Abdullah Hamdi (Astğm.). **1909:** Kâzım İsmail (Sb.), Ali Nâki (Sb.), Ragıp İrfan (Sb.), Mustafa Naşit (Sb.), Cemal Necip (Sb.), Zeynelabidin (Yzb.), Murat Nihat (Yzb.), Mehmet Cemil (Yzb.), Fahrettin Ömer (Yzb.), Ali Firuzan (Yzb.), Abdurrahman Örfi (Tğm.), İbrahim Ethem (Tğm.), Ali İbrahim (Tğm.), Mustafa Tefvik (Tğm.). **1910:** Ömer Naci (Yzb.), Ali Haşim (Sb.), Hasan Askerî (Sb.), Mehmet Ali Hamdi (Sb.), Hamdi Nuri (Sb.), Ahmet Cemil (Sb.),

Mehmet Rüştü (Sb.), Mustafa Sadri (Sb.), Süreyya (Sb.), Mehmet Sıtkı (Sb.), Ahmet Vefik (Sb.), Sami Sabit (Jan. Sb.), İsmail Hakkı (Tğm.), Hasan Hidayet (Tğm.), Mustafa Nidiz (Tğm.), Tefvik Rüştü (Ask. Hek.), **1911:** Ahmet Kemal (Sb.), Mehmet Talât (Sb.).

1 Eylül 1906'da *İttihat ve Terakki Cemiyeti* kurulur. Kurucu on kişi: Yrb. Bursalı Mehmet Tâhir, Bnb. Nâki Yücekök, Kur. Yzb. Edip Servet Tör, Yzb. Kâzım Nâmi Duru, Tğm. Ömer Naci Hatip, Tğm. İsmail Canbolat, Tğm. Hakkı Baha Pars'tır. Yine on kurucunun yedisi Selanik'te İtalyan obediyanına bağlı *Macedonia Risorta Locası*'na üye Masonlardır.

Genç Cumhuriyetimize mührünü kazıyan Masonların tarihteki yerleri:

Askerler Yzb. Kâzım Nâmi Duru (1906-*Macedonia Risorta*), Org. Kazım Özalp Paşa (1909-*Macedonia Risorta*), Yzb. Mehmet Cemil *Uybadın* (Murat), Kur. Bnb. Edip Servet Tör (1904-*Macedonia Risorta*), Org. Refet Bele Paşa (1922-*Murat*), Tğm. Nazif Sommer (1910-*İzmir-Ömer*); Yzb. Cevat Abbas Gürer (1918-*Resne*); askeri hekimler İsmail Hurşit Gün (1909-*Ziya-ı Şark*), Hamdi Suat Aknar (1918-*Muhibban-ı Hürriyet*), Besim Ömer Akalın Paşa (1916-*Necat*), Neşet

Ömer İrdealp Paşa (1911-Resne), Alb. Mim Kemal Öke (1925-Muhibban-ı Hürriyet), Rasim Adasal (1931-Necat); bakteriyolog hekimler Nurettin Ramih Ener (1910-Şafak), Fethi Erden (1928-Muhibban-ı Hürriyet); asker ve siyasetçiler Hasan Cemil Çambel (Bizansio Rizorta), Rıza Nur (1923-Murat).

Atatürk'ün özel hekimi ve yakın arkadaşı olan Büyük Üstad Mim Kemal Öke'nin Mason Derneği'nin 1949 yılındaki kongresinde yaptığı konuşmasında:

.....
Atatürk Mason teşekkülü için çok büyük iltifatta bulunmuş, Ankara'daki binaya her yıl üç bin lira yardım etmişlerdir. Bugün başımızdakiler de aynı yardımda bulunmuşlardır. Atatürk, memleketimizi ziyarete gelen tanınmış şahsiyetleri bu lokalde kabul ve ziyaret etmişlerdir. Mason teşekkülünü Atatürk kapattırmamıştır. Siyasî ahval o zaman böyle bir imayı mecburi kılmıştır.

O zaman ben başkanlıktan Mareşal Fevzi Çakmak'ın emri üzerine ayrılmıştım. Mareşal askerlerin bu kabil teşekküllerde bulunmalarını emretmiştir. Ortalığı karıştırmak, şahsî taassuplarını kullanmak isteyen

baykuşlara bu kürsüden tekrar ediyorum: Bu teşekkül Atatürk'ün ruhunu tazib etmemiş, taziz etmiştir.

Açıklaması son derece önemlidir. Özellikle, yılda 3000 lira yardımda bulunması sonrakiler tarafından bu yardımın sürdürülmesi ve Ankara'ya gelen yabancı misafirleri Mason lokalinde kabul ve ziyaret etmesi hususları Atatürk'ün Masonluğa bakışını yansıtmaya açısından dikkat edilmesi gereken açıklamalardır.

Asker Masonlar veya askere alınan Sivil Masonlar ülkenin etkilendiği sürekli savaş koşullarına fiilen katılmışlar ve değerli hizmetler vermişlerdir. Türkiye Masonları şeref kütüğünün sayfalarında, vatani ve milleti için seve seve şehit düşmüş veya gazilik mertebesine yükselmiş Kardeşlerimiz mutlaka yer almaktadır. Türk Masonluğunun kuruluş döneminde, Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşı, Libya-Irak-Arabisistan veya Kafkasya-Galiçya cepheleri ve nihayet Kurtuluş Savaşı'nda şehit düşmüş kimbilir ne kadar Mason vardır. Belki arşivin çoğu kaybolmuştur; ama, bu onbeş yıllık zaman zarfında şehit olan Türk aydınlarının arasındaki Kardeşlerimizin adları da belki tesbit edilebilir. Bir Şehit Masonlar Şeref Listesi neden ortaya çıkmasın?

Bu konuda verilecek bir tek örnek bile, en büyük başkanını şehitler kervanına katan Türkiye'deki nadir belki de yegâne sivil kurumun Masonluk olduğunu kanıtlamaya yeterlidir. Selanik'te 1876 yılında doğan Faik Süleyman veya dostlarının ağzından 'Çolak Faik', 1899 yılında Kurmay Yüzbaşı olarak askerlik hizmetine başlar. Masonluğa tekrisi Kurmay Yarbay rütbesiyle görevli bulunduğu Selanikte İtalyan obediyansındaki *Macedonia Risorta Locası*'nda 8 Ekim 1908 tarihinde yapılır. 1 Ağustos 1909 tarihinde Türkiye Büyük Locası'nı kurmak için yapılan toplantıya *Macedonia Risorta Locası*'nın delegesi olarak katılarak 29 kurucunun arasında yer alır. 3 Kasım 1909'da, Türkiye Yüksek Şûrası tarafından İstanbul'da Fırka komutanı olarak görevli bulunan Fâik Süleyman Paşa'ya 33° verilir. 1 Ağustos 1909'da, Büyük Üstat seçilen Talât Paşa'nın görevinden çekilmesi üzerine, 1910 yılında ikinci Büyük Üstat olarak seçilir. Büyük Üstadlık [ikinci (1910-1912) ve dördüncü (1915-1916)] ikinci dönem fiilî görevindeyken kolordu komutanı olarak tayin edildiği Murat Nehri cephesinde Rus'larla savaşırken 7 Ağustos 1916 günü henüz 40 yaşındayken alından vurularak şehit olur. Komutayı yardımcısı Albay İsmet "İnönü" alır. Büyük Üstadımız, savaşın ön safında koskoca kolor-

du komutanı olarak yer almış; vatan ve millet gibi yüce idealler uğruna şehit düşmüştür. Hem de, ülkede bir kısım ulemâ ve ümerâ, Atatürk'ün deyişiyle, gaflet, dalâlet ve hatta hıyanet içindeyken! Daha doğrusu, "Niye meçhûl asker olsun ki? Doğduğu toprak belli, yattığı toprak belli!"...

Masonluğun piri Hiram'a yakışır bir kimliksiz vakar ve tevazu dengesi...

Faik Süleyman Paşa, Rus cephesine giderken Necat Locası Kardeşlerine Büyük Üstat ve Onursal Üstadı Muhteremi olarak yazmış olduğu 18 Nisan 1916 tarihli veda mektubu aşağıdadır.

Sân-i Âzam-ı Kainat Şân-ı Celilesine

Necat Mahfili Muhteremine
Meşrik-ı Dersaadet,
18/4/1916

Üstadı Muhterem ve Aziz Kardeşler,

İlca-yı ahval dolayısıyla gayr-ı muayyen bir zaman için Meşrik-ı Dersaatten infikâk mecburiyetindeyim. Amal-i dünyayı meslek-i mukaddesimize hidemat-ı ciddiye ifasına mâtuf olan Muhterem Kardeşlerimin hakkımda göstermiş oldukları muhabbet-i samimenin devamını rica ve mazhar-ı muvaffakiyat ve terakkiyat

olmanızı Sani-i Azam-ı Kâinat hazretlerinden temenni ederek arz-ı veda eyler ve selâm ve ihtiramatımı takdim ederim, Üstadı Muhterem ve Aziz Kardeşlerim.

Üstadı Azam ve fahrî Üstadı Muhterem

A. Faik 33°

Atatürk, kendisinden sadece beş yaş büyük ve Selanik'ten memleketlisi, askerlik mesleğinde kıdemlisi, İttihatçılıktaki yoldaşı Faik Süleyman Paşa'yı "eski dostum,, diyecek kadar iyi tanıyordu. Nitekim, 30 Eylül 1916 tarihinde Madam Cronin'e yazdığı bir mektupta şehit düşmesini şöyle dile getirir:

"Aziz Madam,

Karargâhıma gideli ve Nuri Beyi yalnız bırakalı 15 gün var. Son muharebeleri idare ettiğim bir ay zarfında Nuri Bey, Hüseyin Bey.. ilh.. ile her gün beraberdik. Kıymet verdiğiniz insanlarla birlikte ateşe ve ölüme göğüs germek ne zevk.

Bu umumi savaşlar sırasında zavallı Faik Paşa alınından bir kurşun yiyerek şeref meydanında can verdi.

Eski dostumun kahramanlık misalini takip etmek isteyen Nuri Beyin coşkunluğu

görülecek şey. Allahtan, cennette kendisi için yapılan, fakat henüz inşa halinde bulunan köşk tamamı ile bitinceye kadar sabretmesi için verdiğim nasihatlarla kulak asmadı..."

Başka ülkelerde, Washington, Franklin, Bolivar, Garibaldi, Marki La Fayette, Amiral Nelson, Wellington Dükü, General Bradley hatta MacArthur'a yapıldığı gibi, Mason Kahramanların adları birer Locaya verilerek hatıraları acaba yaşatılamaz mı? Meselâ, *Faik Süleyman Paşa Locası* veya Rus Çarı Nikola'nın kılıcını teslim almaya kıyamadığı Plevne kahramanı bir *Gazi Osman Paşa Locası*, hattâ yine başka bir şehit *Sadrızam Talât Paşa Locası* ne de güzel yakışırdı.

SONUÇ

Her ülkenin Masonluğu, evrensel Masonik ilkeler çerçevesinde, bağımsız ve ulusaldır. Mabedlerimiz baş köşesinde bulunan ve sembolizması her Mason tarafından zaten malûm olduğu için, ayrıca ritüelik olarak açıklanmaya gerek görülmeyen bayrağımızın mevcudiyetinin sembolik anlamı da budur. Masonlar *tevazu* ve *vakar* içinde yaşamayı kendilerine şiar edinmiştir. Masonluk, vatan, millet, bayrak ve din gibi kutsalların önemini ve değerini geleneksel ketûmiyet ilkesi için-

de mensuplarının vicdanında saklı tutar. Kurumsal reklam olur diye âlenen deşifre etmekten bile kaçınır. Hatta, dile düşerek nifak vesilesi olmasından endişe duyar. Çünkü, kutsallıkları nedeniyle istismara son derece müsait olan bu değerler, yıllar boyunca, türlü menfaat grupları tarafından dejenere edilerek cehalete, taassuba ve bâtıla peşkeş çekilmiştir. Büyük savaşımlara yol açıp milyonlarca masumun kanının boş yere dökülmesine sebep olmuştur. Masonun, Allah'ı da, dini de, kitabı da, vatani da, milleti de, bayrağı da kendine mahsustur ve vicdanındadır.

Masonların *İmtiyaz* denilen karizmatik kimlikleri, vakarlarından ve bu vakarlarının manevî kaynağından gelir. Masonlar, tekrisleriyle beraber iktisap ettikleri *vakar* ve *imtiyaz* nedeniyle, aynı Faik Süleyman Paşa Büyük Üstadımız gibi, görev sırası kendine geldiğinde, bağımsızlığı için, hürriyeti için, vatani için, milleti için canları da dahil her şeylerini fedâ etmekten asla çekinmeyeceklerdir. Masonlukta ettiğimiz yeminler ve bu yeminlerin gerekleri, umarım ki, Masonluğun vatan, millet ve din gibi kutsallara verdiği olağanüstü değer yanında ciddî ve objektif olarak iredelenir...

KAYNAKLAR

- Henry Wilson COİL, *Coil's Masonic Encyclopedia*, Macoy, 1961
Robert Freke GOULD, *A Concise History of Freemasonry*, 1958
Tamer AYAN, *Bilgi Çağı Masonluğu*, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1997
Tamer AYAN, *Türkiye Masonluk Tarihi Notları*, Mimar Sinan 102, 1996
Tamer AYAN, *İskoçya Royal Order*, Mimar Sinan 116, 1998
Tamer AYAN, *Çift Başlı Kartal*, Grafik Sanatlar Yayınları, 1998
Tamer AYAN, *Zenci "Prince Hall" Masonluğu*, Mimar Sinan 117, 2000
Sadi BORAK, *Atatürk'ün Özel Mektupları*, Kaynak Yayınları, 1988
Mim Kemal ÖKE, *Türk Mason Dergisi*, Sayı 1, 12-14, 1949

MASONLUKTA ETİK - MASONİK ETİK

Ender ARKUN

ETHICS IN FREEMASONRY - FREEMASONRY AND ETHICS

Ethics constitute the base of societies. It is the main driving force behind the existence and maintenance of social life. Advancement in ethics follows the pattern of refinement of societies. As social life advances in refinement with individuals attaining greater cultural and intellectual levels, rudimentary morality gradually transform to ethics, which are based on philosophy, rather than religious or traditional values. The article deals with the development of ethical philosophy and its transactions with freemasonic philosophy and emphasises the moral and ethical problems of the future society and what is expected from freemasonry in coping with them.

Bir Mason sahip olduğu mevki dolayısıyla ahlâk yasasına itaat etmekle yükümlüdür; ve eğer sanatı doğru anlamışsa, hiç bir zaman sersem bir inkârcı (ateist) veya dinsiz bir sefih olmayacaktır. Eski zamanlarda Masonlar buldukları ülke veya milletin dine, bu hangisi olursa olsun, tâbi olmakla yükümlüydüler; fa-

kat şimdi kişisel kanuları kendilerine bırakılarak, onları, bütün insanların üzerinde uyuştukları dine bağlı kalmakla yükümlü tutmak daha uygun bulunmuştur; yani hangi mezhep ve inanca bağlılıkla ayrılıyor olurlarsa olsunlar, iyi ve doğru insanlar, şerefli ve dürüst kişiler olmakla yükümlüdürler; böylece Masonluk, birbirlerinden ebediyen uzak kalacak insanlar arasında bir birlik merkezi ve gerçek dostluğun yayılmasına aracılık edecek bir vasıta olacaktır.

Anderson Anayasası başlangıç maddesi

Sözlerime Anderson Anayasasının başlangıç bölümü olan "*Concerning God and Religion*" başlıklı bölümle başlamayı uygun gördüm. Tanrı ve dinle ilgili olduğu için Anayasanın bu en çok tartışılmış bölümü, kanımca masonik etiği de en iyi tanımlayan bölümdür.

Anayasanın daha sonraki bölümlerinde "Eski Yükümlülükler" çerçevesinde sırasıyla "Üst ve Alt Resmi Otoriteler Hakkında", "Localer Hakkında", "Üstatlar, Nazırlar, Kalfalar ve Çıraklar Hakkında", "Çalışma Sırasında Mesleğin İdaresi Hakkında" ve "Davranışlar Hakkında" başlıklı bölümlere yer verilmiştir. Bunlardan sonuncusu olan Davranışlar Hakkında isimli eski yükümlülük altında ise Masonların, "Locada, Loca Çalışma Halindeyken", "Loca Çalışması Bittikten Sonra fakat Kardeşler Dağılmadan Önce", "Loca Toplantı Halinde Değilken Kardeşler Loca Dışında Yabancıların Bulunmadığı bir Yerde Bulduktuklarında", "Mason Olmayan Yabancılarla Birlikteyken", "Evlerinde ve Çevrelerindeki İnsanlarla Birlikteyken" ve "Yabancı bir Kardeşe Karşı" davranış modelleri yer almaktadır.

1723 anayasasında derlenmiş ancak çok daha eski tarihlerde oluşarak taşınıp gelmiş bu ilkeler bugün de geçerliliklerini korumaktadır. Ancak 21. Yüzyılın başlarının toplumunun karmaşık ilişkiler yumağı içinde masonik etiği bu yadsınamaz ancak basit kalıplar içinde tanımlayıp tutabilmek acaba olanaklı mıdır? Zaman içinde, eski yükümlülüklere dayanmakta olan Anayasanın çizdiği çerçeve yeterli görülmemiş olmalı ki, değişik tarihlerde birçok yazarın ileri sürdüğü "Landmark"lar kavramı Masonluğun tanım çerçevesini ve etik sınırlarını belirlemek için ortaya atılmıştır.

Bunların içinde en tanınmış ve en çok tartışılıp eleştirilmiş olanı muhakkak ki Albert Mackey K.'in 25 maddelik listesidir. Ancak, bunun dışında 11 madde ile 94 madde arasında landmark içeren çeşitli liste-

ler ortaya atılmıştır. Landmark kavramı ise İngiltere Büyük Locasının ikinci Büyük Üstadı olan George Payne (1718) tarafından ilk defa ileri sürülen bir kavramdır.

Landmark nedir? Masonik etik açısından nasıl bir işlevi yerine getirmesi beklenmektedir? Bu sorular halen tam olarak yanıtlanmış olmakla birlikte landmark'ları tanımlayan üç nitelik şöyle sıralanmaktadır: (i) eskiye dayanırılık (*antiquity*), (ii) evrensellik (*universality*) ve (iii) tamamen olgunlaşmış, daha fazla geliştirilemez olmak (*immaturity*)

Eskiye dayanırılık Masonluğun gelenekçi yaklaşımı ile uyumlu olduğundan, masonik etiği tanımlarken bu landmark kavramının yerinde olduğunu düşünüyorum. Evrensellik kavramı da Masonluğun evrensel karakteri ile uyumlu olduğundan masonik etiği tanımlamakta geçerlidir kanısındayım. Daha fazla geliştirilemezlik ilkesini ise etik kavramıyla çelişkili bulduğumdan, masonik etiği tanımlamada yeterli bulmamaktayım.

O halde, benim görüşüme göre, masonik etik, Masonluğun temelini oluşturan eski yükümlülüklerden güç almakla ve zorunlu olarak evrensel olmakla birlikte, değişebilirlik niteliği olduğu için, bir masonik "landmark" olarak tanımlanamayacak bir kavramdır.

Masonik etik tartışmasına girmeden önce, "etik" kavramını genel olarak irdelemekte yarar vardır. Etik, bir mutlak ahlâk arayışıdır. Belirli zaman kesitleri içinde, belirli şekiller alır. Ancak, zaman içinde gelişerek mükemmelleşir. Etik, toplumsal gereksinimlerin ara kesitinde oluşan uzlaşmalar sonucunda beliren ödünleşmelerle ortaya çıkan bir ahlâk anlayışı değildir. Etik felsefi bir kavramdır. Etik, mutlak doğruyu arayan insanın, arayışının ilerleyen aşamalarında adım adım oluşturduğu, devamlı gelişen bir ahlâk anlayışıdır.

Etik, insanlar arasındaki ilişkilerin temelinde yer alan davranış biçimlerini, felsefi açıdan iyi veya kötü olarak ayırmayı amaçlayan bir felsefe dalıdır. Diğer bir deyişle, etik, ahlâk felsefesidir. Toplumların güncel gereksinimleri çerçevesinde oluşan, toplumdan topluma ve zaman içinde gereksinimler değiştikçe değişen olgusal ahlâk kavramının dışında ve ötesindedir. Aynen estetiğin mutlak güzeli aradığı gibi, etik de mutlak doğruyu arar ve ancak bu amaca ulaşabilmek için zaman içinde değişiklik gösterir.

Etiğin yanıt aradığı bazı sorular şunlardır: "Nasıl yaşamalıyız?" "Mutluluğu mu; yoksa bilgiyi, erdemi ve güzelliği yaratmayı mı amaçlamalıyız?", "Mutluluğu seçersek bu bizim kişisel mutluluğumuz mu, yoksa toplumun mutluluğu mu olmalıdır?", "İyi bir amaca ulaşmak için kötü bir yol izlenebilir mi?" "Dünyayı paylaştığımız diğer insanlara ve başka canlılara ve gelecek kuşaklara karşı ne türden sorumluluklar taşımalıyız?"

Bu sorulara yanıt ararken etik, dinsel yaklaşımlardan etkilendiği gibi onları sorgulamak cesaretini de göstermiştir. Ahlâki ölçüler ile din ilişkisinin felsefi yorumunun özgün örnekleri, Eflatun ve Kant'ın, çağların ayırdığı iki filozofun, değerlendirmelerinde görülür. Bu filozoflara göre, Tanrı zaten kendi içinde doğru olan ahlâki eylemleri onaylar, bu eylemler Tanrı onları onayladığı için ahlâki doğru niteliğini kazanmaz. Dolayısıyla bir eylemin doğruluğu veya yanlışlığı Tanrının onayından bağımsızdır.

Bu genel etik yaklaşımı, bir insanlık mesleği olan spekülâtif hürmasonluğun benimsediği etik anlayışıyla da son derecede uyumludur. Masonluk, her ne kadar zamanın genel olgusal ahlâkından etkilenen, ondan uzaklaşmayan, güncel ahlâki değerleri benimseyip, onlarla uzlaşıp destekleyen bir görüntü vermişse de, Mason Localarının kapalı ortamında etik bir ahlâk felsefesini benimsemiştir. Masonik etik dogmatizmden uzak akılcı bir ahlâk yaklaşımıdır.

Ancak, Aristo'dan başlayarak gelişen etik anlayışı zaman zaman salt akılcılığa, zaman zaman da ilahiyata değer vererek değişiklik göstermiştir. Aristo etiğine göre erdemli yaşam hem kişi hem de toplum için etik açıdan iyidir ve mutluluk verir. Doğada var olan bütün canlılar sahip oldukları, yalnız kendilerine özgü potansiyeli sonuna kadar kullandıkları zaman toplu yarara hizmet edebilir ve mutluluğu tadabilirler. Etik açıdan *iyi* olan ise hazza (mutluluğa) ulaşabilmektir. Doğada insanın yalnız kendisine özgü olan gizilgücü (potansiyeli) ise akıl olduğuna göre insan ancak aklını kullanarak mutlu olabilir ve etik açıdan *iyiye* ulaşabilir.

Görüldüğü gibi Aristo'nun etik anlayışı da Masonluğun etik yaklaşımıyla uyumludur. Sokrates'den beri gelen ve öğrencisi Eflatun'u etkileyen etik felsefesi Stoacı filozoflarca geliştirilmiştir. Onlara göre tutkular ve duyguların önünde akıl gelmektedir. İnsan eğer bilgeyse arzularının, tutkularının istediklerini değil aklının iyi olduğunu telkin ettiği şeyleri istemelidir. Stoacı filozoflar aklın bütün insanların ortak

özelliği olduğuna inandıklarından bütün insanların eşitliğini savunmuşlardır. Bu düşünce, aklın özgürlüğü üzerine kurulu ve bütün insanların kardeşliğini savunan Masonluk etiğinden uzak değildir.

Epikürcü filozoflar insan davranışlarını motive eden en büyük etkenin haz duymak olduğunu ileri sürer. İyiyeye hizmet haz, kötülük yapmak ise sıkıntı vereceğinden iyiyeye yönelmenin, haz arayışında olan insan doğasının kökeninde olduğuna inanırlar. Örneğın, epikürcü etik yorumuna göre, haz arayan insan, yakalanma korkusu sıkıntı vereceğinden, kötülük yapmaktan doğal olarak kaçınır.

Stoacı ve Epikürcü etik anlayışları Batı felsefesinin gelecekteki yönelimlerinin habercisi olmuşlardır. Stoacılar çağdaş eşitlik anlayışının oluşmasına, Epikürcüler de hazza dayalı yararçı etiğın yerleşmesine hizmet ettiler. Her iki anlayış ta çağdaş Hürmasonluğın benimsediğı etik anlayışının biçimlenmesine katkıda bulunmuştur.

Hıristiyanlığın Avrupa'da yerleşmesi, etik tartışmalarına yeni bir boyut getirdi. Doğruyu yapmak, iyiyeye yönelmenin ödülü veya yönelmenin cezası insanın kendi nefsinin yargısından alınıp yüce varlığın, Tanrı'nın yargısına bırakılıyordu. *Doğruyu* yapmamak, *iyiden* uzaklaşmak Tanrı katında, ölümsüz olan ruhun cezalandırılmasına neden olacaktır. *İyi* ve *Doğru* Kutsal Kitapta tanımlanıyor ve bunlara uyma ilahi bir yaptırımla zorlanıyordu. Hıristiyan metinlerinde kuşkusuz birçok ahlâki öğüt vardı ama bir etik öğretisi yoktu.

Bu durum skolastik düşüncenin ortaya çıktığı 13. yüzyıla kadar devam etti. Skolastik düşünce çağında, Aristo'nun yapıtlarının Latince'ye çevrilmesiyle Aristo'cu düşünce biçimi yeniden keşfedilmiş oldu. Bu dönemin en büyük filozofu Aquina'lı Tomasso'dur (1224-1274). Aquina'lı Tomasso *summum bonum* (en büyük iyilik) kavramını Hıristiyanlığa uyarladı. Buna göre her insan mutluluğın arar, ancak buna cennette ve Tanrı'nın isteğıyle kavuşabilir. *Sumnum Bonum*'a da ancak cennette ulaşılabilir. Bunun yeri maddi dünya değildir. Tomasso'ya göre insanda doğru ve yanlış ayırt edebilme yeteneğı doğal olarak bulunduğın halde, bilgi ve etiğın yetersizliğı yanlış kararlara yol açabilirdi. Dolayısıyla, insan doğruyu seçtiğı zaman gerçekte kendi yaratılışına uygun davranmış olmaktadır. Çünkü, Tanrı'nın da ondan beklediğı kendi iyiliğine olanı yapmasıydı. Bu yaklaşımla, Aquina'lı Tomasso'nun skolastik Hıristiyan etiğında insanın iradesiz bir

alet olarak ele alınmayıp insan aklının ve iradesinin yer aldığı görül-
mektedir.

Aquina'lı Tomasso bu öğretisini ortaya attığı günlerde Mason Locaları orta Avrupa'da ve Britanya adasında bir mesleki ahlâk sistemini ku-
rup yaşatmaya başlamışlardı. Bu etik ahlâk sistemi, Aquina'lı Tomasso'nun öğütlediğinden daha geri değildi. Hatta belki daha da ileri-
ydi. Bunun izlerini eski elyazmalarında görüyoruz. Ancak o dönemin Mason Localarının kendi içlerine kapalı operatif birimler olmaları, bir üst örgüte bağlı olmadıkları için çoğunlukla birbirlerinden haberleri olmaması ve bunun sonucunda locadan locaya çok farklı karakter göstermeleri nedenleriyle, 12., 13. yüzyıllarda homojen bir masonluk davranışından veya tutumundan söz etmek olanaklı de-
ğildir.

15. yüzyıldan sonra, Rönesans'la birlikte, felsefede ve etik anlayışında önemli ilerleme gözlenir. İnsan, iradesiz, düşüncesiz, temelde günahkâr bir kul olmaktan çıkarılıp yeniden felsefenin merkezine oturtuldu. Hümanist akımlarla birlikte etik tartışmaları da yeni boyutlar kazandı. Etik, kişinin toplum içindeki davranışlarının değerlendirilip irdelenmesinin ötesinde toplumun yönetimi ilkelerine kadar uzanan bir tartışma alanı buldu.

Birçok yazar, modern düşünsel Masonluğun başlangıcının 1717 tarihinde, bir sınır aşılır gibi birdenbire ortaya çıkmadığını, Rönesans'la birlikte başlayarak tedrici bir gelişme sonucunda 1717 ve 1723'e geldiğini vurgular. Rönesans'la birlikte başlayarak gelişen sanat ve düşünce akımlarında Mason Localarında varlıklarını sürdüregelmiş bir çok *kabul edilmiş* Masonun etkili olduğundan söz edilir. Bu bakış açısından değerlendirildiğinde, hümanist etik felsefenin başlangıcında, kabul edilmiş Masonların izlerini bulmak olanaklıdır.

17. yüzyıldan sonra, Avrupa aydınlanmasının canlanmasıyla birlikte İngiliz Ampiristleri etiğe farklı boyutlar kazandırdı. Bunların yaklaşımları eski Yunanlı filozoflara benzeyen, insan merkezli nitelikteydi. Hobbes'a göre, insanın çevresi ile ve diğer insanlarla ilişkileri bir mücadeledir. Bir varoluş savaşıdır. Topluma karşı olan bu savaşta varolmaya devam etme ancak bir uzlaşma sonucunda olanaklıdır. Bu uzlaşma, bireyin yararıyla toplum yararının dengelendiği noktadadır. Dolayısıyla, birey ilahi bir varlıktan korkusuyla iyiye yönelmemekte, toplumun tepkisini çekmemek, toplumdaki dışlanmamak, toplum içinde varlığını sürdürebilmek kaygısıyla kendi yararından en az

ödün vererek toplumun iyiliğine yönelmekteydi. Bu dengeyi gözeterek, gerektiğinde yaptırım uygulayacak güç ise ilahi güç değil, toplumdandan destek alan, toplumun seçtiği devletti.

Hobbes ve onu izleyen filozofların etik anlayışı ilahi değil laik, materyalist bir çerçeveye oturuyordu. Bu çerçeve tamamen akıl ve akılcı çıkara dayanan, insan ruhunda doğuştan var olan bir ahlâk duygusunun, vicdanın varlığını yadsıyan bir yaklaşımı simgeliyordu. O çağlarda Düşünsel Hürmasonluk örgütlenmiş, anayasasını oluşturmuş ve kurumlaşmıştı. Düşünsel Hürmasonluğun etik anlayışı bu sunumun başında verdiğim Anderson Anayasasının giriş maddesiyle şekil bulmaktadır. Her ne kadar, 1717 yılının Düşünsel Hürmasonluğu, baskıcı dinsel skolastisizme karşı koymak, kiliseye dayanmayan laik bir ahlâk sisteminin olabilirliğini kanıtlamak ilkesini benimsemekteyse de, bir Masonun hiçbir zaman manevi değerlerden uzaklaşarak "*sersem bir inkarcı, dinsiz bir sefih*" olamayacağını da vurgulamaktadır.

Düşünsel Hürmasonluğun benimsediği etik anlayışı Hobbes'ununki gibi insan merkezlidir ve bireyin yararı ile toplum yararının dengelendiği yerde optimum yararın elde edileceğine ve *iyiye* ulaşılabileceğini savunur. Ancak, Masonlukta iyiye zorlayıcı güç olarak otoritenin yaptırım gücü değil, insan sevgisi, insanların kardeşliği inancı ve akıl, kuvvet, güzellik sütunları üzerine bir insanlık mabedi kurma ülküsü vardır. Bu iyiye zorlayıcı güç insandan doğar, insan kaynaklıdır ancak kökeninde Evrenin Ulu Mimarının insana bahşettiği ölümsüz ruhta bulunan adalete yönlendiren vicdan ve hiçbir çıkara dayanmayan sevgi dediğimiz tanrısal güçler vardır. **Bu nedenle Masonik Etik, özünde tanrısal olan ölümsüz ruhun aydınlattığı insan aklı ve insan iradesinin doğruyu arayışı şeklinde oluşur.**

Masonik etiğin dayandığı, temel aldığı, Mason karakterini tanımlayan evrensel nitelikleri şu şekilde sıralamak olanaklıdır:

- İyi ahlâklı olmak, insani ve manevi değerleri taşımak
- Erdemleriyle saygı uyandırmak
- Toplumun dayandığı değerleri korumak
- İyimserlikten uzaklaşmamak
- Sağduyulu olmak, sağduyudan yararlanmayı bilmek

- Akılcılığı, gerçekçiliği ve bilimsel yaklaşımı benimsemek
- Adaleti savunmak ve desteklemek
- Görev bilincine sahip olmak
- Açık sözlü olduğu kadar eleştirilmeye de açık olmak, özeleştiri yapabilmek
- Ön yargılardan uzak olmak, uzlaşabilirlik
- Aydınlığın yönünde ileri bakabilmek

Kuşkusuz bunlara ek yapabileceğimiz gibi bunlardan bazılarını birleştirmek de olanaklıdır. Amacım, tartışılmaz bir liste vermek değil, bir Masonu tanımlayan kişilik profilini oluşturmaktır. Bu kişilik profili, ya da ideal Masonu tanımlayan bu nitelikler, masonik etiğin de temel aldığı şablon olmalıdır.

Bu şablon katı ve belirleyici bir şablon mudur? Çağın değişen gereksinimleri karşısında esnekliği var mıdır? Yukarıdaki kavramları nasıl tanımladığınıza göre bu soruları farklı yanıtlayabilirsiniz. Önemli olan bu kavramları nasıl tanımladığımızdır. Bana göre, evrensel *doğruları* belirleyen bu kavramlar tersine çevrilmemek ve bazıları yok sayılmamak koşuluyla esneklikler taşır. Bu esneklikler masonik etiğin dinamik ve ilerici karakterini oluşturur..

Masonik etik bir ilkeler bütünü olduğu kadar aynı zamanda bir davranış biçimidir de. İlkeler temeli, davranışlar ise onun güncel koşullar çerçevesinde yansımaları oluşturur. İlkeler düşünsel, davranışlar ise biçimseldir. İlkeler *Etik*, davranışlar ise *Etikettir*. Bunlar bir birini tamamlar. Örneğin, "İlkeler esastır, davranışlar ise kişinin algılayışına göre, kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir" diyemeyiz. Dediğimiz taktirde, etiketi hiçe sayarak etik anlayışından uzaklaşırız. Her Mason Mason cemiyeti içinde, mabette veya sofrada olduğu kadar dış dünyada da belirli davranış biçimleriyle bağlıdır. Bunlardan uzaklaşmak etik ihlalidir. Giyime, devama, masonik protokole, gizliliğe, tanışma kelime ve işaretlerine, genel olarak masonluğun biçimsel içeriğini oluşturan kurallara bağlılıkla yükümlüdür. Bunlar olmadan Masonluk olmaz.

Masonluk, özellikle Avrupa Aydınlanma dönemini inceleyen ve bu dönemin modern çağ üzerindeki etkilerini değerlendiren birçok tarihte hayret uyandırmıştır. Bu hayrete neden olan başlıca unsurlar, Ma-

sonluğun görece basit ahlâk öğretisine rağmen nasıl dünyanın düşünsel kimliğini ve hatta tarihini değiştirme niteliğine sahip birçok büyük düşün ve sanat insanlarını kendisine bağlayabildiği ve gerek bu insanlar aracılığıyla gerekse de ilkelerinin yansımasıyla tarihin akışını değiştirmede etkili olabildiğidir.

Voltaire, Goethe, Mozart, Newton, La Fayette, George Washington, Benjamin Franklin, Büyük Frederick, Garibaldi, Fransız ve İngiliz Ansiklopedistler, Royal Society'nin kurucusu Sir Christopher Wren, Mithat Paşa, Mustafa Reşit Paşa, Namık Kemal, Ziya Gökalp ve tarihin akışını değiştirmiş birçok devlet, sanat ve düşün insanı Masonluğa seçmişlerdi. Bunun başlıca nedenlerinden biri, Masonluk çerçevesinde, devlet/hükümet baskısından uzak, fikirlerin özgürce tartışılabildiği, yöneticilerin seçimle başa geldiği, anayasal bir sivil toplum çevresinin oluşmuş olması olabilir. Mason localarının bu niteliğinin, demokratik çağdaş sivil toplumların oluşmasında bir model olarak ele alındığı da ileri sürülen savlar arasındadır.

17. ve 18. yüzyıl Masonluğunun etik değerlerine bakıldığında, bu düşüncenin çok da abartılı olmadığı anlaşılır. Masonluk, dinin, ulusal ve politik ayrılıkların göz ardı edildiği, (öne çıkarılmadığı) bir toplum olarak kendini kültür ve erdemlerin hakim olduğu bir dünya cumhuriyeti ütopyasının modeli olarak görmekteydi. Chevalier de Ramsay'in .. *aydınlanmış zihinli, kibar ve zeki insanların yalnız sanat ve edebiyat çevresinde değil erdem, bilim ve din düşünceleri çevresinde de bir araya getirilmesiyle ortaya çıkacak kardeşlik topluluğumuzun değerleri, bütün insanlığın değerleri olacaktır.*" sözlerinin gerçek düşünce ve kültür insanlarını kendisine çeken bir cazibe ögesi olduğu düşünülebilir.

Masonluğun savunduğu bu etik değerler çerçevesinin dışında, seçkin insanlar topluluğu olması ve bu nedenle üst düzeyde bir ilişkiler ortamı yaratması kuşkusuz, bugün için de geçerli olan cazibe öğelerinden biridir. Bazı yazarların değindiği gibi, gizlilik ilkesi ve ezoterik öğretisinin getirdiği esrarengiz hava, insanların temel dürtülerinden olan merak dürtüsünü uyandırması da Masonluğa olan rağbeti artırmıştır. Bütün bunlar doğrudur. Hatta, Ramsay sonrası Masonluğunun köklerini Templier Şövalyelerine ve ondan da eski Mısır medeniyeti ve Karnak Tapınağı gizemlerine dayandırıyor olması, bünyesinde barındırdığı çağdaş fikirlerin Aydınlanma Avrupa'sının etik değerlerinin oluşmasına yaptığı katkı kadar Aydınlanma dönemi sanatında; edebiyatta, mimaride, müzikte romantik akımların oluşmasına

da katkıda bulunduğu, ciddi yazarların değindiği konular arasındadır.

Bazı kardeşlerimiz, içinde yaşadığımız günlerde, karşı karşıya kaldığımız güncel sorunlar karşısında Masonluğun sessiz ve hatta âciz kaldığı düşüncesini zaman zaman kardeş sofralarında veya özel sohbetlerde gündeme getirmekteler. Masonluk sağlam bir etik çerçeve oluşturmuştur. Bu çerçeve, kişisel davranışlardan toplum sorunlarına kadar uzanan geniş bir perspektifte ilkeler içerir. Masonluğun kişilere ve topluma katkısı bu sağlam etik çerçevedir. Yoksa Masonluk bir kurum olarak dış dünyadaki sorunların çözülmesinde bir rol almaz, tarihte hiç bir zaman da almamıştır. Fransız ihtilalindeki masonik etki Masonluğun "**Özgürlük- Eşitlik - Kardeşlik**" ilkelerini bayrak yapan bir grup Masonun bunu fikir çerçevesinden eylem aşamasına getirme gayretidir. Fransa'daki "Ansiklopedistler" hareketi gene bir grup Mason düşünürün Masonluktan aldıkları ilhamla toplumu aydınlatmaya yönelik bir girişimdir. Tanzimat hareketi de bu türden, örgüt olarak Masonluktan değil, Masonluğun ışığıyla aydınlanmış insan ve vatan sevgisi taşıyan düşünürlerden gelen bir girişimdir.

Masonluğun misyonu, içe ve kişiye yöneliktir. Amacı, Masonun iç dünyasını biçimlendirmek, ona sağlam etik değerler vermektir. Bu sağlam etik değerlerle donanmış Masonun görev yeri ise dış dünyadır. Dünyayı düzeltecek, olayların üzerine gidecek, doğruları savunacak olan, örgüt olarak Masonluk değil, kişiler olarak Masonlardır.

21. yüzyılın başından ileriye doğru baktığımızda, adımını attığımız yüzyılın etik alanında önemli tartışmaların gündeme geleceği bir çağın başlangıcı olduğunu görürüz. 17. ve 18. yüzyıllar nasıl aydınlanma ile Avrupa'da önemli bir devrim yaratmışsa, 21. yüzyıl da, siyasette globalleşme dediğimiz yeni dünya düzeni ve teknolojiye bir grup sıra dışı gelişme ile yeni bir dizi etik tartışmayı gündeme getirme potansiyeli taşımaktadır.

Bunların başında, ülkelerin siyasal ve ekonomik bağımsızlığının ortadan kalktığı veya yeni tanımlar kazandığı, ülke sınırlarının ve kültürel farklılıklarının yavaş yavaş silikleştiği bir dünyada kaynakların paylaşımı nasıl olacak? Ülkeler arasında yasaların uyumu nasıl gerçekleşecek? Global yasalar önünde dünyanın çeşitli yörelerinde yaşayan bireylerin eşitliği nasıl sağlanacak? İnsan hakları ve özgürlükleri

nasıl korunacak? sorularından kaynaklanan etik tartışmalar gelmektedir.

Doğal çevrenin korunması, feminist hareket, eşcinsel evlenmeleri, hayvan hakları gibi eskiden fantezi veya marjinal gibi görünen toplumsal sorunlar etik boyutta tartışmalar gerektirecektir.

Eskiden çok sert tepki gören bazı kavramlar hukuksal açıdan tartışılır olabilecektir. Örneğin Vietnam savaşı sırasında A.B.D'de mahkemelere yansımış olan savaşa katılmayı reddetme davalarında, kişinin haksız savaş durumunda devlete itaatsizlik hakkı A.B.D'de gündeme gelmektedir. Bu konu, özellikle, birey/devlet ekseninde önemli ve zor bir etik tartışma konusudur.

Önceleri tartışılmayan, hayatın ne zaman başladığı, ne zaman son bulduğu konusu günümüzün hassas etik konularından biridir. Kürta-
jın yasallaşmasıyla birlikte, ceninin ne zaman insan niteliğine kavuştuğu, diğer bir deyişle insan hayatının başladığı ve dolayısıyla kürtaj uygulamanın cinayetle eşdeğer olduğu etik açıdan cevaplanmamış bir sorun olarak ortadadır. Bu konuda tıbbi, dinsel ve sosyal çevrelerin farklı yorumları vardır.

Teknolojik gelişmenin sağladığı olanaklarla, ağır yaralı veya ileri de-
recede hasta bir kişinin kalp atışı ve solunum gibi temel yaşam fonksiyonlarının yapay yollarla sürdürülebilmesi, ölümün ne zaman gerçekleştiği konusunu da bir etik tartışma olarak gündeme getirmiştir. Yapay yollarla kalp atışı ve solunumu sağlanan bir hastanın tıbbi bir kural tarafından beyin ölümü gerçekleştiğine karar verilirse, organları alınabilmektedir. Ancak beyin ölümü kararının hangi durumlarda verilebileceği konusunda halen tartışma devam etmektedir.

İyileşmesi olanaksız, acı çeken bir hastanın ölümüne karar verilebilir mi? Karar verilebilirse, bu kararı hastanın kendisi mi, yoksa ailesi mi vermelidir? Hastanın bilinci yerinde değilse ailesinin böyle bir karar vermeye etik açıdan ne ölçüde yetkisi vardır? Böyle bir uygulama yasallaşırsa tıbbi deontoloji (tıbbi etik) açısından yaşamın kutsallığı ve eldeki bütün olanaklarla korunması ilkesi ile ne şekilde bağdaştırılabilir olduğu sorusu etik çevrelerde tartışılmaya devam etmektedir.

Başkasının spermini, ya da yumurtasını kullanarak veya başka bir kadının rahminden yararlanarak çocuk sahibi olmanın hukuki ve etik boyutu nedir? Bu türden bir doğumda analık, babalık hakkı, miras du-

rumu vb. gibi sorunlar nasıl çözümlenecektir? Bu şekilde doğan bir bireyin statüsü ne olacaktır, kendi seçimi olmadan ortaya çıkan bu durum karşısında ileride karşılaşılabileceği olumsuzluklar karşısında hakları nasıl korunacaktır?

Genetik mütasyon, gen nakli veya gen değiştirme gibi teknikler günümüzde canlı klonlamaya kadar uzanan bir perspektif kazanmaktadır. Doğanın dengesini bozma riskini taşıyan bu teknolojilerin ileride yaygınlaşması çok ciddi etik tartışmalara yol açacaktır. Bu tartışmalar çeşitli çevrelerde şimdiden başlamıştır. Diğer taraftan, bu kapsamda veya başka amaçla canlı insanlar üzerinde deneyler söz konusudur. Deneklerin gönüllü olması bu deneylere etik açıdan meşruluk kazandırır mı konusu ileride daha yoğun olarak tartışılacak konular arasındadır.

Kalp, böbrek, karaciğer gibi yaşamsal organların nakliyle bu organlarının işlev yapamaz duruma gelmesi nedeniyle ölümü bekleyen hastalar yaşama döndürülebilmektedir. Ancak organlar, organ bekleyen hastalara karşılık çok az sayıda gelmektedir. Bu durumda öncelik kimlere tanınacaktır? Sıra mı, yaş mı, sosyal statü mü, topluma katkı mı? Ölçü ne olacaktır? Bu konu da önemli bir etik tartışma konusudur.

Bilgisayar teknolojisi ile ilgili bilim adamları, biyolojik işlemcilerin, mevcut silikon kökenli işlemcilere kıyasla ileride çeşitli avantajlar sağlayacağını belirtmektedirler. İleride daha küçük ve daha nitelikli bilgisayarlar, hem yaşayan canlı (biyolojik) birimleri olan, hem de belirli ölçüde zekaya ve konuşma yeteneğine sahip makine canlı arasında varlıklar olma potansiyelini taşıyabilecektir. Etik açıdan bunların statüsü ne olacaktır? Ne türden hakları veya yükümlülükleri olacaktır? Sahibi ile ilişkisi, yasal konumu ne olacaktır, mahkemede tanıklığı söz konusu olabilecek midir?

Görüldüğü gibi, ileriye yönelik etik açısından çok yönlü spekülasyon olanaklıdır. Yukarıda değinilmeyen, düşüncemizin ötesinde bazı gelişmeler de gerçekleşebilecek ve kuşkusuz alıştığımız etik sınırları zorlayacaktır. Düşünsel Masonluğun resmîyete kavuştuğu 18. yüzyıl ve sonrasında etik tartışmalara ve toplumsal etiğin gelişmesine yaptığı katkı, bu kavramların gelişmesine öncülük etmiştir. Şimdi, 21. yüzyılın eşliğinde, dünya toplumu çok daha ciddi etik sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunların kuşkusuz teknik ve yasal çözümleri, gereksiniminin zorlamasıyla, zaman içinde oluşacak ve hukuk sistemlerine

yerleşecektir. Ancak, önemli olan bu çözümlerin insani değerler açısından ne kadar iyi çözümler olduğudur.

Bu karar, insani değerlerin neler olduğu ve bunların nasıl yorumlanması gerektiği ile ilgilidir. İnsani değerlerin çerçevesi, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan ilkelerle oluşturulmuştur. Ancak, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, insani değerler açısından yalnız bir çerçeve oluşturmaktadır, önemli olan, çağın gereksinimlerine göre bu çerçevenin içini doğru yorumlarla doldurmaktır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin oluşmasına katkıda bulunmuş olan Masonlar, kuşkusuz insan haklarının korunmasına ve ileriye dönük uygulamalar karşısında bu beyannamenin ilkelerinin en iyi şekilde yorumlanmasına en büyük yetkiyle katkıda bulunacak gruptur. Masonluk bu yetkiyi ve sorumluluğu, yalnız İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin oluşturulmasına sağlamış olduğu katkıdan değil, insani değerlerin ve insan sevgisinin en saf ve temiz şekliyle bünyesinde yaşatılmış ve yaşatılacak olmasından alır.

Masonik etiket, diğer bir deyişle masonik davranış biçimi, Mason dünyasının kendi içine yöneliktir. Ancak, masonik etik, insanca değerler ve insan sevgisiyle işlenerek oluşmuş olduğundan bütün insanlığın malıdır; Masonlar, yalnız bunları saklamak, korumak ve yaşatmakla yükümlü görevlilerdir. İhtiyaç oldukça, dış dünyada sahip oldukları mevkileri kullanarak, bu etik değerleri ve onların yansımalarını toplumun gündemine getirip, insanları ve insanlığı ilgilendiren uygulamaların bunlar göz ardı edilmeden gerçekleşmesini sağlama görevini üstlenmişlerdir.

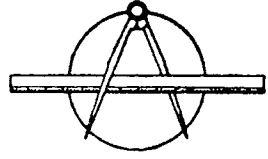
REFERANSLAR

- *Ana Britannica*, 1987 Cilt 8, "Etik"
- *ARKUN, Ender*; "**Masonlukta Ahlâk**" *Mimar Sinan Sayı 119*, ss 103 - 108
- *ARKUN, Ender*; "**Anderson Anayasası, Özellikleri ve Gelişimi**" *Mimar Sinan Sayı 120*, ss 9 - 26
- *CLEGG, R. I.*; "**A.G. Mackey's Encyclopedia of Freemasonry**" 1929

- ÇEZİK, Attila; "**Masonik Eğitimde İçerik, Gelenekler ve Araştırma Yöntemleri**" TOLERANS 1986 -2001 Ocak 1999-Nisan 2001 Dönem Çalışmaları, ss 23 - 64
- GAITANO, Virgilio; "**Ethics and Freemasonry**" Science, Ethics and Communication, Milan 17 -18 May 1996
- JACOB, Margaret C.; "**Living the Enlightenment: Freemasonry and Politics in Eighteenth Century Europe**" New York & Oxford, Oxford University Press 1991
- MARK, Arthur; "**On Ethics and Morality, Fundamentals of Freemasonry**" Reprinted from the Israeli Freemason, Athens Forum 1999
- STEVENSON, David; "**The Origins of Freemasonry: Scotland's Century, 1590 - 1710**" Cambridge University Press 1991

DISIPLIN

Vitali SAPORTA

DISCIPLINE

According to the General Regulations of Lodges, the Worshipful Master is appointed and authorized to settle complete order and harmony upon and amongst the Brethren including the visitors. Any kind of social and human organizations need discipline to hold together its laws, regulations and customs, to be able to make the system operate properly. Everyone seeks for a realm within which, one can feel unlimitedly free. This freedom cannot be the reason to confront with and alter anybody else's realm of freedom. We need discipline to obey the rules and to respect the rights of others. Acting contrary to discipline invites the rule of anarchy. Masonic discipline means absolute obedience to the rules. The Anderson Constitution dated 1723, describes in its duties at which levels the manifestation of discipline is needed. Holding of our emotions, thoughts, wills and behaviors under discipline, becomes part of our education. Lack of discipline takes away harmony, responsibility, mutual trust, fruitful work, education and success from any system of values. Moreover, Masonry cannot persist under these circumstances. Masons are not handicapped to proceed in their works and obey rules under strict discipline. They undergo this fully with free will, whilst they continue to carve their own raw stones. To conclude, we can state the following as a rule:

" Thou shalt know the truth, and the truth will set you free."

Localar Genel Tüzüğü

Madde 6: DİSİPLİN

"Üstadı Muhterem, Loca çalışmalarında ve müzakereelerde Masonluğun eski adet ve geleneklerine uygun, tam bir **düzen ve âhenk sağlamakla** mükelleftir.

Localar, kendi üyeleri üzerinde olduğu gibi başka Localardan gelen üyeler üzerinde de disiplin kurmakla yetkilidirler."

diye yazar.

Birinci cümlede **düzen ve âhenk sağlamak**, ikinci cümlede **disiplin kurmaktan** bahsedilmektedir. Bunun sebebi, bu iki olayın birbirlerinin sebep ve neticesi olmasıdır. Çalışmamızın devamında hep bu olgunun karşımıza çıkacağını ve onun etrafında dönüp dolaşacağımızı göreceğiz. Disiplini tarif edelim; disiplin, Latince **disciplina**'dan gelir. Bir topluluğu yöneten kânnunların, yönetmeliklerin, örf ve adetlerin bütünü anlamına gelir. Başka bir ifade ile bireylerin içinde yaşadıkları gruplara, topluluğa, otorite veya devlete, yasalar, örf ve âdetler çerçevesinde davranışlarını düzenleyen vasıttadır. Örf ve âdetler, toplumların bilgi, ahlâk ve estetik hazinesidir. Bunlar sosyal düzeni koruyan hukuki normların temellerini oluşturur. Zamanı geldiğinde hukuk, bu normların ışığında oluşur.

Devlet veya cemiyet, başka bir deyişle her sosyal teşekkül, kendisine bir sistem yaratmak ve demokratik ise faaliyetlerini eşit hak olgusuna dayandırmak zorundadır. O halde, yasaların mükemmelliği, ulusların kültür ve uygarlık seviyeleriyle orantılıdır ve farklı toplumlarda farklılık göstermesi tabiidir. Bu realite, bizi iki kişinin bile yaşadığı her yerde mutlaka bir disiplinin zorunluluğuna götürür. Robenson bile adada tek başına yaşarken kendine "her sabah mutlaka erken kalkıp, keçiyi sağacaksın, sonra bunları şunları yapacaksın" şeklinde kurallar koymuştur. Yaşamın bir disiplinle sonuçlandırılması özgürlüğün kısıtlanması gibi gelebilir ama, esasında bu yaşamı güzelleştiren en mühim unsurlardan biridir.

Şimdi çok önemli noktaya değinebiliriz. Tek başına yaşayan insan kendi kendine koyduğu kuralları, istediği anda ve şekilde bozabilir, değiştirebilir ancak iki kişi varsa özgürlüğün kısıtlanması hadisesi tezahür eder. Bundan sonra kuralların değiştirilmesi ya **kaba kuvvetle**, ya da **güzellikle**; yani karşılıklı toleransla mümkün olur. Her birimizin özgürlüğü, diğerimizin özgürlüğü ile sınırlıdır. Başka bir deyişle düşünüşte, davranışta, sosyal ilişkilerde kısaca yaşamın her kesiminde özgürlüğümüzü, başkalarının özgürlüğüne teca-

vüz etmeyecek şekilde kontrolümüz altında belli bir disiplin içinde tutmaktayız. Özgürlük ilerlemeyi, yeni fikirlerin doğmasını sağlar. Dinamizm getirir. Sınırlanmayan bir özgürlük ise Kaos ve yıkıma sebep olur. Kısaca, özgürlükten disiplini çıkarırsanız geriye anarşi kalır.

Hiç kimse yalan söylemek, çalmak, cahil kalmak, isyan etmek, ya da herhangi bir kötü veya zararlı suç işlemek amacı ile özgür bir insan olmayı arzulamaz. İnsan özgürce çalışarak hayatını kazanmak, özgürce aklını kullanmak, doğruyu söylemek, başkalarıyla beraber bir arada barış ve uyum içinde yaşamak için özgür olmayı arzu eder. Aslında özgürlük ve anarşi arasında hiç bir bağlantı yoktur. Evrenin yıldızlarla süslenmiş kubbesi altında hiç bir şey özgürlüğün düzensizlik anlamına geldiği ve düzenin ancak bir diktatörün veya zalimin, ya da bir despotun yönetimi altında sağlanabileceği safsatasından daha sahte olamaz. Eğer tarih doğruyu gösteriyorsa, en az özgürlüğe sahip halkların en asi olanlar olduğu görülür. Onlar barbar ve kindardırlar; bu yüzden en çok kargaşa bu tip topluluklarda ortaya çıkar. Öte yandan, özgür düşüncenin, bir insanın doğru olsun veya olmasın, aklına gelen her şeyi söyleyebileceği; ya da düşünebileceği, hoşuna giden herhangi bir fikre inanca veya heves duyduğu; herhan-

gi bir **görüşü** benimseme hakkı olduğu iddia edilemez. Bu gibi kaprisler, bir insanın özgür bir düşünceye sahip olduğu anlamına gelmez, **hiç aklının olmadığını gösterir**. Düşünce özgürlüğü demek, düşünülmesi gereken şey demektir. Özgür düşüncenin ve özgür konuşmanın doğası gereği bir insan kendi başına düşünmeye karar verdiği şeyleri düşünmekle değil, düşünmek zorunda olduğu şeyleri düşünme özgürlüğüne sahiptir. Olayı veya gerçeği kavramayı reddetmek bir düşünce şekli değil, aksine bir düşünmeme şeklidir. Size saatin kaç olduğu sorulursa, cevap verme kararını siz değil, saatiniz verir. Eğer size haftanın hangi gününde olduğumuz sorulursa, ne düşündüğünüzü ve ne söyleyeceğinizi siz değil, takvim belirler. Eğer size tabanı 90 cm ve bir tarafı 120 cm olan bir üçgenin alanının ne olduğu sorulursa, alanı siz değil üçgenin kendisi belirler. **Biz ne olayları üretiriz, ne de gerçekleri yaratırız. Sadece onları buluruz ve onlar her zaman bizden bağımsızdır.** Eğer aklın işlevi olayların ne olduğunu veya olaylar hakkında neyin doğru olduğunu bulmak olsaydı, o zaman bir insanın olayları bilmemek, ya da gerçeklerden sakınmak için düşünce özgürlüğüne sahip olmayı istediğini öne sürmek, düşüncenin doğasıyla çelişirdi. Sahtekârlık ve batıl inançlar en

çok insanların kendi akıllarını kullanma özgürlüklerinin en kıstıtlı olduğu toplumlarda görülür. Onların olayları veya gerçekleri bulmalarına izin verilmemiştir. Özgür olabilmek için akıllı kullanabilmek gerekir. Ancak hakiki özgürlük, derin bir içgörüyü gerektirir. Dünyada en zor şey de insanın kendini tanımasıdır. "Ne iseniz o olunuz, yeter ki ne olduğunuzu iyice anlayınız." Kendinizi olduğunuz gibi anlayabilerseniz, kendinizi değiştirme gücünü kazanabilirsiniz.

Kritik = tenkid, bir insanın herhangi bir alanda veya konuda kendi aklını serbestçe kullanması ve bulduklarını bildirme, ve eğer kanıtladığı şeyler (kendi hatası dışında) başkaları için acı verici, strese sokucu veya kötü bile olsa cezalandırılmaması özgürlüğünden başka bir şey değildir. Masonik tenkid ise sorunlar üzerinde kendi aklını kullanma ve böyle yaptığı için hiç bir kanun veya otorite tarafından cezalandırılmadan bulunduğu herhangi bir sonucu veya gerçeği bildirme özgürlüğüdür. Bizler bu özgürlüğe sahibiz, çünkü Masonlar, çalışmak ya da ücretlerini hak etmek özgürlüğüne sahip oldukları kadar, düşünme ve konuşma özgürlüğüne de sahiptirler. Bu özgürlük bir Nirengi Noktası olduğu için, Masonlar özgür, eksiksiz ve hiç bozulmamış kritiğe sahiptirler. Hiç kimse bu kritiği kullanınca herhangi bir şey veya her-

hangi bir kişi tarafından cezalandırılmaz ya da sorgulanamaz. Tenkidin hata bulmak, ya da meseleleri çarpıtmak, veya herkesi kötülemek, ya da yanlışlıkları sergilemek anlamına geldiği veya yıkıcı bir şekilde konuşmak için bir tür hırstan başka bir şey olmadığını öne sürmek nerede olursa olsun yanlıştır. Tenkid ve hata bulmak arasında akıl alır hiç bir bağlantı yoktur ve böyle olduğunu düşünen bir insan mantık hatası yapmaktadır. Bir insan kendi aklını herhangi bir konuda serbestçe dolaşması için özgür bıraktığı zaman; hataları değil, olayları ve olaylar hakkındaki gerçekleri aramaktadır; bulduklarının iyi haber veya kötü haber olması bulunduğu olayların ve gerçeklerin ne olduğuna bağlıdır. O kimdir ki olayları dikte edebilir! Eğer olayları kendi istediği şekle sokmaya çalışsaydı kendini tanrı zannetme yanılığınca düşmez miydi ? Ne bulursa onu bildirir. Eğer bir şey kötüyse öyle söyler; eğer bir şey iyiye o da onu söyler.

Biz kendimizi hiç bir zaman mü-kemmel olarak kabul etmiyor ve ham taşımızı hep yontmaya çalışıyoruz. Ancak bu çalışmalarımızda duygularımızı, düşüncelerimizi arzu ve davranışlarımızı olabildiğince serbest bırakmıyor, ritüellerimize bağlı olarak ve orada bizlere emredilen ve hiç birimizi rahatsız etmeyen belli bir disiplin altında yapıyoruz. Bizler

ritüelimizden mülhem olarak gayrimuntazam olan her şeyden uzak durur, masonik disiplinin bir düzen şartı olduğunu, onsuz ahenk içinde hiç bir ilerici hamle yapılmayacağını hür irademizle idrak ederiz. Hepimiz fikir ve düşüncelerimizi masonik disipline bağlı olarak açıklama özgürlüğüne, hakkına haiziz. Özgürlükle disiplinin arasındaki ölçüyü kavrayan Mason, özgürlüğünün kısıtlanmadığını ve şerefine zedelendiğini kavrar, bunun bir ceza veya itaata zorlama vasıtası olmadığını bilir.

Söyleyecek çok şey varken susmak, aksine söyleyecek bir şeyimiz yokken Üstadı Muhteremin emri üzerine konuşmak, masonik disiplini ifade ederken; Kardeşlerin çalışmamızı ilgi ile sonuna kadar dinlemesi masonik hoşgörüdür. Masonik disiplin ve hoşgörünün temelinde **sevgi** vardır ve işte bu sevginin varlığı, zorlamaya dayanmayan düzeni yaratır. Masonluğun üstün bir özelliği ve hep giderek güçlenmesinin nedenlerinden biri de **Özgürlük-Disiplin** ikilisinin uyuşması gibi **Tolerans** ve **Disiplini** de yoğurup bir araya getirmiş olmasıdır. Masonik disiplinimizde biraz sonra göreceğimiz gibi zamanla kazanılmış, bir çok deneyle yerleşmiş, yazılı olan ve olmayan, çok güçlü ve değerli geleneklerimiz vardır.

Masonik disiplin, masonik kurallara uygunluk demektir !..

Masonik dernek ve teşkilatların kurulması öncelikle devletin kanunlarına, saniyen Spekülatif Masonluğun kurulduğu tarihlerde kabul edilmiş kendine özel Anayasa, örf ve adetlerine göredir. 1723 yılında tamamlanan Anderson Nizamnamesinin Yükmülülükler Bölümü:

1. Tanrı ve Din Üzerine.
2. Devlet Memurları Üzerine.
3. Localar Üzerine.
4. Üstatlar, Nazırlar, Kalfalar ve Çıraklar Üzerine.
5. Çalışma Sırasında Zanaatın Önemi Üzerine.
6. Davranış Üzerine:
  - a) Locada çalışmalar sırasında,
  - b) Çalışmaların bitiminde Kardeşler dağılmadan evvel,
  - c) Loca dışında ve yabancı bulunmayan buluşmalarda,
  - d) Yabancılar önündeki buluşmalarda,
  - e) Evinizde ve etrafınıza karşı,

şeklinde 6 genel maddede toplanmıştır.

Loca içindeki uygulamalarda, oturma yerlerimizden, hitap tarzına kadar hemen hemen her yerde 6. Maddenin ruhunu ve

emirlerini hissederiz. Olaylar karşısında Loca içinde ve dışında içimizden yükselen duygu ve heyecanlar ne olursa olsun, işte bu disipline bağlılığımız sayesinde gerçekleri görmemiz ve iyiye ve doğruya ulaşmamız mümkün olmaktadır.

Görülüyor ki disiplin şartlarımız, Masonluluğumuzun intizam şartlarını oluşturmaktadır. Bu disiplini ilerlemeyi engelleyen tutuculuk unsuru olarak yorumlar ve reddedersek, Gayri Muntazam Masonluğun görüş alanına girmiş oluruz. Bu takdirde tekrisin anlamını kavrayamamış bir kişi, bir haricinin durumuna düşmüş oluruz. Nitekim Gayri Muntazam Mason teşekküllerinde (*Grand Orient de France*) Tanrı, Kutsal Kitaplar ve İnanç konuları aşırı bir tolerans ve vicdan özgürlüğü içinde ele alındığından onlara bağlı üyelere, hakikatte doğru olmayan **Ateist ve Dinsiz** ithamları yapılabilmekte ve Masonluğa karşı cephelerin iftira malzemesi haline gelmektedir.

Halbuki İngiliz Masonları, 27/12/1815'te Eskiler (Teist tarafı tutuyorlardı - York Büyük Locası) ile Yeniler'in (Deist tarafı tutuyorlardı - İngiltere Büyük Locası) anlaşması (İngiltere Birleşik B. L.sı) şeklinde ifade edilen yeni metin **İNANÇ** maddesini:

"Mason, vicdanının sesinin aksine hareket edemez. Dini ve ibadet şekli ne olursa olsun teşkilattan çıkarılamaz. Yeter ki, Evrenin Ulu Mimarına inansın ve ahlâkın yüce görevlerini yerine getirsin."

şeklinde kabul etmişlerdir. Son olarak İngiltere Büyük Locası, 4 Ağustos 1929 da 8 Maddelik **İntizam Beyannamesi**'ni yayınlayarak bugünkü Ritüellerimizde yer alan ve:

Bir Locanın muntazam bir Büyük Loca tarafından tesis edilmesi, Locada çalışan Masonların usulü gereğince tekris edilmesi, yani Evrenin Ulu Mimarına, ruhun ölmezliğine inanması, yeminini Kutsal Kitaplar üzerine etmesi. "Bunlara ilaveten Locada dinî ve politik tartışma yapılamayacağı, Üç Büyük Nur'un Kutsal Kitaplar, Gönve ve Pergel olduğu, kadınların üye kabul edilemeyecekleri, eski nizamlara, örf ve adetlere sıkı şekilde riayet edilmesi" şeklinde özetleyebileceğimiz esaslar, disiplin şartlarımızın temelini oluşturmaktadır.

Türkiye Büyük Locamız, 1965 te İskoçya Büyük Locasınınca yapılan bir konsekrasyon merasimiyle tanzim olunmuş ve 1970 yılında da İngiliz Büyük Locası tarafından muntazam bir obediyan olarak kabul ve ilan edilmiştir. Dolayısıyla Üniversal Masonlu-

ğün adı geçen prensiplerine bağlılığımız, her muntazam Kardeşin yenilikler aramaması şartını disipline eder. Hakikati aramak kuralı, bu kurallara uyararak geçerlidir. Dolayısıyla bahse konu intizam şartları, Masonluğun hedeflerine birliktelik içinde ulaşmak, ortak çalışmalarımızı uyumlu ve verimli bir biçimde sürdürebilme ve özgürlüğümüzü de koruyabilmek için tesis edilmiş değerlerdir.

Öte yandan, duygularımızı, düşüncelerimizi, arzu ve davranış-

larımızı disipline ederek geliştirebildiğimiz için disiplin, aynı zamanda eğitim olgusudur deriz. Disiplin olmayan yerde uyum, sorumluluk, karşılıklı güven, verimli çalışma, eğitim ve başarı olmaz; kısacası bir bireyi olduğumuz Masonluk olamaz. Masonik disiplin (Masonry self-disciplined) şudur:

HAKİKAT'i bileceksin ve HAKİKAT seni HÜR kılacak.

Evrenin Ulu Mimarı disiplinimizi ebediyen korusun.

KAYNAKLAR

Masonik Disiplin - Tolerans ve Davranışlar, Gökkuşluğu. pp. 42-48,

Disiplin - Mektuplar, pp. 69-71

Masonlukta Disiplin - M.S.105, pp. 65-71

Masonlukta Disiplin ve Hürriyet, M.S.62, pp. 76-79

Ceza, A. Mason S. p. 198; Disiplin pp. 239-240, Disiplin Kurulu pp. 240-241, Çıkarma pp. 215-216, Suç "Masonlukta" pp. 924-925, Uzaklaştırma p. 1026, Yargulama p. 1075

Disiplin Nedir?, Türk Mason Dergisi, 14 pp.698-699

Disiplin, Hoşgörü - Kuvet - Güzellik. M.S.71

Hürriyet - Disiplin - Dinamizm - Statizm, M.S.15, pp. 20-26

Masonlukta Disiplin, Doğuş K. Y. 9, pp. 186-188

Masonic Crimes and Punishments, Jurisprudence, pp. 349-378, Masonic Trials pp. 391-398

Hürriyet ve Disiplin, Nur - Çıtrak 89, pp. 81-83

Masonlukta Disiplin Özgürlüğü Kısıtlar mı?, Süreyya, p. 27

Masonry Self Disciplined. More about. pp. 179-185

Kendini Disiplin Altına Sokmak. pp. 120-125

Masonik Disiplin ve Hoşgörü Arasındaki Denge, Doğuş K. Y. 12, pp. 53-55

DOGMA - DOGMATİZM - MASONLUK

Yusuf KÖKDAMAR(*)

DOGMA - DOGMATISM - MASONRY

The thoughts, principles, beliefs and rules; accepted as the proven truth without any suspicion are the dogmas. The dogmas are classified as positive and negative, whereas in religions, as sacred and non-sacred. The positive and sacred dogmas do not handicap improvement and are in compliance with the changes in time. Negative and non-sacred dogmas prevent improvement, cannot catch up with the present time and leave the humanity behind developments. To convert a system or a teaching to an unchangeable rule mass is also dogmatism. Dogma and dogmatism

---

(*) *Yusuf KÖKDAMAR K. 1928 doğumludur. İlk, orta, lise ve yüksek tahsilini İzmir'de yaptı. 1951 yılında "İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu" (YETO) "Dış Ticaret ve Konsolosluk" bölümünden mezun oldu. İş hayatı; bir ihracatçı şirketin muhasebe müdürlüğü ve mali müşavirlik görevini yürütmekle geçti.*

Emekliliğinden sonra okumak, araştırmak, incelemek ve öğrenmek başlıca meşgalesi oldu. İlmî, felsefî, dinî, ahlâkî ve sosyal konular üzerine birikimlerini kaleme aldı. Bazı Lions ve Rotary kulüplerinde, vakıf ve derneklerde, yukarıda değinilen konuları içeren 75'i aşkın konferans verdi.

12.10.1976 günü 13 numaralı Nur Muh. L.'sında tekris olan Yusuf KÖKDAMAR K.; Muhk., Hat., Kut. Kit. Em. ve I. Na.'lık görevlerini yapmıştır.

Mimar Sinan Dergimizde çeşitli çalışmaları yayınlanan Yusuf KÖKDAMAR K. 04.11.2002 günü Ebedi Maşrıka intikal etmiştir.

are present in religions, too. But, of the rules of religion can be interpreted in accordance with the reality and science of the present time and can be experienced in that way, it can be purified from dogmatism and becomes the live rules of life. Masonic belief has the rules and the principles, strongly connected to belief in immortal soul and God, but interpretes these with the support of wisdom and contemporary science; applies to daily life afterwards. For that reason, it cannot be said that there are dogmas in Masonry. But if there is, it should be said that they are sacred and positive dogmas. It is essential to evaluate dogmas, as positive or negative, sacred or non-sacred, by checking whether the methods mentioned above are used or not. Masonry does not accept dogmas, generally speaking, but respect the positive and sacred ones.

GİRİŞ

Ussal ve çağdaş hiçbir öğretisi ve sistem, dogmaya kucak açmaz. Localarda yapılan konuşma ve konferanslarda, masonik dergi ve kitaplarında, Masonluğun da dogmaya kucak açmadığı devamlı dile getirilir. Ancak dogma ortaya geldiğinde, anlamı üzerinde gereği kadar durulmadığı için, farklı anlamlar sebebiyle bazı yorum uyuşmazlıklarına rastlanmaktadır. Bu sebeple terimin genel, dinsel, felsefesal, ansiklopedik ve terminolojik anlamlarının, ama bilhassa etimolojik anlamının (**asıl ve kök anlamının**) bilinmesi, terimin yorumlanması ile ilgili bazı güçlükleri ve anlaşmazlıkları önleyecektir.

DOGMA: (Tanımı ve Grupları)

1- Etimolojik (Kök, Esas) Anlamı:

- a) Kelime olarak "**Kesinlik**" veya "**Kat'i Kanaat**" anlamındadır.
- b) Yunanca'da "**İyi görünmek**", Latince'de "**İyi Görünen**" demektir.

2- Genel Anlamı:

"Bir otorite tarafından vazedilip, doğruluğu ispatlanmış gibi kabul gören, her türlü inceleme ve eleştirinin üstünde tutulan, denemesiz ve tartışmasız kabul edilen ilke, kural, düşünce, inanç, kavram."

Bu tanıma giren dogmalar din dışında bulunan dogmalardır. Örneğin:

- a) Aristo dogmaları
- b) Hukuk dogmaları (*Örneğin; Engizisyon hukuku*)
- c) Bilim dogmaları
- d) Tıp Dogmaları
- e) Felsefe dogmaları vs.

3- Dinsel ve Felsefesal Anlamı:

"Tanrı Kelâmının (Sözünün) öğrettiği bir iman düzeninin düğümlendiği ana nokta"....."Bir dinî veya felsefi öğretinin temel noktası" Dikkat edilirse bu tanımında, bir dinin veya felsefi öğretinin tümü değil, sadece iman düzeninin veya felsefi öğretinin; temel noktası, düğümlendiği ana noktası dogma tanımına girmektedir. (*)

Maalesef zamanımızda dogma terimi; aydın kesimimiz tarafından dahi, umacı bir terim olarak, genelde olumsuz ve menfi bir açıdan ele alınmakta, hep bu umacı vasfı ve anlamı üzerinde durulmaktadır. Dogma teriminin bu etimolojik, ansiklopedik, felsefesal ve dinsel tanımlarından sonra, dilerseniz beraberce bu terimi ortaya koyarak karnını şöyle bir yaralım ve içine girerek anlamını tahlil edelim.

Biraz önce söylediğimiz **Kesinlik** ve **Kat'i Kanaat** anlamlarında (Etimolojik yani kök anlamda) dikkat edilirse, iyi veya kötü ayırımı yok.

(*) *Yukarıdaki iman'ın tanımında belirtilen "İman düzeninin düğümlendiği ana nokta" ifadesinin açıklamasını, İslam Dininden örnek vererek yapalım.*

Müslümanlığın kutsal kitabı olan Kur'an üç gurup konuyu içerir:

1- İnanç: İtikadi Esaslar: Allah'a, Peygamberlere, Meleklerle, Kutsal Kitaplara, Âhret Gününe ve Kader'e inanmak.

2- İbadet: Ameli Esaslar: Namaz, Oruç, Zekât, Hac.

Buradaki 1 ve 2 no.lu paragraflar dinin iman kısmını teşkil ederler ve kutsal dogmadırlar ve "İman düzeninin düğümlendiği ana nokta" tanımının içine girerler. Bütün bunlar Tanrı ile insan arasındaki ilişkilerdir.

3- Muamelat: Bilimle ilgili âyetler ile, miras hukukunu, borçlar hukukunu, ceza hukukunu, devlet hukukunu, sosyal hukuku ve sosyal yaşamı ilgilendiren âyetleri içeren, pozitif hukukun ve sosyal nizamın alanına giren kısımdır. Bu kısma giren âyetler; gelişen çağdaş bilime ve içinde yaşanılan zamanın şartlarına, çağın hukuksal ve sosyal gerçeklerine ve kamu yararına paralel ve uygun olarak ele alınır, zenginleştirilerek yeniden biçimlendirilir. Kur'an'da da böyle davranılması istenir ve böyle telkin edilir. Bundan dolayı muamelat denilen bu üçüncü gurup, dogma tanımına girmez. Bu gurup; insanla insan, insanla toplum arası sosyal ilişkilere aittir.

Dogmalık vasfı; bir şeyin **kesinliğinden** ve ona **kat'i bir kanaatle** **bağlanılmasından** ileri gelmektedir. Dogmalık vasfının tespitinde ilk ve ana hareket noktası budur. Yani konusu müspet veya menfi nitelikli olsun, bir düşünceye, ilke, kavram ve kurala **kesin ve kat'i kanaatle** bağlanılıyor ise, o dogmadır. Bundan dolayı dogmayı sadece olumsuz ve menfi cepheden değil, iki taraflı ele almak gerekir.

Bu tanımlamadan hareketle dogma; mahiyetine göre; **müspet** ve **menfi** olmak üzere iki tür olarak ortaya çıkmaktadır. Bilimsel, düşünsel ve inançsal gelişmeleri engelleyen, akla, bilime ve çağa ters düşen dogmalar **menfi dogmalar** olup, buna karşılık gelişmeyi engellemeyen, akla, bilime ve zamanın realitesine uygun olanlar ise **müspet dogmalardır**.

Dogma vardır; insanlığı her zaman ebedi mutluluğa ve Hakikate yönlendirir, örneğin; Allah'a ve Ruh Ölmezliğine inanmak gibi; dogma vardır; insanlığı asırlarca cehaletin ve taassubun karanlığında ve bataklığında sürükler; Aristo dogmaları, Orta Çağ engizisyon hukuku dogmaları gibi...

Din alanında bu ayırım; müspet olanları "**Kutsal Dogma**", menfi olanları da "**Dışkutsal Dogma**" olarak dile getirilir. Örneğin; rasyonalist felsefeci Cemil SENA, "*Hz. Muhammed'in Felsefesi*" adlı eserinde "Kutsal Dogma" deyimini kullanmıştır. "*İslam Dininin kutsal dogmalarında ve Hz. Muhammed'in kendi hayat girişimlerinde, uygulanabilirliği durduracak hiçbir işaret yoktur.*" der.

Mukbil GÖKDOĞAN K. 24.Aralık.1979 tarihli konuşmasında; Masonlukta da var olan "**Allah'a** ve "**Ruhun ölümsüzlüğüne**" olan inançlarımızı ve keza 24.Aralık.1978 tarihli konuşmasında da Skoç Ritinin 1762 ve 1786 tarihli Anayasalarını "**Saf Dogmalar**" olarak nitelendirmiştir.

Dış kutsal dogmalara örnek; gerçek Hıristiyan dini ile alakası olmayan; Orta Çağ kilise dogmaları, Orta Çağda papaların ve ruhban sınıfının ortaya attığı dogmalar veya genelde bağnaz, dinci, antilaik ve fundamantalist zihniyet tarafından ortaya atılan ve dine mal edilmeye çalışılan, ama gerçek din ile ilgisi olmayan dogmalar gösterilebilir.

Dogmanın anlamını ve türlerini böylece gördükten sonra, hassasiyet gösterilmesi ve yapılması gereken davranış şudur: Önümüze dogma olarak çıkan düşünce, inanç, kavram veya kural; gelişmeyi, tekâmülü ve yeniliği engelliyor mu, engellemiyor mu, akla, bilime, gelişen çağın

realitesine ve yorumlarına ters düşüyor mu düşmüyor mu onun üzerinde durmaktır. Dogmanın müspet, menfi veya kutsal, dışkutsal olduğunun tespitinde ölçü ve mihenk budur. İşte, karşı gelinmesi gereken dogmalar: böylece mihenk taşına vurulduktan sonra ortaya çıkan menfi ve dışkutsal nitelikli olanlardır.

DOGMATİZM (DOGMACILIK):

1- Bir takım ilkeleri ve kuralları, her zaman için geçerli ve değişmez doğrular olarak kabul etmek.

2- Düşünsel, felsefesal, ahlâksal veya dinsel bir öğretiyi veya sistemi, değişmez kurallar yığını haline getirmek.

Dogmacılığın bu tanımına uyan hallerde, sistemlerde veya öğretilerde, dogmatizm var demektir. Değişmeyi reddeden yani değişmezliği prensip edinen sistemlerin tümü, bilimsel de olsalar dogmatiktir. Yani dogmatizmde; *"Değişmez doğrular olarak kabullenme"* olayı vardır.

Konuya daha geniş ve objektif bir açıdan bakarsak, dogmatik olmak bir yöntemdir. Düşünce tarihinde, felsefede, dinlerde ve sair sistemlerde ve hayatta, dogmatik yöntemlere çok rastlanmaktadır. Eğer filozof; gerçek varlık somut olan maddedir demeseydi ve değişmez doğru olarak bunu savunmasaydı, felsefenin iki ana dalından biri olan materyalizm nasıl oluşurdu? Keza bir diğer filozof; hayır hakikat ve varlık; somut olmayan yani soyut olandır, idea'dır, düşüncedir, ruhtur demeseydi ve bunu değişmez doğru olarak savunmasaydı, felsefenin diğer ana dalı olan Spiritüalizm ve İdealizm nasıl oluşurdu?

Biraz daha geniş açıdan bakalım: Felsefeciler, sosyologlar, düşünürler, din kurucuları ve peygamberler konuşmuşlar, konuşmuşlar; insanlığın binlerce yıldan bu yana peşinden gittiği, felsefe kolları, dinler, sosyal, siyasal ve ekonomik sistemler, doktrinler ve ideolojiler oluşmuş. Böylece birbirinden farklı olan düşünsel, felsefesal, dinsel, sosyal, siyasal ve doktriner her sistem; kendine özgü bakış açısı, farklı yapısı ve niteliği ve karakteristiği içerisinde, sadece benimki doğrudur iddiasıyla kendi sistem veya öğretisinin oluşumunu tamamlamış.

Ama müşterek bir yanları var, o da hepsinde yöntem aynı, yani dogmatik; yani kendi düşünce, inanç, prensip, ilke ve kurallarının her zaman için geçerli değişmez doğrular olduğunu savunan yöntem. Bu sistemlerden, öğretilerden ve kurumlardan bazıları mutluluk, bazıları mutsuzluk vermiş, bazıları yararlı bazıları yararsız, bazıları yapıcı bazıları yıkıcı, bazıları gelişmeyi engelleyici, bazıları da teşvik

edici olmuş, bazıları insanlığı dar kalıplara sokmuş, bazıları da aydınlığın ve gelişmişliğin derin ufuklarına ulaştırmış.

Demek istediğimiz; Dogmacılık veya dogmatik yöntem; dogmada olduğu gibi biri **menfi**, diğeri de **müspet** olmak üzere karşımıza iki tür olarak çıkmaktadır. Yine örnek vererek açıklayalım: Biraz önce demiştik ki; bir takım ilkeleri ve kuralları, her zaman için geçerli ve değişmez doğrular olarak kabul eden bir sistem dogmatiktir. Masonluğun kendi landmarklarını, geleneklerini, kurallarını, ve prensiplerini değişmez doğrular olarak asırlar boyu koruduğunu ve geçerli kıldığını hepimiz biliriz. O takdirde, Masonlukta da dogmatik bir yöntem vardır diyemez miyiz? Masonluk ilke, kural, landmark, gelenek ve prensiplerinin korunması açısından bu kadar muhafazakâr olmasaydı, üç asra yakın bir zaman ayakta kalabilir miydi. Ama şu hususu ehemmiyetle belirtelim ki, Masonluğun bu yöntemi; akli, bilimi, gelişmeyi ve çağın realitesini köstekleyici değil, bilakis destekleyici ve hakikate yöneltici olması dolayısıyla, **müspet** bir dogmatik yöntemdir.

DİNDE DOGMA VAR MIDİR?

Sorunun, bir açıdan bakıldığında *dinde dogma vardır*, bir diğer açıdan bakıldığında *dinde dogma yoktur*, olmak üzere birbirine karşıt iki cevabı vardır:

1- Dinde dogma vardır:

Dinin skolastik ve ortodoks anlayışı ve düşüncesi; imanı ve dinin tümünü dogmalaştırır. Çünkü bu anlayışlara göre; dinin zahiri (*Dış ve aşikâr*) (*Fr.Exotérique*) anlamının dışına hiçbir zaman çıkılamaz, başlangıçta nasıl açıklama ve yorum yapıldıysa, çağlar boyu o hep öyledir ve öyle kalır; hiçbir şekilde farklı (yani gelen yeni çağa uygun) anlam ve yeni yorum getirilemez. Böyle uygulanan bir din anlayışında hem dogma, hem de dogmatizm vardır. Bu durumda birey ve toplum, içinde bulunduğu çağın bir adım ilerisine gidemez, çağ dışı kalır. İşte bu şekilde oluşan ve uygulanan bir din anlayışına bakıldığında; din bir dogmalar yığını haline gelmiş olarak karşımıza çıkar.

Kezâ; dini politikaya ve devlet işlerine karıştırmaya ve kendi çıkarlarına alet etmeye yeltenen bazı cahil, bağınaz, teokrat, antilaik ve fundamantalist kişi ve kesimlerin, kendi maksatları istikametinde dini yorumlayarak ve peygamberi de kendi istedikleri gibi konuşurarak, gerçek dinle alâkası olmayan boş ve batıl inançlarla ve hurafelerle oluşturdukları ve tezgâhladıkları "uydurulmuş din" de; baştan sona

dış kutsal dogmalar ve dogmatik davranışlar yığındır. Bu gibi kişi ve kesimler, saf halkın vicdanına girerek o vicdanları, istikametlerini ve yörgüngelerini değiştirerek tutsak ederler. İşte, dogma ve dogmatizmin var olduğu en geniş ve endişeli alan, katmerli dogmaların ve katı dogmatizmin bulunduğu bu alandır.

2- Dinde dogma yoktur:

a- Dinin tefsir, yorum ve uygulanmasında, geçmiş asırların bilgi düzeyine göre yapılmış, kalıplaşmış ve dondurulmuş yorum, açıklama ve tefsirlere saplanıp kalmadan, ulaşılan her yeni zamanın bilimine ve gelişen çağın realitesine uyum sağlayan yeni tefsir, açıklama ve yorumlar getirilerek, dinin çağa uygun anlamına ve uygulanmasına gidilir ise, din asla dogmalar yığını olmaz ve dogmatizme de saplanmaz.

b- Dinin bir de batını (*Fr. Ezotérique*) yani iç, içrek, gizli ve deruni yanı vardır. Örneğin; Yahudilikte Kabbala, Hıristiyanlıkta Hıristiyan Mistisizmi, Müslümanlıkta da Tasavvuf, gibi. Böyle ezoterik sistem ve öğretiler; dinin ve inanç sisteminin zahiriyle kalıplaşmayıp, zaman ve çağlar içerisinde farklı ve yeni yorum, tefsir, içtihat ve açıklamalar ile, asıl ve öz anlama ve verilmek istenen gizli ve esas mesaja ve Hakikate ulaşmak için; insan aklının, sezgi, tefekkür, bilgi ve idrakinin vараbileceği derinliklere kadar girerler. Yani dogmanın ve dogmacılığın (*Dogmatizmin*) tutsaklığından kurtularak, özgür ve hoşgörülü bir anlayış içerisinde, çağdaş bir yaklaşımla, inanç ve iman konularını ele alırlar. Böyle düşünülür, inanılır, uygulanır ve davranılırsa; saptırılmamış, dejenere edilmemiş saf ve temiz din ve onun içindekiler, dogma sayılmaz. Ama ille de dogmadır denilmek isteniyorsa; bu takdirde onlara "*Kutsal Dogma*" denilmesi doğru olur.

c- Dinde ana tema "İman" dır. Yukarıda dogmanın dinî anlamdaki tanımına (Md. 2) göre de; iman düzenin düğümlendiği ana noktanın dogma olduğu belirtilmiştir. **Halbuki aslında; "Dogma" ile dinin esası olan "İman"ı birbirine karıştırmamak gerekir.** Genel anlamda dogmada; konunun sorgulamasız, eleştirisiz, tartışmasız ve ispata gidilmeden ispatlanmış gibi kabullenilmesi olayı vardır. Dogmanın özgün karakteristik vasfı budur. İmanda ise konu; asla bilinemeyecek, tanıtlanamayacak ve deneyle asla ispatlanamayacak olandır. Bundan dolayı bu alanda ispata ihtiyaç duyulmaksızın inanma, bağlanma ve kabullenme vardır. **Bu sebeple "İman" dogma değildir.** Örneğin; "Allah"ın ne olduğu bilinemez ve bilimsel deneyle de ispat olunmaz.

Masonik kitapları ve localarda yüzlerce konferansı olan Tamer AYAN K. İman, İtikat ve dogma konusunu işleyen bir yazısında şöyle diyor:

"Dogma, iman'dan farklıdır. İman, asla ispat edilemeyecek kabul etmesine karşın; dogma, herhangi bir otoritenin söylediğini ispatlanmış gibi kabul etmektedir... Tanrı ve ruhun ölmezliği kavramları, dogma değil; iman ve itikattir."

Keza: *"İnan (Os. İman); asla bilinmeyecek olana bağlanma anlamını dile getirir"* şeklinde açıklamada bulunan Orhan HANÇERLİOĞLU; imanın dogma olmadığını belirterek, temel anlamda dogma, asla ne olduğu bilinmeyecek ve ne olduğu tanıtlanamayacak olanın kabul edilmesini dile getiren "İman" dan ayrılır, diyor. (Felsefe Ansiklopedisi. Cilt 3 - *İnak, İnakçılık, İnan, İman*)

Yukarıdan bu yana tüm söylediklerimizden şu kanaata varabiliriz: Her çağın gerçeği ve bilgisi; o çağın gerçeği ve bilgisidir. Bir kavram, düşünce veya inanç; ortaya çıktığı zamanın veya çağın bilgisi ve yorumu ile sınırlanmış ve kalıplaşmış olarak, değişmeden, gelecek çağlara aynen intikal ediyorsa, o dogmadır. Zira bu yöntemle dogma; sadece kendi çağının kalıplaşmış realitesini aksettirir. Ancak; o kavram'ın, düşünce veya inanç'ın dar kalıbı açılıp, ulaşılan her yeni çağın bilgi ve realitesine uyum sağlayacak ve yorumlanacak şekilde ele alınırsa, dogmalık vasfı kalmaz, yaşayan bir kavram ve düşünce haline gelir.

Yani, bir şeyin dogma olması veya olmaması:

- Bizim düşüncemize, tutumumuza ve ona bakış açımıza,
- Onun üzerine aklı önder ve bilgiyi de rehber yapıp yapmamamıza,
- Onu gelişen çağla bağdaştırıp bağdaştırmamamıza,
- Dar ve değişmez kalıba sokup sokmamamıza,
- Diyalektiğe veya dogmatizme yönelip yönelmememize
- Yeni yorum ve açıklamalara tabi tutup tutmamamıza bağlıdır.

Böylece, bizim tutumumuz ve davranışımız; dogma olmayan bir kavramı dogma yapabildiği gibi, dogma olan bir kavramı da dogma olmaktan çıkarabilir. Bir düşünceyi, inancı veya dini, dogmalar yığını haline getirmek veya dogmalıktan çıkarmak bizim düşüncelerimize, bakış açımıza, tutumumuza, değerlendirmemize ve davranışlarımıza bağlıdır. Bu değerlendirme, bakış açıları, yorum, düşünce ve davranış farklılıklarından dolayı; aynı kavram, veya inanç; birisi için **dogmadır**, bir başkası için **dogma değildir**, olabilir.

Bu kısa açıklamadan sonra, Şu ikinci kanaata da sahip olabiliriz: dogmadan ziyade, asıl üzerinde durulacak olan; dogmatik olmamaktır. Korkulacak olan; dogmadan ziyade, dogmatik olmayı insanın ve toplumun huyu, tabiatı ve davranış biÇimi haline getirmek, dogmatizmin tutsağı olmandır. Dogma var mıdır, yok mudur dan çok, dogmatizm denilen tutum ve zihniyet var mıdır, yok mudur, asıl üzerinde durulacak husus budur.

Anlıyoruz ki, önemli olan zihniyettir. Dogmatik olmayan bir zihniyet; mevcut dogmaları ıslah eder, akıl ve bilgi terazisinden geçirerek onları dogmalıktan arındırır. Ama dogmatizmin tutsağı olan bir zihniyetin tutumları, alışkanlıkları ve davranışları; mevcut dogmaları devam ettirir, giderek katılaŐtırır ve hatta yeni yeni menfi ve dışkutsal dogmalar yaratılmasına sebep olur.

Bütün bu açıklamaların ardından Şöyle bir neticeye de varabiliriz: Konunun mahiyetine, yönlendirmesine ve amacına vakıf olmadan ve bizi nereye gtirdiğini anlamadan, bu dogmadır ve bu da dogmatik bir davranıŐtır dememek, yani dogma ve dogmacılık hakkında hüküm verirken dogmatik olmamak gerekir.

MASONLUĞA GELİNCE

Dogma ile ilgili bütün bu açıklamalardan sonra, dogma terimine objektif ve etimolojik olarak bakıldığında Masonluk da baştan sona dogmalarla doludur denilebilir. Masonlukta, Operatif dönemden baŐlamak üzere ve Spekülatif Masonluğun baŐlamasıyla da ilave olunan ve asırlardan beri var olan; landmarklar, semboller, alegoriler, gizli kelimeler, sırlar, ilkeler, kavramlar, gelenekler ve kurallar vardır. Masonluk ve Masonlar bütün bunlara **kesin olarak bağlıdır**. İŞte bu **kesinlik**; dogmanın etimolojik anlamına göre onlara dogma vasfını vermektedir. Ancak bunlar; akla, bilime ve aĐdaŐ düşünceye ve yorum karşı olmadıkları ve gelişmeyi ve tekâmülü engellemedikleri için, müspet ve kutsal dogmadırlar. Bizler onların her biri üzerinde, serbestçe akılsal, düşünsel ve bilimsel açıklamalara ve yorumlamalara giriŐtiĐimiz ve onlarla ilgili gerçekleri, hakikati ve aĐdaŐ anlamlarını ortaya çıkarmaya çalıŐtıĐımız için, onları dogmalıktan tamamen arındırırız.

Keza Masonluk bu ilke, kavram, kural ve prensiplerini; **"her zaman için geçerli ve değişmez doğrular"** olarak kabul ettiğinden Masonlukta dogmatizm de vardır veya Masonlukta dogmatik bir yöntem de vardır denilebilir. Zira değişmez doğruları var olduğunu ileri süren

tüm sistemler, bilimsel de olsalar dogmatiktirler. Ama Masonluktaki bu değişmezlik ve bağımlılık; Masonluğun düşünce ve felsefesinin ve düzeninin temellendirilmesi ve korunması amacını güttüğünden ve keza yeniliğe, gelişmeye, tekâmüle, akla, bilime ve çağdaş yoruma asla karşı olmayıp, bilakis bütün bunları destekleyen bir karaktere sahip olduğundan, bu dogmatizm; müspet ve olumlu bir dogmatizmdir.

Masonluk; bir din değildir, dinin yerine geçmek niyet ve amacında da değildir. Asla, dinlerin ve onların kutsal kitaplarının ve kutsal dogmalarının kaldırılması veya dışlanması ya da insanların dinden soğutulması ve uzaklaştırılması düşüncesinde de değildir. Ve keza, kutsal kitap âyetlerinin sorgulanması, eleştirilerek tenkit edilmesi ve dolayısıyla dine inananların rencide edilmesi düşüncesinde de değildir. Ne herhangi bir dini reddeder veya dışlar, ne de herhangi bir dini empoze eder; tüm dinlere aynı mesafede olup, onların kutsal dogmalarına saygılı ve hoşgörülüdür. Her Masonun din ve dinsel konularda akıl ve hikmeti önder, bilgiyi de rehber edinmesini, çağın gelişmişliğine ve realitesine uygun düşünmesini ve yorumlamasını, inandığı dinin boş ve batıl inançlardan ve hurafelerden arınmış gerçek haline bağlanmasını ister.

Sırası geldikçe; **"Masonluk dogmayı kabul etmez"** deriz. Dikkat edilirse, bu cümle; sanki masonluk hiç ayırım yapmadan tüm dogmalara ve dolayısıyla dinlere ve onların kutsal kitaplarındaki kutsal dogmalarına da karşı imiş ve tümünü reddediyormuş gibi bir anlam içeriyor gibi geliyor insana. Halbuki, Masonluk **menfi** ve **dışkutsal dogmalara** karşı olup bunlardan hiçbirini Masonluğa, Masonluğun düşünce ve felsefesine sokmaz ve karıştırmaz.

O takdirde; **"Masonluk dogmaları kabul etmez"** sözünü; **"Masonluk menfi ve dışkutsal dogmaları kabul etmez, müspet ve kutsal dogmalara saygılıdır"** anlamında kabul edilmesi gerekir.

Evet, genelde hep **"Masonluk dogmayı kabul etmez"** deriz.

Ama, **Tanrı inancı ve ruh ölmezliği inancı** olarak iki dogmamız var.

Bunu nasıl açıklayacağız?

"Kutsal Kitaplardaki Vahiylere dogmadır"

deniliyor?

Öyleyse :

- 1) Niye; Kutsal Kitaplar Locada bulunduruluyor?
- 2) Niye; ritüellerimizde ve prensiplerimizde "*Kutsal Kitaplar Masonluğun Üç Büyük Nurundan biri, hattâ en önemlisidir*" deniliyor?
- 3) Niye; Kutsal Kitaplar açılırken Üstadı Muhterem. "*Hakikatin Nuru çalışmalarımızı aydınlatıyor, ondan feyz almaya koşalım*" diyor?
- 4) Niye; yeminler Kutsal Kitaba el bastırılarak yapılıyor?
- 5) Niye; ritüellerimiz ve landmarklarımız, "*Bir Loca, Kutsal Kitaplar, Gönye ve Pergelin varlığıyla tam olur*" diyor?
- 6) Niye; Mabedin özel üç direğinden biri **iman**'dir ve "*iman; Evrenin Ulu Mimarı ülküsünün zihinlerimizde uyandırdığı bir ışıktır*" deniliyor?
- 7) Niye; 4.9.1929 tarihli "İntizam Prensipleri Beyannamesi" nin 2.Maddesinde: Mason olacak adayda "*Evrenin Ulu Mimarına ve O'nun **vahy olunan** iradesine inancın tam olması*" koşulu aranıyor?
- 8) Niye; Sahir ERMAN K. 24.10.1986 tarihinde yaptığı masonik bir konuşmasında: "*Bilginin iki kaynağı vardır; bunlardan biri beşeridir ve insan zekâsı ve çalışkanlığı ile elde edilir; ikincisi ise İlahî'dir, **bir revelation, bir vahiy'dir**. Bir insan bu kaynaklardan sadece biri ile yetinirse, tam bilgili olmaz, tekemmül etmiş sayılmaz....Bilginin sağlam temeller üzerinde yükselebilmesi için, İlahî kaynaktan gelen **Vahiy'e**, yani **imana** ihtiyaç vardır." "*Mason **iman ile aklı, vahiy ile ilmi** bağdaştırmasını bilen, bunları nefsinde birleştirebilen kimsedir*" diyordu?*

Çünkü: Masonluk, başta Allah ve ruh ölmezliği inançlarını ve bu sekiz maddede belirtilenleri dogma olarak görmez ve bu davranışları da dogmatik saymaz. Çünkü Mason; her düşünceyi, her inancı, her tür dogmayı gözü kapalı değil, imbikten geçirir gibi akıl ve hikmet süzgecinden geçirerek, bilimin ve gelişen çağın realitesine göre ele alır ve yorumlar. Sahir ERMAN K. in dediği gibi; **Mason, vahiy ve imanı; akılla, bilgiyle ve ilimle bağdaştıran kimsedir**. Bu sebeple yukarıda belirtilen hususlar dogma sayılmadığı gibi, davranışlar da dog-

matik değildir. Bundan dolayı Masonluk, biraz önce belirtilen hususları ritüel, tüzük ve prensiplerine rahatlıkla dahil etmiştir.

Mason; sembollerde ve alegorilerde şekilden anlam'a ve lafzdan ruha geçerek, Mason düşünce ve felsefesini nasıl oluşturabiliyor ise; din, kutsal kitap, vahiy ve iman konularında da, zarftan mazrufa, kabuktan öze, dıştan içe, zahirden batına (*Ezoterik anlamına*) geçmesini beceren ve onların zamana ve çağa uygun anlam, yorum ve mesajlarını yakalayabilen kimsedir. Bu imkân; Masonun, her tür konuyu, akıl ve gönül terazisinde tartarak, bilime ve gelişen çağın gerçeklerine uygun bir açıdan ele alarak yorumlaması, incelemesi ve böylece kabul edilmesi ile mümkün olur. Böyle düşünen, böyle davranan ve böyle inanan bir Mason için, Kutsal Kitaplar, vahiy ve iman dogmadır demek mümkün mü? Bu yöntemle hareket eden bir Masonu, dogmalar denizinin ortasına koysanız, tüm dogmaları akıl ve bilgi süzgecinden geçirerek, vaftiz edercesine dogmalıktan arındırır.

Mason özgür vicdanıyla karar vererek bağlandığı dinine, Kutsal Kitabına, Allah'a ve ruhun ölmezliğine olan inançlarını; aklın önderliğinde, hikmetin rehberliğinde ve bilginin de desteğinde, basiretle, düşünerek, sezerek, tefekkür ederek, doğadan da ilham alarak, akıl ve gönül yoluyla, donmadan, kalıplaşmadan, çağa ve gelişmeye uygun bir zihniyet ve yorum ile tesis eder.

Hal böyle olunca; "**Masonlukta Dogma Yoktur**" diyebiliriz.

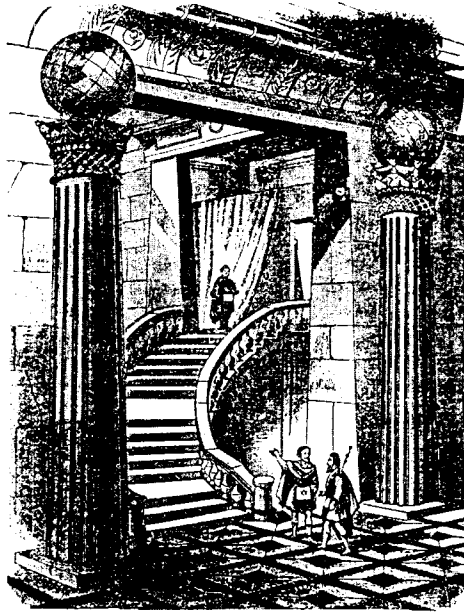
Ama yine de; Masonlukta şunlar dogmadır denilmek isteniyorsa "*Onlar müspet dogmadır, kutsal dogmadır veya saf dogmadır*" demek gerekir.

ÖZET VE SONUÇ

Çalışmamızı, Cemil SENA'nın yukarıda açıkladığımız bir cümlesini tekrar ele alarak tamamlıyoruz; "*İslam Dininin **kutsal dogmalarında** ve Hz.Muhammed'in kendi hayat girişimlerinde, uygarlığı durduracak hiçbir işaret yoktur.*" Dikkat edilirse; temas ettiği dogmalarda "*uygarlığı durduracak hiçbir işaret yoktur*" diyor. Ve yine dikkat edilirse, bu tür, yani uygarlığı ve gelişmeyi durdurmeyen dogmaları "*kutsal dogma*" olarak nitelendiriyor. Bu çalışmamızda dogmanın **kutsal** ve **dışkutsal** olarak iki tür olduğunu gösteren açıklamalarımızı, rasyonalist felsefe yazarı Cemil SENA bu cümlesiyle teyit etmekte ve doğrulamaktadır.

Dogma konusu gündeme geldiğinde; dogmanın kök ve gerçek anlamını (Etimolojik anlamını) göz önüne getirmez, müspet veya menfi, kutsal veya dışkutsal nitelikli olabileceğini dikkate almaz, tek yanlı sadece menfi ve umacı bir terim olarak nitelersek, *dogma konusunda dogmatik davranmış oluruz.*

İnsanlar var oldukça, ulaşılan her yeni çağda, eski çağlardan akıp gelen ve önlenemeyen dogmalar hep var olmuştur ve var olacaktır. Keza; her çağın hem alimi hem cahili, hem aydını hem de bāgnazı olacağından, dogmacılık ve dogmatik zihniyet de var olacaktır. Bunlar kaçınılmazdır. Bu kaçınılmazlar karşısında yapılacak nedir? İsteddiği kadar dogma var olsun, önemli olan; dogmacı ve dogmatik zihniyete sahip olmamaktır. Bunu yapabilen ve kendini kurtaran uygar insan; her şeyi akıl ve hikmet süzgecinden geçirip, gelişen çağın bilim ve düşüncesine uygun bir anlayış ve yoruma sahip olacağından; o dogmalar ya dogmalık vasıflarından arındırılacak veya müspet ve kutsal dogmaya dönüşecektir. Yani çağa uygun ve gelişmeye açık, yaşayan düşünce ve kavramlar haline gelecektir.

Localarda Yapılan Konuşmalar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
<u>İSTANBUL</u>			
İDEAL	Selim Sanver, Neş'et Karaca, Aykut Oray	Şiirleri ve M.'ik Yaşamı ile Rudyard Kipling K.	23.12.2002
	Koray Darga	Eğitimci Mason Kardeşlerimizden Mustafa Necati K.	20.01.2003
	Doğan Yalın	Masonik Organizasyonumuz	03.02.2003
KÜLTÜR	Mehmet Sağıroğlu	Türk Düşünce Tarihinde Felsefe Hareketleri	20.12.2002
	Alaaddin Sakınmaz	Gerçek Dostluğun Anatomisi	03.01.2003
	Haluk Sezgin	Rosslyn Şapel'i ve M.'ik Gizemi	17.01.2003
	Sabri Şekerkıran	Uygarlığın Beşiği Sümer	31.01.2003
	İlker İnal	Mason ve Nitelikleri	28.02.2003
	İsmet Kurtuluş	Sembollerimiz ve Ezoterizm	14.03.2003
ÜLKÜ	Nihat Gök	Mimaride Masonluk	16.01.2003
	Aydan Erol	Ayna	30.01.2003
	Yüksel Öcal	Tekris	27.03.2003
KARDEŞLİK	Firuz Nikravan	Sevgi Nedir?	26.12.2002
	Can Arpaç	Dünden Bugüne Ç.'lık Ritüellerimiz	23.01.2003
	Sarper Aydemir	Özgür Düşünce	06.03.2003
	Alp Alber Arditi, Melih Gürbüz	Kendini Geliştirme	20.03.2003
HÜRRİYET	Mehmet Demirel	Burada Bulunmamın Nedeni	18.02.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
SEVGİ	Ömer Köker	Localarda Yapılacak Konuşmalar	13.01.2003
ATLAS	Jak Baruh	Her Şey Su İle Başladı	22.01.2003
	Ferit Ojalvo	Mesmer-Freud-Yung	05.02.2003
	Hüseyin Yarsuvat	Rıza Tefvik	19.02.2003
	Ahmet Girgin	Ölölere Tapma ve Eski Mısırlılar'da Osiris İnancı	05.03.2003
	Nuri Çaycızade	Hür Masonluk: Farklılıkta BirleŐmek	19.03.2003
MÜSAVAT	İlker İnal	Toplam Kalite Projesi	27.12.2002
	Memduh Ataç	Sevgi	10.01.2003
	Kirkor Sahakoğlu	20. Yüzyılın Getirdikleri ve Gerçeküstü Sanat	24.01.2003
	Önder Turan	Su ve Us Yolculukları	07.02.2003
	Cengiz Dökmeci	Acil Bir Eylem Planı; "Yüksek Öğretim Yasa Tasarısına Bakış"	21.03.2003
LİBERTAS	Hansjörg Kurz	G. E. Lessing "Üç Yüzüğün Hikayesi"	15.01.2003
	Ali Kızılay	Bir İnŐaat Mühendisinin Gözüyle Masonluk	26.02.2003
HAKİKAT	Andon Prizyanos	Periklesin Epitafiosu	15.01.2003
	Yani Galiçi	Zaman İçinde Kütüphane Gelişimi	29.01.2003
AHENK	Harun Kuzgun	Eğitimci Mason Kardeşlerimizden Çok Muh. Salim Rıza Kırkpınar K.	15.01.2003
	Demir Tiryaki	İhtiyarlamadan YaŐlanmak	29.01.2003
FAZİLET	Naif Timur	Üçüncü Bin Yılda Teknoloji, Terör ve Masonluk	25.03.2003
DELTA	İlker İnal	Mason ve Nitelikleri	16.12.2002
	Beysan Keyder	65 Olayı Üzerine Sohbet	13.01.2003
	Melih Yonsel	Hayat Nedir?	24.02.2003
SADIK DOSTLAR	Üstün Korugan	Doğunun Aydınlığı	06.02.2003
	Cengiz Or	Okyanus, Ertuğrul ve Sembolizma	20.02.2003
	İlhan Or	Haçlı Seferlerinin Düşündüğüleri	06.03.2003
	Cengiz Yağız	Osmanlıyı Anlamak	20.03.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ÜLKE	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven ve 9. Senfoni	07.01.2003
	Tunç Timurkan	Royal Arch	21.01.2003
	Zeki Atamer	Işığın Peşinde, Adım Adım Anadolu	18.02.2003
	Dursun Buğra	İz Bırakan Üs.'larımız "P. Muh. Cevat Memduh Altar K."	04.03.2003
ŞEFKAT	Erol Değerli	Mutluluğun Pınarı Umuttur	23.12.2002
	Özkan Tetik	Locanın Birinci Derecede Açılışı	03.02.2003
HÜMANİTAS	Renan Rızvanoğlu	Toplam Kalite Projesi	28.01.2003
HULUS	Lefter Karakaş	Yeni Yıla Başlarken	08.01.2003
	Lefter Karakaş	Ebediyete İntikal Eden K.'leri Anma	05.03.2003
FREEDOM	Ahmet Kurtaran	Masonik Sembolizmaya Yeni Bir Bakış	16.01.2003
	Muhtar Katırcıoğlu	Masonik Düşünceler	30.01.2003
DEVİRİM	Erkan Aksu	Kişisel Zaman Yönetimi	05.02.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	05.03.2003
PINAR	E.Tınay, A. A. Şahin	Biz Doğudakiler	07.01.2003
SEVENLER	E. Ali Kavurmacıoğlu	Bilimsel Düşünce	31.01.2003
HİSAR	Kemal Görkey	Şimdi Daha Fazla İhtiyacımız Olan M.'ik Erdem: TOLERANS	14.01.2003
	Erdem Yakar	Çırak Derecesi Çalışma Tablosu	28.01.2003
	Erdem Yakar	Kalfa Derecesi Çalışma Tablosu	28.01.2003
	Erdem Yakar	Üstat Derecesi Çalışma Tablosu	28.01.2003
ÜÇGEN	Yılmaz Oğralı	Yeminlerimiz ve Verdiğimiz Sözler	27.12.2002
	Ayhan Köksal	Bir Çay Sohbeti	10.01.2003
	Tosun Tosun	Sembolizma	24.01.2003
	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven ve 9. Senfoni	07.02.2003
	Ali Dinçol	Eski Doğuda Tanrı ve İnanç Kavramı	21.02.2003
	Nihat Boztepe	Hasan Âli'den Bugüne Eğitim	07.03.2003
ÜÇİŞİK	Nurettin Yıldız	Masonik Konuşma Üslubu	16.12.2002
	Yalçın Kurdoğlu	Yabancı Locaları Ziyaret İntibaları	30.12.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Oktay Gündoğdu	Ezoterizm ve İnisiyasyon	13.01.2003
	Oktay Sal	Kardeş Sofrası	27.01.2003
	Engin Koçel	Tapınak Şövalyelerinin Günümüz Masonluğu Üzerindeki Etkileri	24.02.2003
	Güner Kantarcıoğlu	Yunus Emre İle Ritüellerimizde Gezinti	10.03.2003
GÜN	Cahit Üren	Tubel Kain	16.01.2003
	Koray Darga	Eğitimci Kardeşlerimizden Mustafa Necati K.	13.03.2003
ÖZLEM	Erdoğan Karakoyunlu	Özlem Muh. L.'sının Kuruluş Anıları	20.01.2003
	Oktay Belli	Tanrıçaların Vatanı, ANADOLU	03.02.2003
	E. Tınay, N. Sönmez, B. Bilgili, R. Sanver, S. Yanar, O. Okay, A. A. Şahin	Kırık Aynanın Sırrı	03.03.2003
	E. Tınay, N. Sönmez, S. Yanar, O. Okay, A. A. Şahin	Muhakkik	03.03.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	17.03.2003
BAŞAK	Fikret Suner	Masonik Gözle Budizm	02.01.2003
	Mehmet Saim İzli	İsviçre Alpina L.'sındaki İzlenimlerim	16.01.2003
	Hasan Işık	Masonik Yemin	27.03.2003
İREM	Asaf Tanağar	Boş Sayfa İle Yüzleşme	03.01.2003
	Olçay Barlass	Çok Çalışmamız Gerekliyor	17.01.2003
	Sedat Uygur	Masonik Kültür	31.01.2003
EVREN	Firuz Çelikoğlu	İnsanın Yaşamında Gizemli Bir Dönem - Uyku	12.12.2002
	Atilla Taşören	Zahiri ve Batini Öğretilerdeki Benzerlikler	20.02.2003
	Seyhan Çelikoğlu	Büyük İskender	06.03.2003
	Atilla Erdemli	Homeus Economicus	20.03.2003
PIRAMİT	Haluk Sezgin	Rosslyn Şapeli ve M.'ik Gizemi	17.01.2003
	Ersin Alok	Fıratın Gizemi	14.03.2003
NİLÜFER	Hasan Ertürk	Tarihsel Süreç İçinde Düşünce Değişimi	14.01.2003
	Haluk Köse	Köy Enstitüleri ve Aydınlanma	25.02.2003
	Ahmet Kurtaran	Sembollerin Yorumu	11.03.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
BURÇ	Kaya Paşakay	Mozart K. Ve M.'ik Hayatı	27.01.2003
	Namık Omağ	III. Mabel ve Globalleşme	24.02.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Dünya Masonluğundaki Yeri	10.03.2003
	Neşet Karaca	Derece Bilgileri - 1: Ç. D.'si	24.03.2003
SEMBOL	R. Burak Eke	Bireysel Kalite ve Masonluk	06.01.2003
	Adnan Biricik	Masonlukta İletişim ve Türkçemiz	20.01.2003
	Zafer Kalaycı	Aydınlanma	03.02.2003
	M. Ali Tanaydı	Rehberlik Üzerine	17.02.2003
	Fevzi Zambaklar	Aradığımız Hakikat Sevgi midir?	17.03.2003
GÜVEN	Mustafa Hür Kazancıoğlu	Kalite	16.01.2003
	Kâmil Aksoy	Ulusal Dil Bilinci	13.03.2003
MEŞALE	Şevki Gökerman	Tevhidi Tedrisattan Günümüze Eğitim	15.01.2003
	İlhami Őıkoğlu	Görünenin Ardından Görülmeyen Değerler	26.02.2003
	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven ve 9. Senfoni	26.03.2003
ANADOLU	Fatih Orbay	Ekolojik Kıyamet Süresinde Masonluk	07.01.2003
	Tezcan Demiröz, Aras Őanver	Uzak Doğu İnançları	04.02.2003
SEZGİ	Rıfkı Kahramaner	Matematiksel Düşünce ve Masonluk	17.12.2002
	Naci Tugay	Tolerans, Ahlak, Masonluk	14.01.2003
	Süha Alper	Mimaride Semboller	28.01.2003
	Emin İzgi	Masonlukta Görev Bilinci	28.02.2003
	Taylan Karatuna, Koray Darga, Metin Ünal, Nubar Kazaıç	15. Kuruluş Yıldönümü Kutlaması	11.03.2003
AKIL VE HİKMET	Remzi Sanver	Muntazam Masonlukta İnanç Evrimi	26.12.2002
	Engin Özhan	Laiklik	23.01.2003
	Zihni Bengüer	Budanın Yaşamı	06.02.2003
BOĞAZIÇI	Berki Erer	Masonik Sohbet	15.01.2003
	Ayhan Murat Yazgaç	Düşünce, İnanç ve İnsan	26.02.2003
YEDİTEPE	Behzat Rızvani	Semboller ve Hikâyeler	16.01.2003
	Eşan Tınay, Ali Abbas Şahin	Biz Doğudakiler	30.01.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Doğan Güvenç	Vivaldi'nin Sol Majör Keman Konçertosunun Adagio'su	27.02.2003
GÜZEL İSTANBUL	Tuncay Gürtuna	Masonik Yan Kuruluşlar ve Shrine	27.12.2002
	Murat Bilgen	Misterler	10.01.2003
	Harun Kuzgun	Çok Muh. Salim Rıza Kırkpınar	21.02.2003
	A. Tarık Yılmaz	Sağlıklı Düşünmenin Psikolojisi ve Masonluk	07.03.2003
	Uğur Özcan	Modern İslamiyetdeki Bir Efsane: Cemalettin Algani	21.03.2003
GÜNIŐİĐİ	Adnan İőđör	Genetik ve Masonluk	06.01.2003
	Mansur Beyazyürek	Bağımlılık ve Masonluk	17.02.2003
TANYERİ	Abdurrahman Erginsoy	İnisiyasyon	17.01.2003
	Bülent Mestçi	Ayna Sembolizması	28.02.2003
SADAKAT	Celal Gönül	Rehberlik	07.01.2003
	Uğur Kayın	Zamanın Özü	07.01.2003
	Ziya Torun	Dinlenme Sanatı	21.01.2003
	Yavuz Aşlak, Kamuran Şaşmaz	Yazılı Olmayan Kurallarımız	18.02.2003
MARMARA	Ali Kaplan, Barbaros Ağa, Umur Kolol	Düşünce Tarihi	24.03.2003
SABAĞ GÜNEŐİ	Muhteşem Şentürk	Düşünce ve Özgürlük	11.11.2002
	Nusret Korun, Tuncay Yılmazlar, Yalçın Kimya	M.'luğun Toplumsal Etkinliklerinin GeçmiŐi, Dünü ve Bugünü	25.11.2002
	Teoman Ekim	Toplam Kalite Projesi	25.11.2002
	Haluk Köse	Köy Enstitüleri ve Aydınlanma	09.12.2002
	İlhan Doğan	Niçin Buradayız?	13.01.2003
DOSTLUK	Yasef Deleon	Hermetizm ve Hermetik Tekris	30.12.2002
	Behzat Rizvani	Kütle Hareketleri	13.01.2003
	Nail Güreli	Medyada Özgürlük, Sorumluluk, Sevgi, Hoşgörü	27.01.2003
	Herman İőçi	Türkiye'de Masonluğun Kısa Tarihçesi	24.02.2003
	Haluk Sanver	Spekülatif Masonluğun Doğuşu ve İngiltere Örneği	10.03.2003
GELİŐİM	Kenan Coşkun	Beynimiz	28.01.2003
	Ülkü Baydar	Ezoterizm ve Masonluk	25.02.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Ünver Anıl	Yazılı Tarihin Başlangıcı-SÜMERLER	25.03.2003
ONUR	Ahmet Coşkun	Sevgi ve Kardeşlik	14.01.2003
	Koray Dinçol	Üstad Mason Mesaisi	14.01.2003
	Şehmuz Kavak	Aşk	11.03.2003
UMUT	Konur Gürsel	Rit, Obediyans ve Jüridiksiyon Nedir?	23.12.2002
	Hayati Fins	Moriah Dağı ve Süleyman Mabedi	06.01.2003
	Kaya Paşakay	Mozart K. ve Masonik Hayatı	03.02.2003
	E. Tınay, N. Sönmez, B. Bilgili, R. Sanver, S. Yanar, O. Okay, A. A. Şahin	Kırık Aynanın Sırrı	03.03.2003
	E. Tınay, N. Sönmez, S. Yanar, O. Okay, A. A. Şahin	Muhakkik	03.03.2003
YAKACIK	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven ve 9. Senfoni	06.01.2003
KADIKÖY	Kaya Paşakay	Mozart K. ve Masonik Hayatı	06.01.2003
	Onur Öztarhan	Düşünce Özgürlüğü	20.01.2003
	Ahmet Velibeşe	Taassup	03.02.2003
	Burhan Ögütçü	Hukuksal Adalet ve Küreselleşme Açısından Dünya Nereye Gidiyor?	17.02.2003
	Levent Tarhan	Rit ve Ritüeller	17.03.2003
	Serdar Kaşıkçı	Duygusal Zekâ	31.03.2003
GEOMETRİ	Macit Türen	Sembolik Form Olarak Resim	25.12.2002
	Ş. Elyazar, T. Sümer, A. Orhun	Liderliğe Bakış	08.01.2003
	Ahmet Timurkan	Bilgi ve Ritüellerin Ezoterik Anlamı	22.01.2003
	E. Tınay, O. Okay, N. Sönmez, S. Yanar, A. A. Şahin, A. Orhun, B. Bilgili	Kırık Aynanın Sırrı	05.03.2003
DOĞU	Yılmaz Bahadır	Atatürk'ün Dil ve Yazı Devrimi	07.01.2003
	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	21.01.2003
	Aykut Akmenek	Niçin Buradayız?	04.02.2003
	Şevki Gökerman	Tevhid-i Tedrisattan Günümüze Eğitim	18.03.2003
ÜLKÜM	K. Zatitürk, T. Gültekin	Mabedimiz Korunuyor mu?	21.01.2003
	Erşan Tınay, A. Abbas Şahin	Biz Doğudakiler	04.02.2003

LOCASI	KONUŐAMACI	KONU	TARİH
	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven ve 9. Senfoni	18.02.2003
	Ahmet Rıza Akkar	Defne ve Zeytindalı	04.03.2003
	Müjdat Orhon	Altın Sayı	18.03.2003
UFUK	Mehmet İzli	İsviçre Alpini Büyük Locasındaki izlenimlerim	09.01.2003
	Remzi Sanver	Muntazam Masonluk ve İnanç	23.01.2003
	Hüseyin Remzi Yavuz	İnsanın Yaradılıőı, Kadın, Erkek ve Biz Masonlar	06.02.2003
	Ekmel Ünlüsan	Masonik Mizah	20.03.2003
DORUK	Haluk Sanver	İntizam ve Tanınma Üzerine Söyleőı	17.12.2002
	Doğan Ertuğrul	Çırak Derecesi Ritüeli ve Bu Derecenin Sembolizması	14.01.2003
	Zeki Alasya	İz Birakan Üs.'larımız-Ziya Gökalp K.	28.01.2003
	Remzi Sanver	Muntazam Masonluk ve İnanç	25.02.2003
ÖRS	Kaya Paşakay	Mozart Kardeş ve Masonik Hayatı	26.12.2002
	Engin Berker	Muh. L.'mızın Kuruluş Yıldönümü	20.02.2003
	Mehmet Özdemir	Kemal Tahir'in "Devlet Ana" Romanındaki "Ahi Evran" Oyunu Ritüelik Benzerliklerimiz	22.03.2003
GRANİT	Numan Aydınoğlu	Sevgi Üzerine	27.01.2003
TESVİYE	Renan Rızvanoğlu	Toplam Kalite Projesi	12.12.2002
	Necmi Karakullukçu	Landmarklar	09.01.2003
	Umut İnan, Kemal Görkey, Fatih Orbay	Kemalist Türk Kültür ve Eğitim Devrimi (Hasan Ali Yücel K.)	23.01.2003
	Ergun Karaağaç	Ahilik	06.03.2003
SABAH YILDIZI	Őadan Ersoy	Masonlukta Çırak Derecesi Üzerine	13.01.2003
	Haldun Tarlan	Locadaki Görevlerimiz	27.01.2003
GÜNEY	Abdurrahman Erginsoy	İnisiyasyon	19.12.2002
	Kaya Paşakay	Mozart Kardeş ve Masonik Hayatı	16.01.2003
	E. Tınay, N. Sönmez, S. Yanar, O. Okay, A. A. şahin	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	27.02.2003
	Ahmet Kalın	Amerika'da Masonluk	27.03.2003
ATAYOLU	Ergun Zoga	Masonik Kiőiliđin Geliőtirilmesi	06.01.2003
	Çetin Yıldırımakın	İnsan ve Hukuk	17.02.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ALTAR	Zeki Alasya	İz Bırakan Üs'larımız - I: Ziya GÖKALP	24.12.2002
	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven ve 9. Senfoni	07.01.2003
	Koray Darga	İz Bırakan Üs'larımız - II: Ahmet AKKAN	21.01.2003
	Süleyman Şahin	Kaba Kuvvet	04.02.2003
	Manuel Akcanbazyan	Landmarklar	18.02.2003
	Dursun Buğra	İz Bırakan Üs'larımız - III: Pek Muh. Cevat Memduh ALTAR K.	04.03.2003
	Ahmet Gücükoğlu	Harici Alemde M.'ik Yaşam	18.03.2003
	NAR	Kaan Baturay	Masonlukta Rit Kavramı ve Ritüeller
Erşan Tınay, Nişan Sönmez, Orhan Okay, A. Abbas Şahin		Muhakkik	27.01.2003
İbrahim Erentay		Bir Masonun Harici Alemdeki Davranışları	10.03.2003
KOZA	Öner Gedikoğlu	Masonluk Tarihi	28.11.2002
	Özkan Sivritepe	Masonik Davranış	26.12.2002
	Değer Barkut	Sosyal Psikoloji	27.02.2003
YÜCEL	Mehmet Tevfik Orbey	Köy Enstitüleri	27.02.2003
	Mehmet Ömür	14 Mart Tıp Bayramı	13.03.2003
GÜZELLİK	Renan Rızvanoğlu	Toplam Kalite Projesi	24.12.2002
	Mehmet Uçan	Anderson Nizamları ve Landmarklar	07.01.2003
	Kerem Doksat	Bilginin Kaynaklarına Yolculuk	18.02.2003
	Atilla Celal Bayar	Hermes - Hermetizmde Tekris	04.03.2003
KÜRE	Serdar Erkan	Düşünce Tarihi IV: Aydınlanma Çağı	23.12.2002
	Vedat Öztürk	Düşünce Tarihi V: 1808 - 1923 Dönemi Osmanlı Tarihi	06.01.2003
	İlkan Örs	Harici Teklifinden Rehberliğe	20.01.2003
	Yaşar Levent	Düşünce Tarihi VI: Operatif Masonluk	03.02.2003
	Bilgin Turnalı	13. Yüzyılda Anadolu'da Horasan Melametiliğinden Kaynaklanan Düşünce Akımları ve Osmanlı Toplumuna Sosyal Etkileri	17.02.2003
	Vitali Saporta	Düşünce Tarihi VI: Spekülatif Masonluk	03.03.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Yusuf Nomal	Düşünce tarihi VII: Türk Masonluk Tarihi	17.03.2003
ÇEKİÇ	Yılmaz Suner	Türkiye Masonluk Tarihi: 1909 Yılından Önceki Dönem	14.01.2003
	Yaşar Aysev	Hakikat Yolculuğu	28.01.2003
TAŞOCAĞI	İbrahim Gürel	Kuvvet	25.12.2002
	Önder Kayhan	Türkçe Eğitim	08.01.2003
	Erşan Tınay, Nişan Sönmez, Remzi Sanver, Baki Bilgili, Orhan Okay, Semih Yanar, A. Abbas Şahin	Kırk Aynanın Sırrı	22.01.2003
	Uğur Sözer	Yazılı Olmayan kurallar	05.02.2003
	Nuri Yıldırım	Masonik Sohbet	19.02.2003
	Ali Candan Büyükköçen	Kimlikler	05.03.2003
MİMAR HİRAM	Şevki Gökerman	Tevhidi Tedrisattan Günümüze Eğitim	15.01.2003
	Levent Semiramis	Kendini Tanımak ve İnsanlığı Sevmek	29.01.2003
ANIT	Oktay Gündoğdu	Ezoterizm ve İnişiyasyon	13.01.2003
	Erdal Dolay	Kendinizi Biliniz	27.01.2003
	Harun Gelmiş	Kardeşlik	24.02.2003
	Vitali Saporta	Spekülatif Masonluk Tarihi	10.03.2003
	Kaya Paşakay	Mozart K. ve Masonik Hayatı	24.03.2003
KÖRFEZ	Ahmet Örs	Kardeşlik	02.01.2003
	Ahmet Erman	Lâiklik	27.02.2003
ZEYTİNDALI	Ahmet Turat	Mutluluk Üzerine Sohbet	27.12.2002
	Önder Turan	Su ve Us Yolculukları	07.02.2003
	Hüsnü Özek	Ahilik	07.03.2003
IRMAK	Haşim Büyükbacı	Din Felsefesi	17.12.2002
	Haluk Pektaş, Tahsin Ünal	Kutsal Tarihin Ayak İzleri	14.01.2003
	Cudi Tuncer Gürsoy	M.'luk, Birey ve Devlet	28.01.2003
	Cengiz Coşkun	Yönetim ve İnsan	11.03.2003
	Ahmet Kurtaran	Tekâmül ve M.'ik Sembolizma	25.03.2003
SEBAT	T. Gültekin, K. Zati Türk	Mabedimiz Korunuyor mu?	21.01.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	18.02.2003

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
	Doğan Güvenç	Haricinin Seçimi ve Harici ile Görüşme	04.03.2003
SEVGİ YOLU	İlker İnal	Mason ve Nitelikleri	09.12.2002
	Ömer Ayan	Doğu Felsefesi	23.12.2002
	Kaya Paşakay	Mozart Kardeş ve M.'ik Hayatı	06.01.2003
Sunum: Mehmet ksz, Ozan nder	Yönetici Ömer Ayan,	Doğu Felsefesi	20.01.2003
	Murat Bilgen	Misterler	17.02.2003
	Yılmaz Suner	1909 ncesinde Türkiye'de Masonluk	03.03.2003
	Soner Casur	Ahilik	17.03.2003
RÖNESANS	Emre Alkin	Risk Yönetiminde İnsan Faktörü	18.02.2003
	Kaya Paşakay	Mozart Kardeş ve Masonik Hayatı (Müzik Katkısıyla)	18.03.2003
VEFA	Sabit Doruk	Operatif Masonluğun Dünyadaki Tarihine Bir Bakış	17.01.2003
	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven ve 9. Senfoni	31.01.2003
	Kaya Paşakay	Mozart K. ve M.'ik Hayatı	07.02.2003
	Haluk Sanver	M. Kültürü ve İnsanı İnsan Yapan Değerler	28.02.2003
SUR	Metin nal	Masonluk ve Ezoterizm	02.01.2003
	Zihni Benger	Masonlukta 30 Yıl	16.01.2003
	Yüksel nel	Eski Ykmllklerimiz	27.02.2003
AYDINLANMA	Haluk Arı	Hangi Hoşgörü?	25.12.2002
	Ahmet Han	lmszlk Mümkün Bir DŐ m?	08.01.2003
	Halit Kakiņ	Anderson Yasaları	22.01.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki İŞlevi	05.02.2003
AKASYA	Hasan Dündar	Düşünce Tarihine Masonik Bakış	09.01.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	20.02.2003
ATAİZİ	Ahmet Erman	Lâiklik	09.01.2003
	Unvan İnci, Tayfun İlica	Kalfa Derecesinin Anlam ve nemi	20.02.2003
	Kaya Paşakay	Türk Masonluğunun Evrensel Masonluktaki Yeri	06.03.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
SÖZ	Yasef Deleon	Çağlar Boyunca İnisiyasyon	17.12.2002
	Selim Örs	Masonluğun Felsefesi	14.01.2003
AKEV	Coşkun Kayabaşlı	Masonluğa Kabul Şartları	12.12.2002
	Şinasi Afacan	Menkıbesi	09.01.2003
	Eren Tulca	Regius	23.01.2003
	Metin Ünal	Hasan Ali Yücel ve Türk Aydınlanması	06.03.2003
	Mehmet Halim Şahin	Masonlukta Rehberlik	20.03.2003
CUMHURİYET YILDIZI	E. Tınay,	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	25.12.2002
	N. Sönmez, S. Yanar,		
	O. Okay, A. A. Şahin		
	Ahmet Turat	Kardeşlerim Beni Böyle Tanırlar	08.01.2003
	Onur Öztarhan	Düşünce Özgürlüğü	22.01.2003
	Gürkan Aktoluğ	Kral Süleyman, Üstad-ı Muhterem ve Harici	05.02.2003
	Zeki Alasya, Süleyman Şahin	İz Bırakan Üs.'larımızdan Ziya GÖKALP K.	19.02.2003
Can Kapyalı	Dışarda Masonuz, İçeride Değil.	05.03.2003	
İSTANBUL	Ahmet Dinçağa	Evrensel Ruh, Akıl ve Deha	17.01.2003
	E. Tınay, N. Sönmez,	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	31.01.2003
	S. Yanar, O. Okay, A. A. Şahin		
	Kaya Paşakay	Mozart K. Ve Masonik Hayatı	28.02.2003
Koray Darga	Eğitimci Mason Kardeşlerimizden Mustafa Necati K.	14.03.2003	
PETEK	Ümit Sepen	Madde ve Enerji II	23.01.2003
	Baki Selçuk Dikmen	Avrupa Birliği - Sanayimiz - Direktifler - Uyum Yasaları - Ne Kadar Hazırız?	06.03.2003
ZAFER	Atilla Celal Bayar	Anderson Nizamnamesi ve İngiltere Büyük Locası	16.01.2003
	Ahmet Şenkut	William PRESTON K.	30.01.2003
BİLGE	Zafer Kalaycı	Aydınlanma	11.12.2002
	Aktan Okan	Burada Bulunmamın Nedeni	05.02.2003
KALKEDON	Ufuk Kayador	Siz Taassup ve Boş İnançlar Hakkında Ne Düşünürsünüz?	23.12.2002
	Ahmet Arol	Kutsal Kitaplar ve Masonluk	06.01.2003

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	İlhan Üttü	Kalkedon Őehrinden, Kalkedon Locasına	20.01.2003
	Atilla Dicle	Uzak Doğu Ülkelerinde (Japonya ve Çin) Kùltür ve Masonluk	03.02.2003
	Hüseyin Özdölger	Ahlâk Üzerine Düşünceler	17.02.2003
	Oryal Ünver	Schrein	03.03.2003
	Nedim Dölen	Yunus Emre	17.03.2003
VATAN	İlker İnal	Toplam Kalite Projesi	11.12.2002
	Moderatör: Bahattin Akbağ, Panelistler: Mehmet İvriz, Orhan Çakıcı	Masonik İlkelerde / Kardeşlik Sevgisi, Dayanışma, Yardım	25.12.2002
	Hoşcan Tura	II. Derecenin Geçiş Kelimesi	08.01.2003
	Namık Omağ	III. Mabet ve Globalleşme	22.01.2003
	Kerem Doksat	Bilginin Kaynağına Yolculuk	05.02.2003

ANKARA

UYANIŞ	Beşir Erakman	Toplam Kalite Projesi	29.11.2002
	İlhan Erkan	Kudüs	31.01.2003
DOğUŞ	Ziya Tanalı	Cevat Memduh ALTAR K.'i Anma	10.12.2002
	Şevki Bayvas	Raşit TEMEL K.'i Anma	24.12.2002
	Ertan Karasu	Masonik Düşünce, Tutum ve Davranış	14.01,2003
YÜKSELİŞ	Gürkan Kasımhocaoğlu	Çekiç	19.12.2002
	Sağhan Dolu	Kitle İletişim, Bilişim, Medya, Popüler Kùltür	19.12.2002
	Ersan Yedier	Toplam Kalite Projesi	16.01.2003
	Erdem Yormuk	L. Görevlileri Seçiminde Yöntem ve Etik	20.03.2003
İNANIŞ	Özgür Ecevit	Süleyman Mabedi	13.01.2003
	Sezai Sami Yılmaz	Ç. D.'si Ritüelinin Bize Öğrettikleri	10.03.2003
BİLGİ	Remzi Sanver	Dördüncü Sütun	20.11.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Kürşat Parlatan	Eğitim Tarihi II	19.02.2003
	Rahmi Tunçalp	Masonik Eğitim	05.03.2003
	Ayhan Erol	Köy Enstitüleri	19.03.2003
BARIŞ	Ercan Tura	Yalnız Kurt Atatürk	18.11.2002
	Semih Keskil	Işık Saçan Beyin	02.12.2002
	Cevad Gürer	Toplam Kalite	16.12.2002
	Erdoğan Gök	Vergi Barışı Kanunu Hakkında	03.02.2003
DİKMEN	Asım Akin	Anglo Sakson Masonluğu	21.11.2002
	Ahmet Evin	Amerika'da Masonluk ve Amerikan Masonluğunun İngiliz ve İskoç Kaynakları	06.02.2003
YILDIZ	Tamer Talu	İhvan-ı Safa	12.12.2002
	Ali Eşref Eker	Geçmişten Geleceğe Bir Köprü	23.01.2003
ÇANKAYA	Y. Kadioğlu, E. Kavlaçoğlu, Y. Tamer	Masonluk	13.12.2002
	Ekrem Gürenli, Oğuz Yılmaz, İsmet Döşemeci	Masonluğun Topluma Katkısı Nedir, Ne Olmalıdır?	27.12.2002
	Turan Kaya, Eşref Günbaş, Enis Sıdar	Değişebilir miyiz (Olgunlaşma Çabası)	10.01.2003
	Emin Gürol	Günümüz Türkiyesinde Kültürel Seviye ve Masonluk	24.01.2003
	T. Küçükpınar, Y. Ergüven	Masonluk ve Pozitif Düşünce	28.03.2003
ARAYIŞ	Ural Ada	Türk Düşünce Tarihi ve Masonluk	03.12.2002
	Cevad Gürer	Toplam Kalite Projesi	07.01.2003
	Sezai Sami Yılmaz	Çırak Derecesi Ritüelinden Yorumlar	04.02.2003
	Mete Gürler	Masallar ve Semboller	04.03.2003
ÜÇGÜL	Kenan Atabay	Güzellik Onu Süslesin	11.12.2002
	İlhan Erkan	Neden Kudüs?	26.03.2003
AHİLER	İsmail Bayer	Mason Devlet Adamları II: Hasan Ali YÜCEL K.	26.12.2002
	Emin Yüzbaşıoğlu	Yunus EMRE	09.01.2003
	Murat Tamaç	Dul Kesesi	23.01.2003
	Teoman Benli	Sonsuz Doğudan Çekiç Sesleri	27.03.2003
ÇAĞ	Hasan Türe	Tasavvuf	18.11.2002
	Atıla Akkaş	Gölgeler Yok Oldu	02.12.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Haluk Buyurgan	Ruhun Ölümsüzlüğü	16.12.2002
	Necdet Ersoy	Doğru Düşünmemizi Engelleyen Gölgeler	03.02.2003
GÖNÜL MİMARLARI	Mustafa Balıkcıoğlu	Hür M.'lukta Liberal Düşünce	03.12.2002
	Ertan Karasu	Masonik Düşünce, Tutum ve Davranış	04.03.2002
	Sezai Sami Yılmaz	Ritüellerin Düşündürdükleri	18.03.2003
EŞİTLİK	Hasan Özdemir	Şaman İnisiyasyonları	26.11.2002
ANKARA	Ertekin Arasıl	Rehberlik	31.01.2003
	Emin Gürol	Bir Masonun Ailesi ve Kardeşleri ile İlişkiler	21.02.2003
	Sinan Öktem	Masonik Açıdan Tanrı Kavramı	07.03.2003
	Yaşar Aysev	Hakikat Yolculuğu	21.03.2003
YUNUS EMRE	İrfan Giral	Tekris Deyince	09.12.2002
	Yılmaz Erdem	Lâik Düşünce ve İnsan	13.01.2003
	Cevad Gürer	Toplam Kalite Projesi	24.02.2003
İLKE	Gazanfer Can	Toplam Kalite Projesi	22.11.2002
	Metin Sakarya	Masonik Efsaneler	24.01.2003
ATANUR	Yavuz Güven	Ben Gerçekten M.'muyum?	16.12.2002
	Mustafa F. Ağaoğlu	Üçüncü Milenyumda Masonların Görevleri Bağlamında Ülkemizde Sağlanması Gereken Koşullar - Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri	06.01.2003
	Metin Ercan	Meram ve Zeban	20.01.2003
	Sinan Öktem	Masonik Açıdan Tanrı Kavramı	17.02.2003
	Oktay Ersan	Ahlâk ve Masonluk	31.03.2003
ÇUKUROVA	İlker İnal	M.'luk ve İlkeleri	03.12.2002
ERDEM	Murat Yurdakök	Gönyeden Pergele, Kareden Daireye	19.11.2002
	Çağatay Güler	Masonluk ve Mizahi Yaklaşım	21.01.2003
	Aykut Şeran	Kutsal Kitaplar	04.02.2003
	Umur Çolgar	Selanikten Esintiler	18.02.2003
DENGE	Cengiz Topal	Öfke mi?, Gurur mu?	12.11.2002
	Özcan Özkeçeci	Romeo Juliette Öldü mü?	26.11.2002

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
	Rıza Yandım	Cesur mu, Aptal mı?	10.12.2002
	Devrim Vural	Ceza mı, Ödöl mü?	14.01.2003
	İ. Kural, M. Demirtaş, T. Ügdöl	Machbett Yaşıyor mu?	28.01.2003
	Tevfik Gürsu	Medeniyetler Savaşı mı?	25.02.2003
	N. Özdemir, K. Eryavuz, A. Ataman, O. Armağan	M.'luk Gizli mi?	11.03.2003
TOLERANS	Gürkan Erduman	Hiram USTA	27.11.2002
	Çağlar Türker	Müzik ve Toplumun Gelişimi	22.01.2003
	Ersin Sezer, Erhan Büyükerk	Hukuk - Kuvvet	26.02.2003
	Metin Heper	M.'ik Kültür ve Üslup	12.03.2003
	K. Atabay	Güzellik Onu Süslesin	26.03.2003
KUTUP YILDIZI	Turan Kaya	Liderlik ve M.'ik Liderlik	21.11.2002
	Tevfik H. Küçükpınar	Dante'nin Yaşamı, Yaşam Felsefesi ve Komedyanın Yapısı	06.02.2003
	Tevfik H. Küçükpınar	İlahi Komedyanın İçeriği ve Ezoterik Yorumu	20.02.2003
	Ümit Özkefeli	I. D. Çalışma Tablosunun Sembolizması ve İçeriği	06.03.2003
	Fikri Şişmanoğlu	Sembolizma	20.03.2003
ÜÇNUR	Erdoğan Tan	Hümanizm ve Masonluk	11.11.2002
	Mahmut Emin Varol	M.'ik Kültür ve M. Misyonu	27.01.2003
	Gür Dalkıran	Boyut	24.02.2003
	Metin Aydemir	Çocuksu Olmak	10.03.2003
BAŞKENT	Cevat Gürer	Toplam Kalite Projesi	04.11.2002
	Murat Öncel	Yeraltından Notlar	06.01.2003
	Atilla Çezik	Bilgeliliği Yaratan Evrim	20.01.2003
	Ertan Karasu	M.'ik Düşünce, Tutum ve Davranış	03.02.2003
	Oktay Solak	M. Olabilmek	03.03.2003
	Ertan Tatlıcıoğlu	Kendimle Konuşmalar	17.03.2003
GÖKKUŐAĐI	Şahap Sayılğan	Dram Sanatı ve M.'ik Törenler	15.11.2002
	Sezai Yılmaz	Çırac Derecesi Ritüelinden Yorumlar	03.01.2003
HOŞGÖRÜ	Sezai Sami Yılmaz	Ritüellerin Düşündürdükleri	11.12.2002
	Cevat Gürer	Toplam Kalite	25.12.2002
	Ethem Sena Çınar	M.'ik Eğitim	15.01.2003
	Kadir Bulhaz	Vicdan	29.01.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Taner Oruç	Ham TaŐın Eğitimi	05.02.2003
	Barbaros M. Onat	M.'ik Öğreti Disiplini ve Evrensellik	19.02.2003
	Berkhan Savaşın	Bilim + Ben = Mason	19.03.2003
ANTALYA	Sunar Birsöz	İç Görü, İçe Bakış ve M.'luk	06.02.2003
	Serdar Eyiler	Düşünce Hürriyet ve Sükut	20.02.2003
	Çetin Vefkioğlu	Seçim Hakkında	06.03.2003
	Ümit IŞın	M.'luk ve Felsefe	20.03.2003
EKİN	Ender Arkun, Ruhi Esirgen, Yücel Kanpolat	Bilgi Toplumu	07.01.2003
	Asım Alev	Türkiye AB İlişkileri ve Avrupadaki Türk Göçmenlerinin Rolü	21.01.2003
	Sezai Sami Yılmaz	Masonluk, Masonlar ve Toplum	18.02.2003
	Candan Akalın, Sercan Ünal, Candan Kılıç, Yavuz Öz	Üç Sütun	18.03.2003
YÖRÜNGE	B. Aksın Sürmeli	Sevgi	28.01.2003
	A. Murat Vural	Masonik İletifim	25.02.2003
	H. Avni Serter	Empati	11.03.2003
PERGEL	Latif Özalp	Sempati - Antipati	03.12.2002
	Ünal Sakıncı	Çıracak Adımları	07.01.2003
	Ünal Sakıncı	Kalfa Adımları	07.01.2003
	Ünal Sakıncı	Üstat Adımları	07.01.2003
UYUM	Ruhi Güller, Bülent Demirbaş, Murat Büyükçelebi, Cengiz Ülger	M.'luk Tarihi III: Spekülatif Dönem	12.12.2002
	İsmail Üstel, Reha Keskintepe, Tuna Aksel, Melekzat Öktem	AB'ye Neden Girmeliyiz? Neden Girmemeliyiz?	26.12.2002
	Orhan Genç, Cihat Taneri, Halit Levent AkbaŐ, Aktuğ Ekni, Zekai Seçkin	M.'luk Tarihi IV (20. Yüzyıl)	09.01.2003
	E. Evren, K. Çağlar, B. Karabey	Nöbetçi SAVCI	23.01.2003
	Cihan Candemir, M. Kazım Çağlar	Mazhar Osman "Kapalı Kutudaki Fırtına"	13.03.2003
	E. Alkan, İ. Güray, D. GökŐin	Etik ve Meslek Etikleri	27.03.2003
GÜNEY YILDIZI	Cüneyt İnanç	Bilişim Teknoloji ve Masonluk	28.11.2002
	Ahmet AteŐok	Yazılı Olmayan Kurallarımız	26.12.2002
	Yıldırım Timoçin	Kalfanın Masonluğa Katkıları	06.02.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
AND	Ünsal Yavuz	Laikliğin Dünü, Bugünü, Yarını	12.12.2002
	Asım Ak'in	Anderson Anayasası	23.01.2003
	Ahmet Türkçapar	Evren, Dünya, İnsan	13.03.2003
ESKİŞEHİR	E. Tınay, N. Sönmez, S. Yanar, O. Okay, A. A. Şahin	M.'luğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	20.02.2003
ÇINAR	Korkut Perçin	Antik Felsefeler	19.12.2002
	Cavit Bilen	Bencillik	16.01.2003
	Haluk Özyörük	Güç	06.02.2003
EVRİM	Halil Zoral, Selçuk Dekeli, Faruk Eşim, Naci Tekin	Akıl ve Hikmetle Çıktığı, Kuvvetle Güçlendirdiği Yolunu Güzellikle Süsleyebilen M.	20.01.2003
	Soner Arıkan	Burada Bulunmamın Nedeni?	03.03.2003
PUSULA	Kemal İlbars	Cumhuriyet Döneminde Masonluk	29.01.2003
	Ender Sakintuna	Yalnızlık, Boşluk Duygusu ve Hayat Felsefesi	05.02.2003
	Ejder Yılmaz	Görevlerimiz ve Mesleğimiz	19.03.2003
ODAK	Sami Yılmaz	Hermetizm	21.11.2002
	Mümtaz Turfan	Türkiye'nin Su Potansiyeli	06.03.2003
DEFNE	Ender Sakintuna	Yalnızlık, Boşluk Duygusu ve Hayat Felsefesi	05.02.2003
BİLİM	Nezih Aytaç	Kalfa D.'si Felsefesi	08.01.2003
	Ural Ada	Türk Düşünce Tarihinin M.'luk İçinde Yeri	22.01.2003
	Halit Yıldırım	Kültür, Uygarlık ve M.'luk	05.02.2003
	Okan Işın	Dünyanın Yedi Harikasının Bilinmeyen Yönleri	26.02.2003
ÖZGÜRLÜK	Erkan Yücel	Orta Asya Türk Ekininde M.'ik Simgeler	12.11.2002
	Asım Ak'in	Spekülatif Masonluğun Kuruluşu ve Gelişimi	25.02.2003
	Muammer Şahin	Aristoteles	11.03.2003
	İhsan Delilbaşı	Özellikle Günümüzde ve Yurdumuzda Mason Ne Yapmalı?	25.03.2003
MOZAİK	Ertan Karasu	Masonik Düşünce, Tutum ve Davranış	07.03.2003

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Nazmi Bilgin	Etik	14.03.2003
GÜNEŞ	Kemal Koçak	M.'luk, Mühendislik ve Ölçme	28.11.2002
	Ertuğrul Arda	İnsan ve Ölüm-Ölümsüzlük	30.01.2003
	Hakan Ceylan	Landmarklar	13.03.2003
ÇAĞRI	İlgaz Arnaz, Orhan İőbir, Zihni Arslan, Alper Özkardeő	Mevki Hırsı	25.02.2003
HİTİT GÜNEŐŐ	Rahmi Tunçalp	Masonluğun Yazılı Olan ve Olmayan Kuralları	11.11.2002
	Cevat Gürer	Toplam Kalite Projesi	25.11.2002
	Cavit Yenicioğlu	Masonlukta İntizam ve Önemi	09.12.2002
	Haluk Hangöl	Prüten İhtilali ve Masonluğun Etkileri	23.12.2002
	Akın Erkan, Bülent Dinçer	Anderson Yasaları	27.01.2003
BİRLİK	Kaya Yazgan	Toplam Kalite Projesi	19.11.2002
	Abdullah Körnes	M.'luğun Nuru: Kutsal Kitaplar	03.12.2002
	Durul Onaran	M.'luğun Nuru: Gönye	03.12.2002
	Yüksel Aslan	M.'luğun Nuru: Pergel	03.12.2002
	Levent Çakır	Dönemeçli Merdiven	03.12.2002
	Nejat Hatapkapulu	Bu Günün Türkiye'sinde Gerici Akımlarla Mücadele Açısından Masonluk Neden Önemlidir?	04.03.2003
	Turan Yıldırım	Bu Günün Türkiye'sinde Düşünce Özgürlüğü Açısından Masonluk Neden Önemlidir?	18.02.2003
TANYILDIZI	Ersan Öztuna	Bir Biyografi - Bernard Shaw	09.12.2002
	Barış Bağırsakcı	L. Fibonacci	24.02.2003
ŞAFAK	Metin Heper	M.'ik Kültür ve Mesaj	17.11.2002
	Remzi Sanver	Masonluğun Düşünsel Gelişimi	29.12.2002
	Yıldırım Devletkuőu	Ayna	12.01.2003
	Yıldırım Devletkuőu	Orta Hücre	09.03.2003
	Altay Birand	Sembolizma ve M.'ik Sembolizm	09.03.2003
	Fuat Tek	Obediyanlar ve Jüridiksiyonlar	23.03.2003
SİMURG	Şahin Yeniőehirliođlu	SİMURG, Anlamı ve Masonluk	05.02.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İZMİR			
İZMİR	Ulvi Puğ	Dostluk	21.11.2002
	Bozkurt Güvenç,	İnsanı İnsan Yapan	
	Haluk Sanver, Kaya Manoğlu	Değerler - Felsefe	19.12.2002
	Nüvit Vardarlı	Dış Alemde M.'ca Davranmak	02.01.2003
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	05.02.2003
	Salih Menteşe	Basiret, İtidal, Metanet, Adalet	13.03.2003
NUR	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	12.11.2002
	Mehmet Hulusi GülŐen	Ayna	24.12.2002
	Tahir Sandıkçioğlu	Güç ve Mevki Hırsı	24.12.2002
	Günhan Baydoğan	Adalet ve Hoşgörü	07.01.2003
	Yaman Barutçuoğlu	Dönemeçli Merdiven	07.01.2003
	Hasan Özer	Bilmek	07.01.2003
	Hamdi Gedik	EŞitlik	21.01.2003
	Levent Erel	Orta Hücre Önünde	21.01.2003
	Seydi Burhan Süngü	Ülkü Mabedi	18.02.2003
	Mustafa Sabri Coşkun	Kendini Bil	18.02.2003
PROMETHEE	İnanç Merdin	Alev Saçan Yıldız	06.11.2002
	Cenk Erdinç	Kal.'nın Avadanlıkları	06.11.2002
	Emin Kâzım Örgen	Regius El Yazması	20.11.2002
	Cenk Erdinç	Kal.'nın Avadanlıkları	20.11.2002
	Levent Seraf, Yetkin Arıtman,	Tarihsel Süreçte İnsanı	
	Ömer Karayumak	İnsan Yapan Arayışlar	18.12.2002
	Mustafa Besimzade	Templier'lerin Dağılması	15.01.2003
	Edip Ufuk Avun	Ayna	26.02.2003
GÖNÜL	Coşkun Günhan	Toplam Kalite Projesi	28.11.2002
	İbrahim Öcal	Sır Saklamak	12.12.2002
	Hakan EriŐ	Mutluluk	12.12.2002
	Rıza Kale	Hak ve Adalet	26.12.2002
	Onur Gökçedağ	Ülke ve Aileye Bağlılık	26.12.2002
	Murat Çim	Yeni Bir Yıla Girenken M.'luğumuz	
		Üzerine Düşünceler	09.01.2003
	Ali Kavur	Taassup ve Cahillik	23.01.2003
	Levent UŐkay	İnsan ve Bilgi	23.01.2003
	Tufan Tunç	Sadakat ve Vefa	20.02.2003
	Mesut Polat	Görev Duygusu	20.02.2003
İRFAN	Hakan Tunceri	Tefekkür Hücresi'nden Nur'a	
		Yolculuk	04.11.2002

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
	Zeki Alasya, Şinasi Afacan, Haluk Oral, Süleyman Şahin	Atatürk'n Son Günleri	18.11.2002
	Yaman Gürkaynak	Eğitimde Dünden Bugüne	02.12.2002
	Murat Tuncay	Sanatda İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	16.12.2002
	Ali Rıza Saysen	Kapalı Bir Topluluk Olan M.'luk zerine	13.01.2003
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	27.01.2003
ÜMİT	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	12.11.2002
	Berkhan Savaşın	Bilim + Ben = Mason	26.11.2002
	Semih Seven	İnsan	10.12.2002
	Semih Asah	Sevgi	10.12.2002
	Aykut Aykutlu	Arayış ve Akıl	07.01.2003
	Yüksel Kazmirci	Hermes ve Ezoterik	21.01.2003
	Tolga Kazmirci	III. Derecede Dőndklerimiz	18.02.2003
EPHESUS	Semih Adıyaman	Değirmendere	11.11.2002
	Türkhan Slem	Yaşamın Yorumu	25.11.2002
	Behzat Okay	Yemin	06.01.2003
	David Enriquez	2. Derecenin Felsefesi	17.02.2003
EYLEM	Tolga Yandaő	M.'lukta Rehberliğin nemi	11.11.2002
	ağatay Can	24 Bölümlü Cetvel	25.11.2002
	Yücel Fesli	İtidal	25.11.2002
	Fadıl Erten	Benliğe Hakimiyet	09.12.2002
	Behzat Okay	Yemin	06.01.2003
	Aktan Okan	Burada Bulunmanın Nedeni	20.01.2003
	Korkut Keskiner	Spekülatif M.'luk zerine Spekülasyonlar	03.02.2003
MANİSA	Mustafa Zenciri	Bir Kal.'nın Hak ve Sorumlulukları	20.11.2002
	Danyel Hamitoğulları	Tutku ve İhtiraslardan Arınma	20.11.2002
	Levent Seral, Yetkin Arıtman, Ömer Karayumak	Tarihsel Süreçte İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	18.12.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	15.01.2003
	Erhan Bayol	M.'ik Ahlak Kuralları	29.01.2003
	Orkun Sıktaőlı	Mevki Hırsı Düşünceyi Bulandırır	26.02.2003
	Ömer Aydemir	Kaba Kuvvet Sevgi Tanımaz	26.02.2003
	Hikmet Soya	Zenginliği, İyiye Kullanacak Gte Olmayan Kimse, Onu İstemesin!	26.02.2003

LOCASI	KONUŐMAMI	KONU	TARİH
EGE	İlkay Karayalçın	M.'luktan Anladıklarım	28.11.2002
	Ercüment Tahtakıran	Neden M. Oldum	28.11.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	12.12.2002
	Yavuz Selim Ağaoğlu	Aydınlanma Süreci ve Baş Kaldıran İnsan	26.12.2002
	Ergun Akyol	Nur'a Kavuşmak	06.02.2003
	Jerar Abajoli	L.'nın Büyük ve Küçük Nurları	06.02.2003
	Cenk Doğru	Ham Taşı Yontmak	20.02.2003
IŞIN	Şeref Ünal	Goethe ve Faust	11.11.2002
	Seçkin Otman	İlk Çağ Felsefesi	25.11.2002
	Rasim Sabri Kılınç, Murat Bora Tüzüner	M.'luğun 2. Basamağında Ritüele Bakış	09.12.2002
	Gürhan Tümer	Ortaçağ Felsefesi	23.12.2002
	Behzat Okay	Yemin	06.01.2003
	Aktan Okan	Burada Bulunmanın Nedeni	20.01.2003
	D. Karagözoğlu, E. Gündüz, R. S. Kılınç, M. B. Tüzüner	M.'luğun 2. Basamağında Kalfa Ritüeline Bakış	03.02.2003
BAŞARI	Tolga Özkaner	Her K. Nasibini Aldı mı?	18.11.2002
	Durmuş Yalçın	Doğa ve M.'luk	02.12.2002
	Murat Tuncay	Sanatda İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	16.12.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	27.01.2003
	Cüneyt Baőbakkal	İhracaat - İnsan ve Yaşam Kalitesi Bağlantısı	03.02.2003
	Mustafa Akın	M.'lukta Demokrasi ve Eşitlik	03.02.2003
	Ali Çetin Gürses	Bilimin Kıyılarında M.'luk	24.02.2003
ÜŐSUTUN	Berkhan Savaşçın	Sahip Olmak ya da Olmamak	07.11.2002
	Cüneyt Özçorapçı	Ayna	21.11.2002
	Levent Kocaoğlan	Erdem	21.11.2002
	K. Manoğlu, H. Sanver, B. Güvenç	Felsefede İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	19.12.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	02.01.2003
	Haluk Dönmez	Ahlāk	16.01.2003
	Reha Özek	İnsanları Sevmek	16.01.2003
	Ertuğrul Yılmaz	Ateő, Toprak, Su	16.01.2003
	Haluk Dönmez	M.'luğun Yazılı Olmayan Kuralları	30.01.2003
KARŞIYAKA	Őakir Bulanalp	Görünen ve Görünmeyen Boyutuyla GÜZELLİK	17.02.2003
	Tuğkut Çelik	Sembollerin Kaynakları	03.02.2003

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
BODRUM	Ersin Tolunay	İnsan ve İnsan Olmak	12.12.2002
	H. Özkalay, S. Kasırğa, A. Tomruk	Bilimde İnsanı İnsan Yapan Araştırmalar	20.12.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	09.01.2003
	Osman Menteşe	Bü. Üs. Talât Paşa	23.01.2003
	Erdoğan Engin	1906-1967 Türk Masonluğundaki Bunalımlı Yıllar	27.02.2003
	Haluk Sanver	Mason Kültürü ve İnsanı İnsan Yapan Değerler	13.03.2003
	Rasim Özgürel	Ortaçağ Felsefesi	27.03.2003
KORDON	A. Karasan, M. Çelik H. Özer	Türk M.'luğunda Muh. Kordon L.'sı	07.11.2002
	Yüksel Kazmirci	Ne için Nasibimiz Kadar Alırız?	21.11.2002
	Kaya Manoğlu, Haluk Sanver, Bozkurt Güvenç	Felsefede İnsanı İnsan Yapan Araştırmalar	19.12.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	05.02.2003
	Serkan İpek	2. Derece Tablosu ve Kutsal Kelimeleri ile Kal. Yemini	27.02.2003
DOĞA	Ali Tanrısever	Yeni Bir Yaşama Doğmak	06.11.2002
	Üzeyir Kırca	Toplam Kalite Projesi	20.11.2002
	Levent Seral, Yetkin Arıtman, Ömer Karayumak	Tarihsel Süreçte İnsanı İnsan Yapan Araştırmalar	18.12.2002
	Esat Karaturhan	Orta Hücre Kavramı - Akıl ve Hikmet	29.01.2003
	Murat Erman	Kalfalık Derecesi Sembolizması	29.01.2003
	Yavuz Selim Ağaoğlu	Kendini Bilme Yolunda Başkaldıran İnsan	26.02.2003
TAN	Levent Saylam	Yazılı Olmayan Mükellefiyetlerimiz	10.12.2002
	Osman Gürsen Arslan	M.'lukta Görev Anlayışı	10.12.2002
	Osman Toygar	M.'lukta İnanç ve Ahlâk	10.12.2002
	Cenap Zeka Özenç	Sevgi	07.01.2003
	Ertuğrul Gülerbaşı	Ölümsüzlük	07.01.2003
	Tayfun Kerim Filazi	Üç Seyahat	04.03.2003
	Tamer Güvenir	Üç Sütun	04.03.2003
	Halit Yalçın Enginbaş	Üç Kitap	04.03.2003
OCAK	İbrahim Yegül	Ölüm	14.11.2002
	Özcan Canata	İnsan ve İnsanlık	28.11.2002
	Murat Çim	Türk M.'luğunda İzmir Vadisinin Önemi	26.12.2002

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Oğuz Akyüz	Ocak Muh. L.'sinin Kuruluşu ve Gelişmesi	26.12.2002
	Türkhan Slem	Yaşamın Yorumu	09.01.2003
	Figen Kuter	Toplam Kalite Projesi	23.01.2003
ŞAKUL	Murat Tuncay	Sanatta İnsanı İnsan Yapan Değerler	16.12.2002
	Tacettin Ürkmen	Kardeşlik	23.12.2002
MARMARİS	Yüksel Kazmirci	Ne için Nasibimiz Kadar Alırız?	03.10.2002
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	21.11.2002
NOKTA	Hüseyin Dilak Akarlı	Toplam Kalite Projesi	07.10.2002
	İbrahim İşbilir	Bir Yurttaş Olarak Görevlerimiz	04.11.2002
	Murat Çakaloz	Evrendeki Akıl ve Hikmet: İnsan	02.12.2002
	Murat Tuncay	Sanatta İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	16.12.2002
	Eli Bencuya	Akıl ve Zeka	30.12.2002
	Aydemir Öztürk	Sevgi Tüm Yasaların Temelidir	13.01.2003
	Atilla Akkoçlu	Başarıda Liderin Rolü	27.01.2003
İMBAT	Yavuz S. Öznamılılar	Toplam Kalite Projesi	05.11.2002
	Engin Aytan	M.'lukta Basiret	19.11.2002
	Bilgehan Aykurt	M.'lukta Cesaret	19.11.2002
	Veli Gülay	Dinlemek	13.12.2002
	Ünal Uslu, Talat Aytimur, Rifat Apaydın, Necati Hürtürk	Hukukta İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	17.12.2002
	Erdal Kardeş	Çıracık Üç Adımının Anlamı	14.01.2003
	Emre Celep	Önlük	25.02.2003
	Mustafa Bezircioğlu	Üç Yolculuk	25.02.2003
	Kaan Yaraloğlu	Bir M. Gözüyle Oyun Teorisi	11.03.2003
NİRENGİ	Merih Boz	Kardeşlik Özlemi	12.12.2002
	Tuğkut Çelik	Sembollerin Kaynakları	09.01.2003
AGORA	İsmail Oğuz Çıkkıççı	M.'lukta Mabet Kavramı	07.11.2002
	Ali Cingöz	Taşçı Kalem	21.11.2002
	Kaya Manoğlu, Haluk Sanver, Bozkurt Güvenç	Felsefede İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	19.12.2002
	Levent Olgun	Dünya M.'luk Tarihi	30.01.2003
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	05.02.2003
	Sezaver Alper	Kendini Bil	27.02.2003
IŞIK	Zeki Alasya, Şinasi Afacan, Haluk Oral, Süleyman Şahin	Atatürk'ün Son Günleri	18.11.2002

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Murat Tuncay	Sanatta İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	16.12.2002
	Yüksel Kazmirci	Ne İçin Nasibimiz Kadar Alırız?	13.01.2003
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	27.01.2003
	Erol Narin	Felsefik Bakış Açısından İnsan	24.02.2003
TERAZİ	Rahmi Ayhan	Avadanlıklarımız	28.11.2002
	Erol Balık	Akıl ve Hikmet	12.12.2002
	Alpaslan Gümüşdiş	M.'luk ve İnsan	26.12.2002
	Korkut Özsoy	Hoşgörü	09.01.2003
	Figen Kuter	Toplam Kalite Projesi	23.01.2003
	Burak Esentepe	Gerçek M. Olmak	06.02.2003
ÇEŐME	Hikmet Özkalay, Süleyman Kasırğa, Ataman Tomruk	Bilimde İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	20.12.2002
SENTEZ	Sezai akmak	Dönemeçli Merdiven ve Orta Hücre	19.11.2002
	Rıfat Apaydın	İnsan Sevgisi Bütün Yasaların Temelini Oluşturur	19.11.2002
	Ünal Uslu, Talat Aytımur, Rıfat Apaydın, Necati Hürtürk	Hukukta İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	17.12.2002
	Şevket Eğribozlu	M.'lukta Görev Bilinci	28.01.2003
	Uğur Onur	Beşeri Hırslar ve M.'ik Yorumu	18.02.2003
KUŞADASI	Hikmet Özkalay, Süleyman Kasırğa, Ataman Tomruk	Bilimde İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	20.12.2002
	Faruk őendur	Masonluk ve İç Huzuru	15.01.2003
	Hüseyin Dilek Akarlı	Toplam Kalite Projesi	23.01.2003
ZUHAL	Ekber Göçer	Mevki Hırısı	21.11.2002
	Üner Birkan	Tarihte İz Bırakan Masonlar (1) Padiőah V. Murat	21.11.2002
	Kaya Manoğlu, Haluk Sanver, Bozkurt Güvenç	Felsefede İnsanı İnsan Yapan Arayışlar	19.12.2002
	Sabahattin Eriőir	Davranışlarımız Nasıl Olmalıdır?	02.01.2003
	A. Kasım Sezgin	Bir Mason Dış Alemde Nasıl Davranmalı?	30.01.2003
	Renan Ataman	Doğa ve Sorumluluk	27.02.2003

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Hasan Gökçe	Konya 1938	31.01.1985	Agora	24.04.2002
Şeref Uzunkaya	Giresun 1923	09.04.1968	Doğuş	21.06.2002
Züher Hakimoğlu	Antakya 1933	20.10.1986	Sabah Yıldızı	01.07.2002
Cengiz Ünlü	Karabük 1945	12.12.1985	Yıldız	21.07.2002
Mustafa Aksoy	Nazilli 1948	16.05.1985	İzmir	01.08.2002
İbrahim Çetindağ	İzmir 1925	09.11.1954	İzmir	27.08.2002
Burhan Cankat	İstanbul 1913	26.06.1961	Şefkat	05.12.2002
Fuat Aziz Göksel	Erzincan 1925	28.10.1963	İnanış	05.12.2002
Ezel Musullugil	İzmir 1924	02.07.1956	Şakul	06.12.2002
Fahir Tezcan	İstanbul 1922	26.06.1964	Devrim	22.12.2002
İhsan Baş	Avanos 1942	19.03.1987	Pergel	17.12.2002
Necati Özmenek	İzmir 1922	08.06.1966	Ahenk	22.12.2002
Hüseyin Yesügey	Çanakkale 1925	25.11.1982	Gönül	31.12.2002
Mahmut Kınav	İstanbul 1921	28.03.1977	Üçışık	01.01.2003
Celal Tezer	Elazığ 1904	21.06.1951	Erenler	02.01.2003
Ömer Genç	Ankara 1950	13.11.1991	Tolerans	16.01.2003
Kurtul Patoğlu	Mudurnu 1945	22.12.1999	Tolerans	31.01.2003
H. Sedat Toydemir	İstanbul 1919	01.12.1962	Meşale	03.02.2003
Murad Kuran	İstanbul 1950	13.02.1998	Güzel İstanbul	16.02.2003

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Eb. Maş.'a intikal eden kardeşlerimize Ev.'in Ul. Mi.'ndan sonsuz mağfiret ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN

Bulletin of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

9. Message from the Grand Master .....Demir SAVAŞÇIN
13. Our Brethren Watching us From the Eternal East who
Have Participated In the Establishment of our
Republic and Their Position Within the Atatürk and
Turkish Revolution Chronology ..... Seyhun TUNAŞAR
53. History of the Military Masonry ..... Tamer AYAN
69. Ethics In Freemasonry - Freemasonry and
Ethics ..... Ender ARKUN
83. Discipline ..... Vitali SAPORTA
90. Dogma - Dogmatism - Masonry..... Yusuf KÖKDAMAR
103. News from Lodges ..... Mimar SİNAN
128. Obituaries ..... Mimar SİNAN

Address : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 2002

NO : 126

